

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
Освітня програма «Американистика та європейські студії
(з поглибленим вивченням іноземних мов)»

Освітній департамент студентського парламенту історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

США

політика суспільство культура



Матеріали
Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої 30-річчю встановлення дипломатичних відносин
США й України

26 січня 2022 р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Протокол № 8 від 27 січня 2022 р.

Оргкомітет конференції:

Наталія Городня	доктор історичних наук, професор
Олег Машевський	доктор історичних наук, професор
Ольга Сухобокова	кандидат історичних наук, доцент
Вікторія Пількевич	кандидат історичних наук, доцент
Аліна Корнієнко	кандидат історичних наук, доцент
Андрій Коваль	кандидат історичних наук
Назарій Луценко	аспірант історичного факультету
Валентин Зацепіло	студент 1-го курсу ОР «Магістр», ОП «Американістика та європейські студії»
Андрій Лісовий	студент 2-го курсу ОР «Бакалавр», ОП «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»

США: політика, суспільство, культура. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, присвяченої 30-річчю встановлення дипломатичних відносин США й України, Київ, 26 січня 2022 р. / Упорядник Н. Д. Городня. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. – 102 с.

До збірника включено тези доповідей студентів і аспірантів закладів вищої освіти й наукових установ України, які взяли участь у Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «США: політика, суспільство, культура», присвяченій 30-річчю встановлення дипломатичних відносин США й України (історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 26 січня 2022 р.).

Збірник призначений для всіх, хто цікавиться історією, зовнішньою і внутрішньою політикою, суспільними процесами і культурою США.

Тези доповідей публікуються в редакції учасників конференції та їхніх наукових керівників.

©Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка
©Колектив авторів

ЗМІСТ

Олег Машевський

ПЕРЕДМОВА.

ІСТОРІЯ США:

ДОСЛІДЖЕННЯ, ВИКЛАДАННЯ, ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ

НА КАФЕДРІ НОВОЇ ТА НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

С. 6–7

РОЗДІЛ 1.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США І ВІДНОСИНИ З ДЕРЖАВАМИ СВІТУ

Валентин Зацепіло

ПЛАН МІСІЇ ГУВЕРА–НАНСЕНА

ДО РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ (1919 Р.)

С. 8–12

Максим Зьоменко

ПОЗИЦІЯ США ЩОДО СТВОРЕННЯ ЛІГИ НАЦІЙ

НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ 1919–1920 РР.

С. 12–14

Олександра Котляр

ВАРІАТИВНІСТЬ КОНЦЕПЦІЙ СВІТОВОЇ РОЛІ США

У 20-Х РР. XX СТ.

С. 14–16

Тарас Ткачук

ПОЧАТОК ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ

НА АМЕРИКАНСЬКО–БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ

С. 17–19

Юлія Проценко

ПОЛІТИКА США ЩОДО САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

В 1953–1957 РР.

С. 20–23

Володимир Латенко

ПОЛІТИКА США В КОНГО

ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ.КЕННЕДІ

С. 23–26

Діана Миненко

ПОЛІТИКА США ЩОДО ЄГИПТУ

ПІД ЧАС «ШЕСТИДЕННОЇ ВІЙНИ»

С. 26–29

Вадим Данилець

США – ОПЕК:

КОНФРОНТАЦІЯ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО (1974–1980 РР.)

С. 29–32

Олексій Кошель АМЕРИКАНСЬКО–ІСПАНСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС ПЕРЕХОДУ ІСПАНІЇ ДО ДЕМОКРАТІЇ	C. 33–36
Анастасія Косенко АМЕРИКАНСЬКО-БРАЗИЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА АДМІНІСТРАЦІЙ Б. ОБАМИ (2009–2017 РР.)	C. 37–39
Давід Маглакелідзе ПОЛІТИКА «ВЕЛИКОЇ ХВИЛІ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СИТУАЦІЮ В ІРАКУ	C. 40–43
Дмитро Помаз ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ	C. 43–46
Діана Ожерельєва ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРА ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. БАЙДЕНА В УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	C. 47–52
Назарій Луценко БЛИЗЬКИЙ СХІД У АМЕРИКАНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 2017–2021 РР.	C. 53–56
Ольга Моціяка ВІДНОСИНИ США І ТУРЕЧЧИНИ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. БАЙДЕНА	C. 56–58
Павло Чуткий ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ США І КНР ЩОДО ПАКИСТАНУ	C. 59–62
Андрій Кирилюк ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН США І АСЕАН	C. 63–65
Нікіта Дейнеко СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ ЯК ОСНОВНИЙ АГЕНТ СВІТОВОЇ ВЕСТЕРНІЗАЦІЇ	C. 65–67

РОЗДІЛ 2.
ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АМЕРИКАНСЬКИХ УРЯДІВ,
СУСПІЛЬСТВО І КУЛЬТУРА США

Євген Білоус

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ПЕРШОЇ ХВИЛІ:
ВПЛИВ НА РОЗВИТОК АМЕРИКАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ С. 68–70

Арсеній Мотузок

ПЕРША ХВИЛЯ ЕМІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ДО США:
ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА С. 70–72

Павло Михальов

СТАНОВИЩЕ КОРИННОГО НАСЕЛЕННЯ
В США ТА АНДСЬКОМУ РЕГІОНІ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ С. 72–76

Анастасія Надточій

СИСТЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ
НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ У США С. 76–80

Вікторія Бистра

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID–19
НА ІМІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ США С. 80–83

Олег Преловський

БОРОТЬБА МІЖ РЕСПУБЛІКАНЦЯМИ І ДЕМОКРАТАМИ
ЗА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ:
ДОСВІД 2000–2020 РОКІВ С. 83–88

Ольга Репешко

РЕКЛАМА СОСА–COLA:
АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРІЯ УСПІХУ С. 88–90

Юрій Поліщук

IMAGES OF J. F. KENNEDY ASSASSINATION
IN CONTEMPORARY ARTWORKS С. 90–92

Вероніка Іваницька

ПОЕЗІЯ ЕМІЛІ ДІКІНСОН
КРІЗЬ ПРИЗМУ АВТОРСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ С. 93–96

Відомості про авторів С. 97–101

Олег Машевський,

доктор історичних наук, професор

завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
історичного факультету

ПЕРЕДМОВА

ІСТОРІЯ США: ДОСЛІДЖЕННЯ, ВИКЛАДАННЯ, ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НА КАФЕДРІ НОВОЇ ТА НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Дослідження та висвітлення історії Сполучених Штатів Америки є нині однією з найбільш актуальних тем для істориків, політологів, фахівців з міжнародних відносин, практикуючих дипломатів. Адже США вже фактом свого виникнення та розвитку довели, яких успіхів може досягнути держава, яка базується на демократичних принципах, верховенстві права, конкурентній економіці, незважаючи на усі проблеми, часом катастрофи, що відбувалися протягом її не надто тривалої історії. Вихід США на міжнародну арену, прагнення створити надійну та справедливую систему безпеки після Першої та Другої світових воєн, протистояння на чолі західних країн із «імперією зла» СРСР стали визначальними для історії ХХ ст. загалом.

Визнання та підтримка Америкою незалежної України 30 років тому забезпечили нашій державі необхідний статус, легітимність поміж світової спільноти, незважаючи на певні проблеми у відносинах з наддержавою, як певна недовіра США до можливості та потреби відновлення української держави (промова президента Дж. Буша у Верховній Раді України 1 серпня 1991 р.) чи недостатні гарантії безпеки, отримані Україною від членів «ядерного клубу» за відмову від третього за розмірами у світі ядерного потенціалу (Будапештський меморандум 1994 р.). США прихильно поставилися до Помаранчевої революції 2004 року за чесні вибори та до Майдану 2013-14 років проти корупційного режиму В. Януковича. Американці щиро підтримують нашу державу у боротьбі за відновлення її територіальної цілісності, засуджують агресію Росії, анексію нею українського Криму та окупацію частини Донецької та Луганської областей. Нині, у період концентрації російської армії на українських кордонах, скупчення там величезної кількості російських вояк та військової техніки, США разом із своїми союзниками докладають величезних зусиль, щоб зупинити подальше розгортання масованої російської агресії, надаючи, як рішучу дипломатичну підтримку, так і сучасні види летальної зброї, яка б могла зупинити російську бронетехніку та авіацію, у випадку спроби захоплення нових українських теренів.

Пропонований науковий збірник є підсумком роботи Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених «США: ПОЛІТИКА, СУСПІЛЬСТВО, КУЛЬТУРА», присвяченої 30-річчю встановлення дипломатичних відносин США й України, організованої кафедрою нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського національного університету імені

Тараса Шевченка, освітньою програмою «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивчення іноземних мов)», освітнім департаментом студентського парламенту історичного факультету КНУ. Цей науковий захід об'єднав аспірантів та студентів з різних університетів та академічних установ нашої країни, які досліджують історію і сьогодення США, їхню зовнішню політику та історію міжнародних відносин у контексті американської політики.

Нинішня конференція та науковий збірник є органічним продовженням зусиль кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн щодо розвитку вітчизняної американістики на науковому, освітньому та популяризаторському рівнях. З цією метою у 2015 р. було започатковано освітню програму «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивчення іноземних мов)», нині найбільш популярну в поміж історичних програм; у 2016 р. створено наукового журналу кафедри «Американська історія та політика», та опубліковано 12 його номерів; проведено низку міжнародних наукових конференцій та круглих столів, наукових олімпіад для студентів та абітурієнтів. Відтак, дуже приємно, що ця праця на користь української освіти та науки успішно продовжується нинішнім поколінням молодих вчених американістів, зокрема, праці яких пропонуються у цьому науковому збірнику.

РОЗДІЛ 1.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ВІДНОСИНИ США З ДЕРЖАВАМИ СВІТУ

Валентин Зацепіло

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 1-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
fejenoordrotterdam@knu.ua

ПЛАН МІСІЇ ГУВЕРА–НАНСЕНА ДО РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ (1919 Р.)

Величезні спустошення, яких зазнав під час Першої світової війни європейський континент, обумовили проведення Сполученими Штатами гуманітарних акцій небачених до того масштабів. Подібно до інших країн Європи, у важкій ситуації опинилися колишні території Російської імперії. Зокрема, Росія постраждала не тільки від Великої війни, але також від більшовицького перевороту і громадянської війни. Незважаючи на відсутність дипломатичних відносин з Радянською Росією, у 1919–1921 рр. союзні держави вели непрямі перемовини щодо постачання до неї продовольства.

Після початку участі США в інтервенції до Росії у Вашингтоні тривали дискусії щодо надання їй продовольчої допомоги. В обговоренні цього питання і економічних заходів щодо Росії брали участь голова ради військової торгівлі Венс К. Маккормік і Гордон Очінклосс, який був секретарем полковника Хауза. Поки у січні–лютому 1919 р. увага Рада чотирьох була сконцентрована на реалізації «плану Прінкіпо» [див. 7], вони розглядали продовольчу допомогу як важливу складову союзної політики щодо Радянської Росії.

Після невдачі «плану Прінкіпо» і відхилення пропозиції про створення Ради з російських справ, 16 лютого 1919 р. держсекретар Р. Лансінг і радник президента Е. Хауз вирішили відправити до Радянської Росії місію на чолі з радником Вільсона Вільямом Буліттом. 8 березня він прибув до Москви, де 11 березня зустрівся з Леніним. Після повернення до США, В. Булітт підготував 28 березня 1919 р. меморандум, в якому зазначалось, що Росії через блокаду загрожує голод, що антибільшовицький уряд може триматися лише за рахунок інтервенції, але із її припиненням він буде скинутий. На думку В. Булітта, слід було зняти блокаду і спрямувати до Росії економічну допомогу, від поставок якої більшовики будуть залежати [2, р. 387–391].

Про концепцію міжнародної допомоги Радянській Росії йшлося на зустрічах 18 та 21 березня 1919 р. В. Маккорміка з норвезьким дослідником Фрітьйофом Нансеном, який у 1917–1918 рр. був очільником Норвезької продовольчої місії у США [3, р. 14].

27 березня 1919 р. В. Вільсон і полковник Хауз обговорили проблему загрози голоду в Росії. Президент запропонував детально розглянути питання

організації поставок продовольства до Радянської Росії з Г. Гувером і Р. Робінсоном, зокрема, стосовно виділення суден і продукції [1, р. 116].

На той час Г. Гувер займав посади генерального директора Вищої економічної ради, Продовольчої адміністрації США і Американської адміністрації допомоги (АРА). Він вперше викладав програму і обґрунтування продовольчої допомоги Росії як одного із засобів вирішення «російського питання» у меморандумі В. Вільсону від 28 березня 1919 р. Продовольче забезпечення мало б стати альтернативою продовження й розширення інтервенції. Крім того, він закликав В. Вільсона об'єднати зусилля із союзними державами, щоб підтримати деякі нейтральні країни. Союзники могли б взяти активну участь у допомозі за умови отримання гарантій, що більшовики припинять бойові дії, зупинять просування своїх військ і полишать фінансування заворушень за кордоном [2, р. 375–378].

В. Вільсон і Г. Гувер були проти використання військ проти Радянської Росії. В. Вільсон зазначав на засіданні Ради чотирьох 28 березня 1919 р., що єдиним методом протидії більшовикам було усунення причин революційного руху, якими були невизначеність майбутніх кордонів та страждання населення від нестачі продовольства, транспорту і засобів праці. Тому методом боротьби з більшовизмом він вважав урегулювання питання кордонів і початок торгівлі [2, р. 328–329]. План продовольчого забезпечення Росії обговорювався Г. Гувером і Е. Хаузом на зустрічі 29 березня 1919 р. Згідно з ним, по-перше, ініціатива щодо надання продовольства Росії мала належати нейтральним країнам, а по-друге, допомога мало обумовлюватись припиненням бойових дій на всіх фронтах [1, р. 124].

Г. Гувер запропонував Ф. Нансену створити комісію допомоги в складі нейтральних країн, на кшталт Комісії надання допомоги Бельгії, з виконавчим комітетом з представників Швейцарії, Нідерландів, Норвегії та Швеції. Ця комісія мала отримувати кошти через АРА, яка мала також забезпечити штат співробітників, що займалися придбанням і транспортуванням продовольства до російських портів. Більшовицький уряд, який володів золотими запасами Російської імперії, міг погодитися взяти на себе фінансові витрати. Допомога мала надходити до Радянської Росії, особливо до великих міст, де бракувало продовольства і медикаментів [3, р. 15].

Ф. Нансен пристав на цю пропозицію. 4 квітня 1919 р. він надіслав лист В. Вільсону, Д. Ллойд Джорджу, В. Орландо і Ж. Клемансо. У ньому йшлося про кризове становище в Росії через голод і хвороби та пропонувалося створення винятково гуманітарної комісії для її продовольчого забезпечення. Лист містив запитання про умови схвалення союзниками цієї Комісії та забезпечення фінансового, продовольчого і медичного постачання з боку США [4, р. 102].

До розробки відповіді Нансену від Ради чотирьох були залучені Г. Очінклосс і Д. Х. Міллер. У чернетці відповіді Очінклосса–Міллера віталася гуманітарна ініціатива норвежця. Проте у ній зазначалось, що контроль над транспортуванням і розподіленням допомоги мав належати Комісії, незалежній

від радянського уряду. Передумовою надання допомоги було визначено припинення ворожнечі й зупинку бойових дій на фронтах. За цим варіантом відповіді більшовики мали відвести війська в односторонньому порядку [4, р. 103–104]. В. Булітт склав свій варіант відповіді, який поєднував пропозиції про зупинку бойових дій і надання допомоги Г. Гувера. У варіанті відповіді, запропонованому Буліттом, містився заклик до повного припинення вогню всіма урядами і сторонами на території колишньої Російської імперії з 20 квітня на два тижні. Кожний уряд міг надіслати трьох представників до м. Крістіансена на конференцію з продовольчого забезпечення, фінансових зобов'язань Російської імперії та встановлення миру [4, р. 104–106].

Е. Хауз доручив В. Булітту внести зміни до проекту Очінклосса–Міллера. Після зміни формулювань з «де-факто» на «місцеві уряди» Росії проект було затверджено В. Вільсоном 6 квітня 1919 р. Щодо контролю над залізницями, то Комісія мала б лише дорадчі і наглядові права, а розподілення допомоги, зокрема продовольства, було б в руках «самого російського народу». Крім припинення вогню всіма сторонами, додавалася пропозиція відмовитись від переміщення військ і матеріалів військового призначення всіх видів на російських територіях [5, р. 93–94].

9 квітня 1919 р. план місії був затверджений на засіданні Ради чотирьох і підписаний В. Вільсоном, Д. Ллойд Джорджем, В. Орландо. Проте відправлення телеграми з цим планом до Радянської Росії було затримане до 17 квітня через позицію французької делегації і відмову Ж. Клемансо його підписати. Е. Хауз переконував французького президента, що якби була змога висвітлити для світової громадськості становище, яке склалось у Росії, ніхто не захотів би створити подібні умови в своїх країнах [1, р. 156]. 16 квітня 1919 р. міністр іноземних справ Франції С. Пішон опублікував заяву стосовно плану допомоги Росії, в якій заперечував можливість припинення бойових дій і фактично денонсував план місії Нансена з боку Франції [3, р. 18–20].

З метою уточнення позиції союзних держав щодо умов надання допомоги, 21 квітня 1919 р. Г. Гувер видав заяву. У ній він піддавав більшовизм суворій критиці й зазначав, що цей план не передбачав політичного визнання Радянської Росії чи перемов з нею. Замість твердження В. Булітта щодо розподілу на місцях, у заяві Гувера ставилася умова «повної справедливості при розподі для всіх класів» і «гарантій для сильної нейтральної комісії». Більшовики мали обмежитись контролем над певними областями, припинити військові дії і спроби вторгнення на інші російські території [3, р. 21–22].

У відповіді наркома іноземних справ Г. Чичеріна від 10 травня 1919 р., отриманої Ф. Нансеном 13 травня, різко розмежовувались його початкові гуманітарні пропозиції і подальший план Ради чотирьох, який мав політичний характер. Більшовики приймали перші, проте відкидали другий, зберігали бажання вести переговори на мирній конференції і припинити бойові дії, але це не мало бути передумовою продовольчої допомоги. Г. Чичерін зазначав, що більшовики були готові оплатити продовольство і медикаменти, зокрема й російськими товарами, і просив встановити місце й час для подальшого

обговорення. Ф. Нансен відіслав 14 травня примірник відповіді радянського уряду до держдепартаменту через представництво Данії й інформував про свою готовність зустрітись з представниками більшовиків з приводу плану допомоги, зокрема в Стокгольмі [4, р. 111–115].

16 травня 1919 р. Г. Гувер провів нараду з представниками Великої Британії Р. Сесілом, Франції – Е. Клементелем й Італії – Б. Аттоліко, які були членами дорадчого комітету при Вищій раді Антанти з виконання плану Гувера–Нансена. Вони вирішили порадити Нансену не влаштовувати зустрічі з більшовиками, поки питання не буде розглянуте урядами. Р. Сесіл написав меморандум для Ради чотирьох, у якому зазначалось, що для союзників настав час визначити свою подальшу політику щодо Росії. Згідно з ним, не може бути виправданою політика, при якій Радянській Росії пропонується припинити бойові дії, поки надходить постачання до білих армій [4, р. 115–117]. 20 травня 1919 р. під час обговорення цього питання в Раді чотирьох Ж. Клемансо заявив, що зупинити боротьбу більшовиків, тобто досягти припинення вогню, неможливо, і довіряти обіцянкам Леніна не варто. Союзники не досягли рішення про початок реалізації плану місії [6, р. 734–735].

Таким чином, плани організації місії Гувера–Нансена зазнали невдачі. Це означало провал спроб вступити в зносини з більшовицьким урядом без визнання, а також припинити поширення більшовизму шляхом надання гуманітарної допомоги населенню. Передумовами невдачі планів була відмова уряду Радянської Росії розглядати пропозиції про припинення бойових дій на фронтах громадянської війни в Росії. Також негативно на долі ініціативи позначилася залежність союзних держав від російської політики напередодні та під час Паризької мирної конференції. Загалом, питання продовольчого забезпечення Радянської Росії, тобто переважної її європейської частини, було тісно пов'язане із загальноєвропейським повоєнним врегулюванням.

Джерела та література:

1. House Diaries. Yale University Library Digital Collections. MS 466, Edward Mandell House Papers, Series II, Vol. 7. URL: http://digital.library.yale.edu/digital/collection/1004_6/id/5270/rec/7
2. The Papers of Woodrow Wilson. Vol. 56 / Ed. by A. S. Link. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1987. xxiv, 678 p.
3. Fisher H.H. The Famine in Soviet Russia. 1919–1923. The Operations of the American Relief Administration. New York: The Macmillan Company, 1927. 609 p.
4. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (FRUS). Russia. 1919. Washington, 1937. civ, 807 p.
5. The Papers of Woodrow Wilson. Vol. 57 /Ed. by A. S. Link. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1987. xxiv, 664 p.
6. FRUS. The Paris Peace Conference. Vol. V. Washington, 1946. v, 949 p.

7. Городня Н. Російське питання на Паризькій мирній конференції у січні–лютому 1919 р. // *Сторінки історії*. 2019. №48, С. 48–70. URL: http://history-pages.kpi.ua/wp-content/uploads/2019/09/48_4_Gorodniaya.pdf

Максим Зьоменко

Сумський державний університет, м. Суми

студент 3-го курсу Навчально-наукового інституту права,

освітня програма «Історія та археологія»

Науковий керівник – Гончаренко А.В., кандидат історичних наук, доцент

max.zomenko@gmail.com

ПОЗИЦІЯ США ЩОДО СТВОРЕННЯ ЛІГИ НАЦІЙ НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ 1919–1920 РР.

Перед початком засідань Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. США, Велика Британія й інші держави розробляли власні проекти і підходи до створення Ліги націй і її ролі як майбутнього механізму забезпечення миру та міжнародної безпеки. Головна проблема полягала в різному розумінні ними завдань, які мала вирішувати нова міжнародна організація і, відповідно, тих важелів впливу, які вона мала отримати.

Розвиток концепції Ліги націй і її реалізація відбувалися в складній ситуації, що склалася напередодні і під час роботи Паризької мирної конференції. На її початку, 22 січня 1919 р. за пропозицією президента США Вудро Вільсона «Рада десяти» прийняла резолюцію, що передбачала створення міжнародної організації та включення її статуту до тексту мирного договору.

Була створена спеціальна комісія на чолі з президентом США по розробці статуту Ліги Націй, до якої увійшли Р. Сесіль (Велика Британія), Л. Буржуа (Франція), В. Орландо (Італія) і представники інших країн. Вудро Вільсон наполіг на тому, щоб очолити цю комісію. Це свідчило про значення, яке він надавав створенню Ліги націй.

У підсумку, на розгляд цієї комісії 3 лютого 1919 р. був представлений компромісний варіант, розроблений на основі американського і британського проектів юридичними консультантами делегацій Д. Міллером (США) і Ч. Херстом (Велика Британія). Це стало ознакою посилення американсько-британської співпраці в питанні створення системи колективної безпеки.

Найкращий проект Ліги націй запропонували США. Вудро Вільсон був переконаний, що його недоліки будуть виправлені вже в процесі діяльності цієї міжнародної структури, а проблемні питання, які з'являться в системі міжнародних відносин, не досягнуть такого рівня, перед яким Ліга націй буде безсилою.

Під час роботи комісії зі створення Ліги націй виявились серйозні розбіжності між спільним американсько-британським проектом і французькими пропозиціями. Боротьба на Паризькій мирній конференції свідчить, що це був «конфлікт двох філософій» майбутнього світоустрою. Міжнародна система, що

формувалась, ґрунтувалась на інших підвалинах, ніж попередня. Важливу роль у формуванні нової системи міжнародних відносин відіграв особисто президент США Вудро Вільсон. Запропонований ним проект Ліги націй комбінував американські й британські ідеї. Проте ідеї універсалізму В. Вільсона наштовхнулись на жорстку негативну позицію з боку деяких держав, перш за все Франції. Йшлося про різне розуміння ними концептуальних й інституційних основ майбутнього світоустрою.

Ці протиріччя знайшли своє відображення в дебатах про Лігу націй і засоби забезпечення колективної безпеки. Американська делегація відстоювала концепцію інституційно-правових основ майбутнього глобального порядку в поєднанні зі створенням системи колективної безпеки й ідеєю моральної відповідальності провідних держав світу за підтримку миру. У цій моделі було місце для держав-переможців, переможених країн і більшовицької Росії. Делегації європейських держав акцентували увагу, головним чином, на силовому компоненті майбутньої міжнародної організації.

Проект Статуту Ліги націй був затверджений на засіданні Паризької мирної конференції 28 квітня 1919 р. Її генеральним секретарем було призначено британського дипломата Дж. Драммонда; були визначені п'ять постійних і чотири непостійних членів Ради; був створений спеціальний комітет у складі дев'яти членів з питань організації роботи Ліги націй. Перше засідання Організаційного комітету Ліги націй відбулося 5 травня 1919 р.

Статут Ліги націй в багатьох аспектах відображав американську концепцію нової міжнародної організації. За ініціативи В. Вільсона Ліга не стала ні союзом «виснажених переможців», які прагнули до реваншу над колишнім ворогом, ні «дискусійним клубом» без будь-яких важелів. Вона була одним з проміжних етапів на шляху «від хаосу до світового уряду».

Відмова американського Сенату ратифікувати Версальський мирний договір 1919 р. призвела до того, що Франція взяла на себе роль «європейського поліцейського». Це не сприяло стабільності всієї системи безпеки в Європі та світі. Мирне врегулювання виявилось нестійким і нетривалим, а Ліга Націй – неефективним механізмом запобігання загрозам світовому порядку.

Джерела та література:

1. Версальский мирный договор. М.: Литиздат НКВД, 1925.
2. Романов В. В. В поисках нового миропорядка: внешнеполитическая мысль США (1913– 1921 гг.). М.; Тамбов: ТГУ им. Г.Р. Державина, 2005.
3. Фісанов В. П. Проблеми повоєнного устрою Центральної Європи у «Чотирнадцяти пунктах» президента США Вудро Вільсона (спроба текстологічного аналізу) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. 2004. Т. 12. С. 387-400.
4. Ambrosius L. E. Woodrow Wilson and the American Diplomatic Tradition: The Treaty Fight in Perspective. Cambridge: University Press, 1987.

5. Cooper J. M. *Breaking the Heart of the World: Woodrow Wilson and Fight for the, League of Nations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Олександра Котляр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
студентка 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Грищенко Т. А., доктор історичних наук, доцент
alexandra.kotliar@knu.ua

ВАРІАТИВНІСТЬ КОНЦЕПЦІЙ СВІТОВОЇ РОЛІ США У 20-Х РР. XX СТ.

Зовнішньополітична традиція Сполучених Штатів містить широкий та функціональний спектр ідей американського світового лідерства, що залежно від контексту і політичних пріоритетів інструменталізується й адаптується до внутрішніх потреб країни і міжнародної кон'юнктури. 1920-ті рр. відзначилися черговою ревізією ідейної спадщини. Варіативність підходів до репрезентації ролі США на міжнародній арені у даний період були викликані нагальною потребою віднайти місце у новому світовому порядку, відповідно до власних можливостей і національних інтересів. Дискусії у цьому напрямку велися навколо доктрини американського ізоляціонізму, яка значною мірою є міфологізованою і стигматизованою. На рівні політичних стереотипів це впливає на трактування сучасних поворотів у зовнішній політиці Сполучених Штатів, що спонукає звертатися до її витоків і концептуального наповнення.

З кінця 1950-х рр. американські історики-ревізіоністи почали розглядати міжнародні позиції США у 1920-х рр. не з точки зору прагнення керівництва держави "ізолювати" її шляхом відмови від взяття на себе глобальних обов'язків, а в більш широкому контексті змін, що тривали у зовнішньополітичних стратегіях здійснення міжнародного лідерства Америки після Першої світової війни. Дистанціювання від європейської політики було для Сполучених Штатів традиційним, однак не означало втрати світового політичного інтересу, який реалізувався у міжвоєнний період за допомогою іншого позиціонування країни, дипломатичних маневрів і важелів впливу.

Складність демобілізаційних процесів, загострення соціальних проблем після Першої світової війни були одними із поверхневих причин протесту проти приєднання до системи відносин Старого світу, яку на Версальській мирній конференції намагалися захистити Велика Британія і Франція. Попри критику вілсонівського ідеалізму та конкретних результатів роботи американської делегації у Парижі, пропозиції президента щодо повоєнного врегулювання поставили на порядок денний у зовнішній політиці США ефективне поєднання у національній стратегії питання безпеки із глобальними потребами.

Заклик В. Вілсона до виконання Америкою "світового обов'язку" у 1920-х рр. був інструменталізований через економічну експансію і захист економічних інтересів США у світі, що, за висловом В. Коена, стало виявом прагнення

побудувати “імперію без сліз” [1], у якій ідеї американського лідерства відверто не артикуються, проте послідовно утілюються під гаслами створення міцних основ для миру [2] і невід’ємних від цього американських політичних цілей. Якщо ізоляціонізм Сполучених Штатів XVIII–XIX ст. можна розглядати як протест проти європейської колоніальної політики в умовах неспроможності конкурувати з великими державами, життєздатність якого почали оскаржувати за адміністрації В. Мак-Кінлі, то звернення до ізоляціоністської риторики у міжвоєнний період були виявом незгоди США як нової великої держави зі старими “правилами гри”, які європейські країни намагались законсервувати.

На концептуальному рівні ці зміни мали прояв у широкій суспільно-політичній полеміці. Інтелектуальна еліта продовжувала теоретичне осмислення наявного ідеологічного інструментарію і намагалась адаптувати традиційні конструкти до нових реалій. У 1920-х рр. майданчиком для дискусій, пов’язаних з визначенням місця Сполучених Штатів у міжнародній політиці, став журнал “Foreign Affairs”, створений членами Ради з міжнародних відносин, заснованої у 1921 р. У статтях журналу, які нерідко були анонімними, велися дебати між прихильниками різних підходів до американської зовнішньополітичної стратегії. Серед її відомих учасників – В. Ліппан, Г. Лодж, В. Бора, Ч. Еліот, Е. Хауз, Е. Рут, Т. Бертон. Координатами полеміки слугували проблеми міжнародного престижу США, зобов’язань, національного інтересу, співвідношення практичних і моральних імперативів зовнішньої політики й пошуку консенсусу між ними.

Важливо, що дискусія між вільсоніанцями і прихильниками позиції Г. Лоджа і В. Бора велася не за чи проти активної участі в міжнародній політиці, а скоріше про способи підтримки влади та авторитету Америки в умовах міжнародної нестабільності. Обрання у 1920-х рр. шляху “не революції, а пристосування” до післявоєнної кон’юнктури, за висловом В. Гардінга [3], проявилось не у відході США від міжнародних справ, а в дипломатичних зусиллях у Європі, Азії, Латинській Америці, які були спрямовані на створення більш прозорої глобальної системи (як то перегляд репарацій Німеччини, обмеження озброєнь), здатної забезпечити стабільні позиції Сполучених Штатів. Поділ на угруповання в Конгресі за політичною позицією, що утворилися внаслідок дискусій, відображав не протистояння інтернаціоналістів та ізоляціоністів, а протистояння прихильників різних підходів до участі у світових справах – унілатералізму та багатосторонніх зносин.

Американський унілатералізм ґрунтувався на доктрині Монро, тлумачення якої у 1920-ті рр. розширили державні секретарі США. Їхня роль у розробці зовнішньополітичних стратегій після Першої світової війни знову стала провідною із часів адміністрацій В. Мак-Кінлі і Т. Рузвельта. Ф. Геррінг справедливо стверджує, що саме держсекретарі Ч. Г’юз і Ф. Келлог спромоглися заповнити вакуум ідей, залишений В. Гардінгом і К. Куліджем, і створити ряд інструментів, за допомогою яких здійснювався глобальний інтерес США через формулу “максимум безпеки, мінімум обов’язків” [4, р. 157]. Ч. Г’юз у виступі, присвяченому століттю проголошення доктрини Монро,

заявив, що американці прагнуть створення “Рах Americana”, проте “підтримуваного не зброєю, а взаємоповагою, доброю волею і розумом” [5, р. 17]. У іншому виступі 1923 р. він відзначив, що в основі зовнішньополітичного підходу США продовжує лежати доктрина Монро, і американці залишатимуть за собою право самостійно її “визначати, тлумачити і застосовувати” [6, р. 7].

В. Гардінг у публічних промовах також не відмовлявся від апелювання до “відповідальності перед світовою цивілізацією”, символічно проголошеної батьками-засновниками. Ця відповідальність, однак, мала визначатися Сполученими Штатами з огляду на власний інтерес, що позбавляє інші держави права “проголошувати борг Америки перед світом” [3]. Такий політичний вектор та артикулювання були укладені у фразу про необхідність для Сполучених Штатів думати не про світові ідеали, а про ідеал Америки, що лягло в основу гасла “America First”, під яким В. Гардінг здобув перемогу на президентських виборах.

Таким чином, проблема світової ролі США не зникала з пріоритетів і політичної мови американського істеблішменту після Першої світової війни. Ізоляціонізм у 1920-х рр. вважався не стільки практичним політичним принципом, скільки ідеологічним інструментом, який з кінця XIX – початку XX ст. забезпечував країні статус третьої, альтернативної європейській, сили. Концепції світової ролі США, що конструювались на основі реалій міжвоєнної доби і обговорювались на рівні державних ідеологів й впливових суспільних кіл, пізніше застосовувались в роки “холодного” протистояння наддержав, будучи екстрапольовані на інші завдання американської зовнішньої політики та уведені у нові дискурси.

Джерела та література:

1. Cohen W. Empire without Tears: America's Foreign Relations, 1921–1933. New York: Alfred a Knopf Inc, 1984.
2. The Government of the United States to the President of the Allied Conference (Lloyd George) // Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. (1921). Vol. I. / United States Department of State. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1921v01/d19>.
3. Warren G. Harding. May 14, 1920: Readjustment / Miller Center. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/may-14-1920-readjustment>.
4. Herring G. The American Century and Beyond: U.S. Foreign Relations, 1893-2014. Oxford: Oxford University Press, 2017.
5. Hughes C. The Centenary of the Monroe Doctrine // The Annals of the American Academy of Political and Social Science. 1924. Vol. 111. P. 7-19.
6. Hughes C. Observations on the Monroe Doctrine: An Address // An Adress by Honorable Charles E. Hughes. Washington: U.S. Government Printing Office, 1928. P. 1-20.

Тарас Ткачук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

аспірант 4-го року навчання, історичний факультет,

кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн

Науковий керівник – Машевський О.П., доктор історичних наук, професор

tarastkachuk1995@gmail.com

ПОЧАТОК ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АМЕРИКАНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ

Від завершення Другої світової війни минуло уже понад 75 років, однак ще й досі ця сторінка всесвітньої історії не втрачає своєї актуальності у зв'язку з дещо подібною геополітичною ситуацією навколо нового агресора – Російської Федерації, дипломатія якої дуже нагадує політику нацистської Німеччини у Європі напередодні війни. Зважаючи на це, досить важливою є проблема аналізу відносин двох провідних демократичних держав Сполучених Штатів Америки та Великої Британії з огляду на їхній величезний вплив на міжнародно-політичне становище, як нині, так і у 1939 р.

На наш погляд, агресія Німеччини проти Польщі, яка розпочалася 1 вересня 1939 р. і фактично спричинила Другу світову війну, призвела до проявів як зближення, так і суперечностей між Британією та Сполученими Штатами. Розглянемо, чинники, які сприяли цим тенденціям.

Суперечності між двома державами, на нашу думку, були спричинені такими факторами.

По-перше, намаганням британського уряду уникнути повторення міжнародної ситуації, яка склалася після завершення Першої світової війни, коли Вашингтон несподівано вирішив дистанціюватися від Європи і залишив держави Антанти сам-на-сам з новими викликами [4, с. 209].

По-друге, пріоритетом стратегії британського уряду стосовно довготривалої економічної блокади нацистського режиму, яка мала стати передумовою для революції і усунення канцлера А. Гітлера від влади. Відповідно до цього плану, будь-яке втручання Сполучених Штатів значно послаблювало міжнародне становище Великої Британії. Так, на думку Н. Чемберлена, нове німецьке керівництво після повалення нацистського режиму стало б ініціатором відновлення миру, у той час як поява американських військ у Європі спричинила б повну залежність провідних держав континенту від інтересів США [11, с. 9–10]. У січні 1940 р. британський прем'єр писав, що англійці начебто ризикували «дорого заплатити», у разі прямого втручання Вашингтона [3, с. 8].

По-третє, початком «Дивної війни» (період з вересня 1939 р. по квітень 1940 р., який характеризувався майже повною відсутністю військових дій на Західному фронті, не зважаючи на оголошення Францією і Великою Британією війни Німеччині). Як наслідок, 3 листопада у листі до президента Ф. Рузвельта посол США у Лондоні Дж. Кеннеді зазначив про нібито приховані наміри

Н. Чемберлена укласти мир з урядом А. Гітлера [6, с. 2], а один із найпоплідніших прихильників невтручання у справи Європи (так званого «ізоляціонізму») сенатор У. Бора назвав це «черговим прикладом підступності англійців» [2, с. 365].

По-четверте, спротивом з боку американських «ізоляціоністів». Так, британський посол у Вашингтоні Ф. Лотіан після низки публічних виступів у найбільших містах США зробив висновок про «моральну неготовність» більшості американців до війни з Німеччиною, тобто, на боці Великої Британії [5, с. 54]. Під час візиту до Чикаго у грудні 1939 р. колишнього Першого лорда британського Адміралтейства А. Даффа Купера, його зустріли мітингувальники зі звинуваченнями у «пропаганді» [10, с. 5]. На їхніх плакатах уряд Н. Чемберлена було названо «змієм», який начебто намагався «заманити США у лівго війни» [1, с. 35].

По-п'яте, торговельною політикою Великої Британії. Так, 20 вересня 1939 р. уряд прийняв рішення про скорочення закупівлі в США тютюну, а з 1 листопада – голлівудських фільмів [7, с. 224–231]. Згідно з поясненням Ф. Лотіана, причиною такого рішення стало бажання Великої Британії максимально зберегти власні золотовалютні резерви в умовах протистояння з Німеччиною, однак у адміністрації Ф. Рузвельта це охарактеризували як спробу Лондона під прикриттям війни розширити ринки збуту своєї продукції і навіть утворити «закритий блок на основі Стерлінгової зони» [11, с. 13].

Зближенню США і Великої Британії, на нашу думку, сприяли такі чинники.

По-перше, спроби адміністрації Ф. Рузвельта змінити законодавство про нейтралітет у США. Так, за умовами поправки сенатора К. Піттмена, 4 листопада 1939 р. було запроваджено принцип «cash & carry» щодо учасників війни у Європі, який давав змогу, передусім, Великій Британії та Франції купувати за готівку американську зброю і різні види озброєнь [9, с. 560–564]. Як наслідок, 8 листопада у листі до Ф. Рузвельта Н. Чемберлен схвально оцінив зміни до законодавства про нейтралітет та висловив подяку «особистим зусиллям і добрій волі» президента [7, с. 681].

По-друге, посилення антинімецьких настроїв у США. Так, за результатами соціологічного опитування населення Сполучених Штатів Інститутом Геллапа, 82% вважали відповідальною за початок Другої світової війни саме Німеччину [8, с. 179]. Водночас, відсоток прихильників вступу США у конфлікт на боці Великої Британії зріс з 5% на початку жовтня 1939 р. до 23% наприкінці лютого 1940 р. [8, с. 184, 211].

Отже, після розгляду найважливіших факторів, які визначали відносини США та Великої Британії на початку Другої світової війни, можемо виділити тенденцію посилення довіри між двома державами через наявність спільного ворога – нацистської Німеччини, не зважаючи на те що суперечності у британсько-американських відносинах все ще перешкоджали їхньому остаточному зближенню. З огляду на це, необхідно враховувати історичні

помилки урядів провідних демократичних держав світу для уникнення у майбутньому нових масштабних збройних конфліктів.

Джерела та література:

1. Cull N. J. Selling War: the British Propaganda Campaign against American “Neutrality” in World War II. N. Y.: Oxford University Press, 1995. 283 p.
2. McKenna M. C. Borah. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1961. 455 p.
3. Reynolds D. Rich Relations: the American Occupation of Britain, 1942–1945. L.: Phoenix, 2000. 555 p.
4. Rock W. Chamberlain and Roosevelt: British Foreign Policy and the United States, 1937–1940. Columbus: Ohio State University Press, 1988. 337 p.
5. Foreign Office Documents (FO) 800/324 / Public Record Office, London, The National Archives. URL: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C4267423>
6. Roosevelt Franklin D.: Papers as President, President’s Secretary’s File (PSF). Diplomatic Correspondence. Box 37: Great Britain – Kennedy, Joseph P., July 1939–1940. Part 2 / Franklin D. Roosevelt Presidential Library & Museum. URL: http://www.fdrlibrary.marist.edu/_resources/images/psf/psfa0357.pdf
7. Foreign Relations of the United States (FRUS). Diplomatic Papers 1939. Vol. 2 (General. The British Commonwealth and Europe). Washington: U.S. Government Printing Office, 1956. 911 p. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v02>
8. The Gallup Poll. Public Opinion 1935 – 1971. Vol. 1 (1935 – 1948) / by American Institute of Public Opinion. N. Y.: Random House, 1972. 587 p. URL: <http://www.ibiblio.org/pha/Gallup/Gallup.pdf>
9. The Public Papers and Addresses of Franklin D. Roosevelt. 1939 Vol. War – and Neutrality. N. Y.: The Macmillan Company, 1941. 635 p. URL: <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4926579.1939.001?view=toc>
10. New York Times, 14.12.1939. URL: <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1939/12/14/issue.html>
11. Reynolds D. Lord Lothian and Anglo-American Relations, 1939–1940 // Transactions of the American Philosophical Society, Vol. 73, No. 2. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1983. P. 1–65. URL: <https://www.jstor.org/stable/1006337>

Юлія Проценко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
Julia_protsenko@ukr.net

ПОЛІТИКА США ЩОДО САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ В 1953–1957 РР.

Важливим в американсько-саудівських відносинах був 1953 рік, коли помер перший король Саудівської Аравії – Абудл-Азіз ібн Сауд і королівський престол посів його наступник Сауд. Одночасно з цим 34-м президентом США став Дуайт Ейзенхауер. Він багато в чому поділяв зовнішньополітичні підходи Г. Трумена, у тому числі вважав міжнародний комунізм загрозою для США й усього демократичного світу, наголошував на необхідності стримувати його поширення. Потреба захисту від радянського впливу держав Близького Сходу обумовлювалась, між іншим, їхнім стратегічним розташуванням і великими нафтовими ресурсами. Важливе місце у близькосхідній стратегії США посідала Саудівська Аравія, на території якої працювала Американсько-арабська нафтова компанія (АРАМКО), США мали військово-повітряну базу в Дархані, та з якою існували домовленості, досягнуті Ф. Рузвельтом і королем ібн Саудом у лютому 1945 р. [7].

У перші роки адміністрації Д. Ейзенхауера було здійснено спробу реалізувати низку проектів з метою створення оборонних союзів для протидії загрозі комунізму. Спочатку Д. Ейзенхауер продовжив реалізацію ідеї Г. Трумена про створення Близькосхідної оборонної організації (МЕДО), метою якої був захист Суецького каналу і регіонів, багатих на нафту, а також протидія поширенню військового, політичного й ідеологічного впливу Радянського Союзу. Ця організація мала складатися із західних держав, а також Туреччини, Єгипту й інших близькосхідних держав. Ключова роль в ній відводилась Єгипту. Адміністрація Ейзенхауера вважала, що Єгипет був ключовою державою до досягнення консенсусу в арабському світі [1].

У 1953 р. держсекретар Дж. Даллес здійснив поїздку по країнам Близького Сходу, головною метою якої було формування оборонного союзу регіональних держав. Після візитів до Єгипту, Ізраїлю й Іраку, він прибув у Ер-Ріяд, де сподівався отримати підтримку планів взаємної оборони на Близькому Сході з боку Королівства. Король Сауд у декількох словах висловив свою зацікавленість політикою, спрямованою на протистояння радянській загрозі. Але після цього змінив тему і зосередився на територіальних суперечках в оазисі Бураймі [4].

Цей оазис був спірною територією між Саудівською Аравією і американською нафтовою компанією АРАМКО, з одного боку, та малими державами Перської затоки і британськими нафтовими компаніями, з іншого. Король Сауд розглядав вирішення прикордонної суперечки на свою користь як

справу честі. Він висловив сподівання, що США надуть Саудівській Аравії військову допомогу проти, за його оцінкою, «військової агресії» з боку Великої Британії. У зв'язку з цим у Дж. Даллеса склалась думка, що король Сауд мав занадто обмежений підхід до справ на Близькому Сході. Тому він не став пропонувати йому приєднатися до оборонного договору [5].

Після цієї поїздки Дж. Даллес дійшов висновку, що Саудівська Аравія, як і Єгипет, тяжіла до арабського націоналізму. На його думку, існували вагомі чинники, які стримували короля Сауда від укладання оборонного договору з державами Заходу. Це були антизахідні націоналістичні тенденції в арабському світі та його власному оточенні, які поступово зростали, а також популярність Г. А. Насера. Через це монархія не могла публічно взаємодіяти із Заходом. Також адміністрація Ейзенхауера усвідомлювала обмежений військовий потенціал країни. Тому США відкидали спроможність Саудівської Аравії зробити вагомий внесок в систему колективної оборони [2, р. 30].

Незабаром після того як Дж. Даллес повернувся з Близького Сходу, Рада національної безпеки США (НСК) відкинула план створення Близькосхідної оборонної організації і запропонувала концепцію «Північного ярусу», який мав включати Туреччину, Пакистан, Іран та Ірак для оборони Близького Сходу. Адміністрація Ейзенхауера не включила до неї Єгипет і Саудівську Аравію. Передусім концепція «Північного ярусу» передбачала участь Туреччини і Пакистану [1, р. 106]. Також держсекретар Даллес вважав, що Ірак міг вплинути на сусідні країни, щоб вони приєдналися до регіональної оборонної організації. 24 лютого 1955 р. з підписання Іраком пакту про оборону з Туреччиною вступив в силу Багдадський пакт [2, р. 172]. В його основі була концепція «Північного ярусу». Учасі Саудівської Аравії у цій організації перешкоджали передусім її обмежені військові можливості та конфлікти з Іраком й сусідніми країнами Перської затоки.

Саудівська Аравія вороже поставилася до Багдадського пакту. Основною причиною було те, що ключова роль в ньому відводилась Іраку, який в подальшому мав сприяти приєднанню до нього інших арабських держав, передусім Сирії, Йорданії й Лівану. Саудівці розцінювали це як загрозу реалізації концепції «Родючого півмісяця», яку підтримували Хашиміти.

6 березня 1955 року уряди Єгипту, Сирії та Саудівської Аравії оголосили, що створять єдине командування (єгипетсько-сирійсько-саудівський пакт, ЄСС). Однією з основних цілей цієї домовленості був підірив Багдадського пакту й ізоляція Іраку. У результаті спільної саудівсько-єгипетської пропаганди Сирія й інші арабські держави не приєдналися до Багдадського пакту, що підірвало реалізацію стратегії США [6]. Ключову роль в успіху пропагандистської кампанії Саудівської Аравії мали гроші, які вона отримала за рахунок зростання прибутків від видобутку нафти. Тож регіональний вплив Королівства виявився не таким слабким, як його оцінювали у Вашингтоні.

Після цього США почали розглядати Саудівську Аравію як важливого стратегічного партнера, а короля Сауда як потенційного лідера на Близькому Сході. США вважали, що через співпрацю з Саудом вдасться послабити вплив

лідера Єгипту Насера і зменшити напругу в арабсько-ізраїльських відносинах. Також існували розрахунки, що авторитет Сауда сприятиме підтримці арабськими державами нової оборонної політики США [7]. Король Сауд висловлював готовність до співпраці і підтримки політики США у регіоні [8].

У листопаді 1956 р. президент Д. Ейзенхауер надіслав запрошення королю Сауду приїхати у Вашингтон для обговорення спільних питань. Крім того, він поінформував Сауда про деталі нової стратегії США на Близькому Сході у своєму листі від 3 січня 1957 р., за два дні до того, як він оголосив її положення перед Конгресом. Адміністрація Ейзенхауера відвела Королівству ключову роль в своїй новій регіональній стратегії, проголошеній у січні 1957 р. («доктрина Ейзенхауера»). Сауд оцінив цю нову стратегію США позитивно [9]

Проте ставка адміністрації Ейзенхауера на короля Сауда не виправдалась. Король виявився невмілим політиком і не зміг вплинути на інші держави в інтересах реалізації близькосхідної стратегії США. Цьому заважала як зовнішня, так і внутрішня політика короля Сауда. Підтримка ним невдалої спроби організації вбивства президента Об'єднаної Арабської Республіки Насера, безвідповідальні витрати державних коштів тощо викликали сумніви у Вашингтоні стосовно його лідерських якостей. Більш того, він не міг втримати владу навіть у своїй державі. Король Сауд не був тим лідером, який міг зрівнятися з харизматичним Г. А. Насером і повести за собою інші близькосхідні держави. Тож розрахунки США на Саудівську Аравію в реалізації своєї нової стратегії на Близькому Сході не виправдалися. Вона не отримала широкої підтримки арабського світу й не була реалізована повною мірою. Проте це не вплинуло на відносини між США і Саудівською Аравією, які залишилися міцними.

Джерела та література:

1. Brands H. W. Jr. Cold Warriors: Eisenhower's Generation and American Foreign Policy. New York: Columbia University Press, 1988. 252 p.
2. Geoffrey G. F. Gulf Security and the U.S. Military: Regime Survival and the Politics of Basing. Stanford, 2015. 280 p.
3. Memorandum of a Meeting, 1 Jan. 1957, FRUS, 1955–1957, The Near and Middle East. Washington, 1991, Vol. XII. P. 438.
4. Memorandum of Conversation, prepared in the Embassy in Saudi Arabia, May 18, 1953, FRUS, 1952–1954, The Near and Middle East. Washington, 1984, Vol. IX. P. 97.
5. Memorandum of Conversation, prepared in the Embassy in Saudi Arabia, May 19, 1953, FRUS, 1952–1954, The Near and Middle East. Washington, 1984, Vol. IX. P. 106.
6. Rugh William. American Encounters with Arabs: The “Soft Power” of U.S. Public Diplomacy in the Middle East. London, 2006. 50 p.
7. Takeyh Ray. The Orgins of the Eisenhower Doctrine. London: Macmillan, 2000. 159 p.

8. Telegram from the Consulate General in Dhahran to the Department of State, 26 Nov. 1956, FRUS, 1955–1957, The Near and Middle East. Washington, 1991, v. XII. P. 405.
9. Memorandum of a Conversation, 30 Jan. 1957, FRUS, 1955–1957, The Near and Middle East. Washington, 1991, v. XII. P. 418.

Володимир Латенко

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання

Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
martell@i.ua

ПОЛІТИКА США В КОНГО ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. КЕННЕДІ (1961–1963 РР.)

Конголезька криза, яка розпочалась відразу після отримання незалежності Республіки Конго від Бельгії 30 червня 1960 р., стала однією з центральних проблем, які постали перед адміністрацією Д. Ейзенхауера в останні місяці її перебування при владі. Це питання отримала у спадок адміністрація новобраного президента Дж. Кеннеді, який вже з перших днів на посаді мусив реагувати на події в Конго.

За три дні до інавгурації американського президента, 17 січня 1961 р. було вбито колишнього прем'єр-міністра Конго П. Лумумбу. Ця подія викликала нову хвилю сепаратизму на території Східної провінції Конго, єдність якого вже й так перебувала під загрозою внаслідок відділення провінції Катанга і спроби відокремлення провінції Південне Касаї. Подальше загострення ситуації на території Конго становило загрозу не лише для безпеки сусідніх африканських держав, але й потенційно могло перетворити центральноафриканський регіон у ще одне поле битви «холодної війни».

У США П. Лумумбу вважали людиною, лояльною до СРСР. США доклали багато зусиль задля його усунення від влади у вересні 1960 р. Однак після вбивства П. Лумумби його соратники на чолі з віце-прем'єр-міністром А. Гізенгою пішли на фактичний розкол країни, створивши у м. Стенлівіль свій уряд, який діяв паралельно з центральним конголезьким урядом в столиці країни м. Леопольдвіль. Прихильників П. Лумумби і А. Гізенги відкрито підтримували СРСР і його країни-сателіти в Африці, зокрема ОАР і Гвінея. Все це вимагало від офіційного Вашингтона постійно тримати ситуацію в регіоні на особливому контролі, не зважаючи на процес передачі влади від республіканської адміністрації Д. Ейзенхауера до демократичної Дж. Кеннеді.

У перші місяці 1961 р. політика США в Конго рухалася за траєкторією, визначеною за попередньої адміністрації [2]. США були пов'язані взятими раніше зобов'язаннями, ключове з яких полягало у тому, що будь-яка допомога і офіційне втручання у конголезькі справи має здійснюватися виключно через механізми ООН та координацію з Генеральним секретарем

Д. Хаммаршельдом [1]. У Вашингтоні вважали, що так можна було перешкодити наданню Республіці Конго односторонньої допомоги з боку СРСР, не лише військово-технічної, а будь-якої, а, отже, не допустити її перетворення на радянського сателіта.

За адміністрації Д. Ейзенхауера основним завданням американської політики в Африці було недопущення поширення комунізму в регіоні, в Конго зокрема. 1 лютого 1961 р. Дж. Кеннеді схвалив концепцію нової політики США в Конго. Ключовою метою визначалося «створення і збереження єдиного Конго, де існували б тверді гарантії проти захоплення його комуністами» [3, с. 115]. Ставилося завдання зупинити подальший розпад конголезької держави, зокрема, завадити перетворенню Східної провінції з центром у Стенлівілі, контрольованої силами А. Гізенги, на радянський форпост в Конго.

Ця концепція, яку в науковій літературі часто називають «Планом Кеннеді», містила дві основні позиції. По-перше, планувалось посилити мандат Місії ООН шляхом надання миротворчому контингенту додаткових важелів впливу для нейтралізації збройних конфліктів усередині Конго, зокрема, міжплемінних. Так, 21 лютого 1961 р. за сприяння США було прийнято Резолюцію РБ ООН № 161, яка надавала Місії ООН в Конго додаткові повноваження задля припинення будь-якої діяльності, спрямованої на розпалювання громадянської війни. 24 листопада 1961 р. було прийнято Резолюцію РБ ООН № 169, яка прямо засудила сепаратистську діяльність в Катанзі й фактично дозволила контингенту ООН застосовувати силу проти повстанців у цій провінції. Варто зауважити, що делегація СРСР в обох випадках підтримала текст цих двох резолюцій.

По-друге, США прагнули сприяти формуванню законного центрального уряду Конго на якомога ширшій представницькій основі. Це було актуальним з огляду на те, що після державного перевороту 14 вересня 1960 р., здійсненого полковником С. Мобуту за неформальної підтримки з боку Вашингтона, в Конго не було законно визнаного центрального уряду. Фактично йшлося про формування уряду національної єдності, до складу якого були б залучені представники різних політичних сил, навіть тих, позиція яких відкрито суперечила принципу збереження єдиного Конго. На чолі цього уряду мав стати поміркований прем'єр-міністр, якщо не дружній до США і західних країн, то, принаймні, не лояльний до СРСР. Для реалізації цієї мети офіційними і неофіційними методами впливу США прагнули схилити конголезьких лідерів до переговорів. На чолі цього процесу було поставлено президента Конго Ж. Касавубу, легітимність якого не викликала ні у кого сумнівів ні всередині країни, ні на міжнародній арені. За його участі в Конго в подальшому було проведено низку конференцій за круглим столом, в ході яких напрацьовувалися різні формати подальшого існування конголезької республіки [3, с. 116].

Логічним результатом усіх зусиль, спрямованих на розв'язання Конголезької кризи парламентським шляхом, стало призначення 2 серпня 1961 р. уряду на чолі з помірковано налаштованим прем'єр-міністром С. Адулою. До складу цього уряду увійшли представники сепаратистів зі

Східної провінції на чолі з її лідером А.Гізенгою, який отримав посаду заступника прем'єр-міністра, аналогічну до тієї, яку він займав в уряді П. Лумумби.

Адміністрація Дж. Кеннеді покладала великі сподівання на формування цього уряду, щоб почати процес мирної реінтеграції не лише Східної провінції, але й урегулювати проблему Катанги [5, с. 111].

Однак, якщо Східну провінцію вдалось повернути до складу єдиного Конго відносно мирним шляхом вже до кінця 1961 р., то у випадку Катанги ситуація складалась неоднозначно. Лідер бунтівної провінції М. Чомбе у грудні 1961 р. підписав Кітонську декларацію, в якій в цілому визнав владу центрального конголезького уряду С. Адули і відмовився від претензій на незалежність Катанги. Однак в подальшому переговори між представниками цієї провінції та урядом зайшли в глухий кут, а силове протистояння загострилось.

Сепаратистський режим у Катанзі не міг існувати без зовнішньої підтримки з боку Бельгії, яка прагнула зберегти свій вплив на території цієї провінції. США не підтримували відокремлення Катанги, але до початку 1961 р. прямо не протидіяли цьому, зважаючи на інтереси Бельгії. З приходом адміністрації Дж. Кеннеді, США почали активніше тиснути на Бельгію, яка в результаті відмовилась від підтримки сепаратистів і відкрила шлях для реінтеграції Катанги за безпосередньої участі Місії ООН в Конго. У результаті, лише після серії воєнних операцій контингенту ООН, 21 січня 1963 р. сепаратистський режим у провінції Катанга припинив своє існування, територіальну цілісність Республіки Конго було відновлено. На цьому етапі у Вашингтоні вважали Конголезьку кризу в основному завершеною.

У цілому можна відзначити більшу рішучість адміністрації Дж. Кеннеді щодо впливу на вирішення найбільш складних конголезьких проблем, пов'язаних як із сепаратизмом, так і з небезпекою радянського проникнення на територію Конго. Не в останню чергу це було пов'язано з тим, що Дж. Кеннеді прагнув не допустити виникнення в Африці «другої Куби» та повторення подій, подібних до Карибської кризи жовтня 1962 р. [4, с. 364].

Джерела та література:

1. Латенко В. С. Вплив США на розгортання Миротворчої місії ООН в Конго (липень-серпень 1960 р.) // Європейський філософський та історичний дискурс. 2021. Частина 7. Випуск №4. С. 40-47. URL: https://ephd.cz/wp-content/uploads/2021/ephd_2021_7_4/07.pdf
2. Латенко В. Позиція США щодо Конголезької кризи 1960 р. / В. Латенко // Американська історія та політика. 2019. №7. С. 72-83. URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/uk/arxiv/7-2/poziciya-ssha-shhodo-kongolezko%D1%97-krizi-u-1960-r/>
3. Мазов С. В. Холодная война в «серце Африки». СССР и конголезский кризис, 1960–1964. М., 2015. 312 с.

4. Namikas L. A. Battleground Africa: The Cold War and the Congo Crisis, 1960-1965: dis.... PhD: 3073825; University of Southern California. Los Angeles, 2002. 539 p.

5. Williams M. W. America and the first Congo Crisis, 1960-1963: dis. ... PhD: 9233701; University of California. Irvine, 1991. 266 p.

Діана Миненко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

студентка 4-го курсу історичного факультету,

освітня програма «Сходознавство»

Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор

dianaam.1233@gmail.com

ПОЛІТИКА США ЩОДО ЄГИПТУ ПІД ЧАС «ШЕСТИДЕННОЇ ВІЙНИ»

Після закінчення Суецької кризи 1956 року в арабсько-ізраїльських відносинах тривав період відносної тиші. Миротворчий контингент ООН, розташований на Синайському півострові, служив буфером між Єгиптом та Ізраїлем. У середині 1960-х рр. відносини між Ізраїлем і його арабськими сусідами погіршилися настільки, що сталося кілька прикордонних сутичок, переважно на сирійському кордоні. У травні 1967 р. ситуація навколо Ізраїлю загострилась унаслідок радянської дезінформації про те, що його війська готують напад на Сирію. СРСР надав цю інформацію Єгипту, антиізраїльська політика якого посилювалась.

Президент США Л. Джонсон прихильно ставився до Ізраїлю, з яким у Єгипту (на той час використовувалась назва Об'єднана Арабська Республіка, ОАР) були вкрай напружені відносини, і підтримував зв'язки з єврейською громадою Америки. Проте держдепартамент США виявляв стриманість у підтримці Ізраїлю, щоб зберегти стабільні відносини з арабськими країнами, забезпечити безперебійне постачання нафти і зберегти баланс сил у близькосхідному регіоні [1].

22 травня 1967 р. держдепартамент направив телеграму в посольство ОАР, у якій Л. Джонсон звернувся до президента Г. А. Насера із закликом не допустити початку військових дій та висловив сподівання на збереження миру на Близькому Сході. Він також запевнив єгипетського лідера у своєму дружньому ставленні, не зважаючи на відмінності в поглядах та інтересах [2]. Того ж дня Г. А. Насер зробив заяву, що Тиранська протока є частиною єгипетських територіальних вод, у зв'язку з чим жоден ізраїльський корабель не міг пройти нею. Це знищувало гарантії вільного користування Ізраїлем цією протокою, надані йому після Суецької кризи [3, с. 55–56]. Президент США засудив таке рішення, а держдепартамент висловив стурбованість тим, що виведення з Синайського півострову миротворчих сил ООН, якого домігся Г. А. Насер, може ускладнити підтримку миру вздовж кордону ОАР та Ізраїлю

[4]. Однак ніяких рішучих дій Сполученими Штатами не було здійснено. Тим більше, що у цей час Америка була залучена до війни у В'єтнамі [3, с. 81].

Американське керівництво отримало від СРСР попередження, що у випадку військового нападу Ізраїлю радянська допомога буде надана жертвам цієї агресії. Після цього воно закликала СРСР поради Єгипту вжити всіх заходів для попередження збройного конфлікту [5, с. 121].

26 травня Г. А. Насер заявив, що настав час знищити Ізраїль. По каїрському радіо лунали заклики стерти Ізраїль з поверхні землі. Після цієї заяви Насера, Алжир і Кувейт направили на допомогу Єгипту свої експедиційні сили, згодом про свою підтримку оголосили Йорданія та Ірак. Арабські військові сили почали мобілізацію і перегруповування. Їхні маневри на кордонах Ізраїлю змусили ізраїльській уряд почати мобілізацію резервістів [3, с. 56].

До Вашингтона надійшла інформація з Ізраїлю про те, що Єгипет нібито планує першим почати війну, але США сприйняли її скептично. ЦРУ і Пентагон вважали, що розгортання єгипетських військ має скоріш оборонний, ніж наступальний характер. Розвідувальні служби США припускали, що Ізраїль готується завдати превентивного військового удару по Єгипту. Вашингтон порадив Ізраїлю утриматися від такого удару і не брати на себе відповідальність за розв'язання війни, а також попередив ізраїльтян про можливість прямого втручання СРСР у конфлікт [1].

Зважаючи на чисельну перевагу противника, ізраїльське керівництво за ініціативи Генерального штабу прийняло рішення завдати превентивного удару. О 7.30 год. ранку 5 червня 1967 року розпочався наступ ізраїльської армії на Синайському півострові, спланований на зразок наступу 1956 року. Так розпочалася третя арабсько-ізраїльська («шестиденна») війна.

З початком війни радянське керівництво в особі голови Ради міністрів СРСР О. М. Косигіна звернулося до президента Джонсона із закликом здійснити вплив на Ізраїль. Білий дім і Кремль використали «гарячу лінію», вперше з часу її створення в 1963 році (після Кубинської кризи). Вона відіграла ключову роль в підтримці постійного контакту між Вашингтоном і Москвою. Під час вирішальних подій війни президент Л. Джонсон, разом з держсекретарем Д. Раском, міністром оборони Р. Макнамарою і основними радниками постійно знаходилися в «ситуаційній кімнаті» Білого дому [6].

Президент Л. Джонсон небезпідставно остерігався, що Єгипет розпочне кампанію, яка завдасть шкоди інтересам США в арабському світі, оскільки Г. А. Насер вважав, що ізраїльська агресія відбувалась за участі США. Біля посольств й інших об'єктів США відбулись демонстрації, а Каїрське радіо заявило, що має докази участі США і Великої Британії в агресії. Багдадське радіо повідомило, що видобуток іракської нафти було припинено «через ставлення США і Великої Британії» [7].

Під час «шестиденної війни» США не брали участі у бойових діях на Близькому Сході й дотримувалися нейтралітету. Після початку військових дій вони наклали ембарго на продаж зброї всім країнам Близького Сходу, включаючи Ізраїль. Зважаючи на погіршення відносин з Єгиптом, вони

намагались впливати на нього за посередництва СРСР. Л. Джонсон звертався до радянської сторони з проханням переконати Єгипет і Сирію дотримуватися резолюції Ради Безпеки ООН № 233 про негайне припинення вогню. Водночас він вів перемовини з Ізраїлем, який переконливо перемагав у війні.

Л. Джонсон повідомив А. Косігіна, що США отримали згоду від Ізраїлю припинити військові дії, якщо його противники зроблять те саме. Наступ підрозділів Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) припинився 10 червня о 19.30, відповідно до угоди про припинення вогню, досягнутої в результаті повторного скликання Ради безпеки ООН. Війна завершилася повною поразкою Єгипту, Сирії та Йорданії, частина їх територій виявилася окупованою Ізраїлем [6].

«Шестиденна війна» негативно вплинула на відносини США з арабськими країнами, в першу чергу, з Єгиптом. Г. А. Насер звинуватив Вашингтон у допомозі Ізраїлю. Більшість арабських країн розірвали дипломатичні відносини з США, Кувейт та Ірак припинили постачати їм нафту. Натомість Ізраїль унаслідок війни став основним регіональним союзником США. Незважаючи на поразку, Г. А. Насер зумів переконати багатьох своїх співвітчизників, що Ізраїль зміг розгромити Єгипет лише за сприяння США і Великої Британії. Це приглушило невдоволення на його адресу [8].

У своєму виступі 19 червня 1967 р. президент Джонсон заявив, що останні події довели мудрість п'яти принципів миру на Близькому Сході. Перший і головний принцип – кожна нація в цьому регіоні має фундаментальне право на існування та повагу цього права з боку сусідів. Другий передбачав співпрацю між арабськими країнами та Ізраїлем задля справедливого вирішення проблеми палестинських біженців. Третій – забезпечення права вільного мореплавства Суецьким каналом і Тиранською протокою для суден усіх країн. Четвертий акцентував на небезпеці близькосхідної гонки озброєнь, що відбувалась продовж останніх 12 років. Для вирішення цієї проблеми Л. Джонсон запропонував ООН негайно закликати своїх членів повідомляти про всі поставки зброї в цей регіон. П'ятий – повага до політичної незалежності й територіальної цілісності всіх держав регіону. Президент запевнив, що уряд США зробить свій внесок у справу миру, але заявив, що основна відповідальність за мир у регіоні залежить від його народів і лідерів [9].

Таким чином, політика США щодо Єгипту під час «шестиденної війни» була направлена на недопущення переростання цього локального військового конфлікту в широкомасштабне зіткнення за прямою участі СРСР і Сполучених Штатів.

Джерела та література:

1. Бузань В. Ю. Політика адміністрації Л. Джонсона щодо арабсько-ізраїльського конфлікту (1963–1969 pp.) // Сторінки історії. 2018. № 46. URL: http://history-pages.kpi.ua/wp-content/uploads/2018/10/46_13_Buzan.pdf
2. Foreign Relations of the United States. 1964–1968. Vol. XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967. Washington, 2004. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d34>

3. Эпштейн А. Д. Бесконечное противостояние. Израиль и арабский мир: войны и дипломатия. История и современность. М., 2003. URL: http://book.iimes.su/wp-content/uploads/2003/r2003isr_p1.pdf
4. Foreign Relations of the United States. Op. cit. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d35>
5. Примаков Е. Конфиденциально: Ближний Восток на сцене и за кулисами (вторая половина XX – начало XXI в.). М., 2006.
6. Добрынин А. Ф. Сугубо доверительно. Посол в США при шести президентах США (1962–1986 гг.). М., 1997. URL: https://royallib.com/read/dobrinin_anatoliy/sugubo_doveritelno_posol_v_vashington_e_pri_shesti_prezidentah_sshi_1962_1986_gg.html#531379
7. Foreign Relations of the United States. Op. cit. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d172>
8. Foreign Relations of the United States. Op. cit. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d274>
9. Foreign Relations of the United States. Op. cit. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d308>

Вадим Данилець

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання

Науковий керівник – Потехін О.В., доктор історичних наук, старший науковий співробітник
danylets.v@ukr.net

США – ОПЕК: КОНФРОНТАЦІЯ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО (1974–1980 рр.)

1974–1980 рр. характеризується в науковій літературі як період перманентної енергетичної і економічної кризи в країнах Заходу. Якщо причини економічної кризи були зрозумілими: внаслідок арабського ембарго 1973–1974 рр. на світовому ринку виник дефіцит енергоресурсів, що вплинув на розвиток усіх галузей промисловості індустріально-розвинених країн, то питання енергетичної кризи знаходились, як прийнято вважати, переважно в політичній площині і до сьогодні є предметом широкого спектру дискусій.

Після скасування нафтового ембарго ОПЕК у березні 1974 р. дефіцит енергоносіїв на світових ринках до кінця року було повністю подолано, ринок стабілізувався, однак всупереч законам ринку ціни продовжували зростати. Підвищення цін країнами ОПЕК здійснювалось кілька разів після ембарго у другий половині 1974 року, що викликало серйозні занепокоєння країн Заходу, оскільки спричинило інфляцію й спад їхніх економік, які ще не подолали наслідки ембарго 1973–1974 рр. Наприкінці 1970-х рр. через девальвацію долара ціна на нафту у США набагато перевищувала ціну в країнах Західної Європи і Японії, але усі вони зазнавали економічного спаду. З огляду на

політичні наслідки, у довготерміновій перспективі практика постійного підвищення цін, запроваджена ОПЕК, була вкрай неприйнятною для США, оскільки підвищення світових цін на нафту в західному світі посилювало позиції СРСР. Його порівняно дешева нафта ставала дедалі привабливішою для західноєвропейських країн. У кінцевому результаті це могло призвести до послаблення позицій США на європейському континенті і вплинути на стан міжсистемного протистояння.

Лише початок співробітництва споживачів в рамках Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), а також співробітництва між США та іншими країнами-споживачами з ОПЕК поступово стримало зростання цін у 1975–1978 рр. (до початку іранської революції 1979 р.). Очевидно, що підвищення цін було економічно вигідним передусім країнам ОПЕК, які після ембарго отримали досить потужні важелі впливу на світову економіку і навіть політику.

Країни ОПЕК аргументували підвищення цін на нафту: підвищенням цін на товари в індустріальних країнах; створенням країнами-споживачами МЕА, що сприймалось як конфронтація МЕА – ОПЕК; 3) девальвацією долара США.

Зі свого боку, зростання цін на товари з індустріальних країн, які імпортували країни-виробники нафти з-поміж інших причин було наслідком підвищення цін на нафту. Отже, регулярне підвищення цін країнами ОПЕК через механізм замкнутої цінової взаємодії повертало інфляцію до них у вигляді імпортованих товарів.

Об'єднання споживачів в рамках МЕА країни-виробники ОПЕК сприймали як конфронтацію [1], що давало виробникам аргумент на користь чергового підвищення цін на нафту. Однак об'єднання країн-споживачів і початок реалізації ними стратегічних енергетичних програм було необхідним кроком для захисту їхніх інтересів перед загрозами ОПЕК.

Єдиним найважливішим економічно обґрунтованим аргументом ОПЕК залишалася девальвація долара США. Не є простим співпадінням майже однаковий відсоток девальвації долара США за період 1971–1978 рр. і росту цін на нафту – обидва показники змінились приблизно на 400%. Таким чином, в означений період не глобальні попит і пропозиція на нафту були головними у формуванні ціни, а фактор девальвації, враховуючи який ціна нафти ОПЕК у 1975–1978 рр. навіть знижувалась.

Ще під час ембарго країни Західної Європи, які були набагато більш залежні від нафти ОПЕК, ніж США, виступали за діалог з країнами ОПЕК. Так, у 1974–1975 рр. Франція, Німеччина, Велика Британія та Італія уклали двосторонні угоди з країнами Близького Сходу про поставки нафти. США у цей час проводили активні перемовини щодо енергопоставок лише з двома опорними країнами в регіоні: Іраном та Саудівською Аравією.

Зближення західноєвропейських країн із країнами-виробниками у нафтовій галузі послаблювало позиції США, як на Близькому Сході – регіоні «життєво важливих інтересів США», так і у Європі. Тому США пішли на діалог з виробниками, але під егідою МЕА. На МЕА Сполучені Штати покладали завдання об'єднати (за лідерства США) індустріально розвинені країни-

споживачі навколо спільної розробки і реалізації США, Європою, Японією та іншими країнами національних програм з обмеження попиту на нафту ОПЕК і розвитку альтернативних джерел енергії.

Двосторонні відносини між споживачами і виробниками повинні були координуватися усіма споживачами. Як у Європі, так і у США розуміли, що ці дії викличуть блокову конфронтацію МЕА – ОПЕК [2], однак США запевняли європейців, що саме нескоординовані дії можуть призвести до неї. На початковому етапі створення МЕА Г. Кіссінджер рекомендував європейцям не уникати конфронтації й не надавати таким чином психологічної впевненості країнам, які підвищують ціни на нафту [3]. На етапі створення МЕА у США розуміли, що капітал, який нагромаджували країни-виробники, не може бути у повній мірі реалізований поза співробітництвом з країнами Заходу. Протягом 1974 – 1980-х років це співробітництво розширювалось і було взаємовигідним для обох сторін.

Головні цілі, які переслідували країни ОПЕК в співробітництві зі США та іншими західними країнами-споживачами нафти:

Підвищення цін на нафту і збільшення її видобутку сприяло економічному зростанню і накопиченню значних капіталів країнами ОПЕК. Економічне зростання тут дало поштовх споживацькому буму, що обернулось імпортом великої кількості товарів та послуг зі США та інших країн Заходу.

Крім товарів і послуг країни ОПЕК масово купували озброєння. Країни Близького Сходу розширювали військово-технічне співробітництво зі США, що крім поставок озброєння передбачало діяльність американських інструкторів в деяких з цих країн і, найважливіше, гарантії безпеки у вигляді воєнної допомоги силами США.

Зростання доходів країн ОПЕК, разом із розширенням торговельно-економічної і фінансової взаємодії зі США, сприяло реалізації масштабних модернізаційних змін в цих країнах, що дозволило перехід від традиційного соціально-економічного устрою до ринкової економіки.

На середину 1970-х рр. країни ОПЕК накопичили понад 100 млрд дол. (у номінальній вартості) валютних резервів і цей показник стрімко зростає. Тепер країни ОПЕК, донедавна досить бідні колоніальні країни третього світу, стали важливим ринком товарів та послуг для розвинених країн Заходу. Експортуючи їх до країн ОПЕК, США повертали свою валюту, витрачену на нафту, що постійно дорожчала.

Протягом 1974–1978 рр. імпорт товарів та послуг до країн Перської затоки стрімко збільшувався, однак навіть це лише частково поглинало накопичений капітал ОПЕК. Надавши країнам-експортерам достатні інвестиційні можливості, що в Конгресі назвали головною метою політики США, планувалось спрямувати цей капітал в американську економіку, доповнюючи, такими чином, процес рециркуляції нафтодоларів [4, с. 433].

Механізм рециркуляції розширювався також військово-технічним співробітництвом. Цей напрям виходив за рамки планів повернення капіталу. Військово-технічне співробітництво забезпечувало військову присутність США

на Близькому Сході, де сконцентрована більшість країн ОПЕК, досягаючи у регіоні балансу сил в умовах холодної війни.

Реалізуючи «стратегію двох стовпів», США – через Саудівську Аравію та Іран (в деякій мірі також і ОАЕ) – намагались співробітничати у сфері ціноутворення нафти. В цьому напрямі США не володіли достатніми важелями впливу, особливо у перші роки після ембарго 1973–1974 рр. Однак у підсумку вдавалось роз'єднати учасників ОПЕК і стримувати ріст цін через посередництво з Іраном та передусім з Саудівською Аравією [5, с. 127].

Поряд із взаємовигідним співробітництвом питання росту цін на нафту залишалось найбільшим каменем розбрату після відміни ембарго і дипломатичного зсуву у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту в 1974 р. США не мали достатніх важелів впливу на процес ціноутворення в ОПЕК, а тому використовували співробітництво з виробниками нафти, попри усі інші економічні вигоди, задля посилення цих важелів і послаблення ОПЕК.

Таким чином, з одного боку західні країни після 1974 р. розвивали діалог з країнами-виробниками з метою стабільного постачання нафти, з іншого – за лідерства США розробляли в рамках МЕА спільну багатосторонню відповідь на загрозу повторення нафтового шоку країнами ОПЕК і росту цін. Ця «відповідь» полягала передусім у послабленні країн-виробників за рахунок зниження енергоспоживання, інтеграції країн ОПЕК у західні фінансові структури, широкому запровадженні альтернативних джерел енергії, зокрема АЕС, а також нових родовищ поза ОПЕК, що мало скоротити частку ОПЕК на світових ринках нафти.

Джерела та література:

1. Memorandum of Conversation. Martinique, December 15, 1974. FRUS, 1969–1976, Volume XXXVII, Energy Crisis, 1974–1980. Document 24.
2. Memorandum of Conversation. Camp David, September 28, 1974. FRUS, 1969–1976, Vol. XXXVII, Energy Crisis, 1974–1980. Document 9.
3. Minutes of the Rambouillet Economic Summit Meeting. Rambouillet, November 16, 1975. FRUS, 1969–1976, Vol. XXXVII, Energy Crisis, 1974–1980. Document 88.
4. United States – OPEC Relations. Selected materials. Prepared by the congressional research service at the request of Henry M. Jackson, Chairman Committee on interior and insular affairs United State Senate. Washington : 1976 URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=umn.31951d00283271j&view=1up&seq=1&skin=2021>
5. Claes D.H., Garavini G., eds. Handbook of OPEC and the Global Energy Order: Past, Present, and Future Challenges. Routledge International Handbooks. Abingdon, Oxon: Routledge, 2020.

Олексій Кошель

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Пількевич В.О., кандидат історичних наук, доцент
exorzism@gmail.com

АМЕРИКАНСЬКО–ІСПАНСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС ПЕРЕХОДУ ІСПАНІЇ ДО ДЕМОКРАТІЇ

Після перемоги у Громадянській війні 1936–1939 рр. режим, очолюваний Франсіско Франко, опинився у міжнародній ізоляції. Іспанія не брала участі у Другій світовій війні, але нейтралітет, прихильний до країн Осі, загострив її міжнародне становище. Іспанія не увійшла до ООН і залишилась поза планом Маршалла.

В умовах розгортання «холодної війни» ставлення до франкістського режиму в США зазнало змін. На погляд представників «реалістичної школи» міжнародних відносин (Ганс Моргентау, Джордж Кеннан та Вальтер Ліппман), обов'язком США було протистояння тому, що несе загрозу «життєвим інтересам» (наприклад, уникати гегемоністської сили в Євразії) [1, с. 94]. Відомо, що така концепція лягла в основу «доктрини стримування» адміністрацій Трумена (1945–1953) і Ейзенхауера (1953–1961). Хоча Трумен, баптист і масон, ненавидів Франко за переслідування цих двох спільнот, все ж таки Іспанії відводилось стратегічне значення для перемоги Заходу в разі військового зіткнення з Радянським Союзом. Каудильйо скористався можливістю, щоб реабілітувати перед міжнародним суспільством режим, який декларація ООН від 1946 р. визнала «фашистським» [2].

Продовж 1947–1959 рр. за сприянням Сполучених Штатів Америки, Іспанія поступово виходила з міжнародної ізоляції: отримала американську позику (1950 р.), приєдналась до ООН (1955 р.), увійшла до МВФ і Світового банку (1958 р.).

Принципи двосторонніх відносин між Сполученими Штатами та Іспанією були закладені трьома Мадридськими договорами від 1953 р.: щодо військового-технічного оснащення; фінансової допомоги, яка передбачала надання кредитів; оборонної співпраці, яка полягала у створенні чотирьох військових баз США на території Іспанії [3]. Так Іспанія була включена в західну систему оборони, а економіка країни пережила небачене зростання впродовж 1950–1960-х рр. Візит Дуайта Ейзенхауера до Мадрида у 1959 р. остаточно закріпив модель співпраці Вашингтона з Франсіско Франко, як з «friendly tyrant» [4; 5, с. 63–86].

Ерозія режиму Франко з кінця 1960-х рр. зумовила зміни в двосторонніх відносинах і пошук нових зовнішньополітичних підходів американської адміністрації щодо Іспанії. У політиці стосовно цієї країни американські лідери зіткнулися з проблемою вибору між збереженням своїх військових баз і

підтримкою демократичних змін. Вони обрали перший сценарій. Але це не означало, що просування демократії не було ціллію політики США щодо Іспанії, навіть якщо на практичному рівні вона була підпорядкована досягненню військових цілей. Це було зроблено для того, аби уникнути конфронтації з іспанською диктатурою, яка була надійним партнером в системі сил стратегічного розгортання. Крім того, на підтримку цього варіанту наводились такі доводи як трагічна історія Іспанії, неприйняття народом зовнішнього втручання, крихкий демократичний досвід і фрагментації опозиції, що мала незначну соціальну вагу. Тому просування ідеї демократії полягало у поширенні американських цінностей і пропаганді переваг західної політичної моделі [6, с. 263].

Адміністрація Річарда Ніксона (1969–1974) інтенсифікувала відносини з Іспанією. Аби уникнути розриву військової угоди, у червні 1969 р. було продовжено чинність договорів про авіабази, в обмін на 50 млн дол військової допомоги і 35 млн дол кредитів.

Держсекретар Генрі Кіссінжер, архітектор американсько-іспанських відносин в період Транзиції, передбачав зміну влади в Іспанії у середньостроковій перспективі. У звіті Ради національної безпеки за 1970 рік відзначалось, що, незважаючи на призначення принца Хуана Карлоса правонаступником Франко і формування уряду технократів, не можна очікувати змін у характері режиму в короткостроковій перспективі. Також було наголошено, що економічний розвиток не гарантує соціальної стабільності, а опозиція до режиму, як і самі офіційні інститути, характеризувались слабкими. Тому немає причин відсторонитись від режиму в надії, що це прискорить прихід більш демократичного уряду. При цьому Кіссінжер вважав за необхідне зберегти достатньо гнучку позицію для захисту інтересів США в разі непередбачуваних політичних подій, особливо після смерті Франко [7, с. 230].

Стривожений фізичним станом Франко, у січні 1971 р. президент Ніксон запросив принца Хуана Карлоса, вже призначеного каудильйо наступником у липні 1969 р., здійснити офіційний візит у Вашингтон. Він став поворотним пунктом у реалізації стратегії адміністрації щодо Іспанії. В Овальному кабінеті президент порадив майбутньому королю, що після смерті Франко його головним пріоритетом має бути забезпечення правопорядку, що він має реформувати політичну систему в умовах повної стабільності [8, с. 231].

Очевидно, що інтерес Сполучених Штатів Америки полягав у поступовому, але рішучому і не надто повільному переході Іспанії до демократичної системи за підтримки Вашингтона, що мав відігравати стабілізуючу роль [9]. Після цього візиту і частково з ініціативи принца, у лютому 1971 р. Ніксон направив заступника директора ЦРУ іспаномовного генерала Вернона Уолтерса із секретною місією до Мадрида, яка включала зустріч з диктатором. Президент сподівався переконати Франко передати владу майбутньому королю, поки каудильйо був ще живий. Диктатор запевнив Уолтерса, що транзит буде контрольованим. Він вважав, що альтернативи Хуану Карлосу не існує, і висловив впевненість у здатності останнього

впоратися із ситуацією після своєї смерті. З огляду на небажання Франко відступити, адміністрація Ніксона сподівалась, що він принаймні призначить прем'єр-міністра, який слідкуватиме за переходом від диктатури до монархії [8, с. 231].

Отже, попри позитивні відносини з режимом Франко, керівництво Сполучених Штатів Америки було зацікавлене у демократичній Іспанії. З одного боку, можна було очікувати, що майбутній демократичний уряд буде менш поступливий в питаннях двосторонньої співпраці. З іншого боку, Іспанія змогла б нарешті приєднатися до НАТО і тим самим зміцнити його південноєвропейський фланг. Аналогічно вона могла отримати право на участь в Європейському співтоваристві.

Згідно з меморандумом держдепартаменту 1974 року, США сприятимуть тісній інтеграції Іспанії із Західним блоком, як через стратегічну важливість країни, так і для того, щоб забезпечити внутрішню стабільність в постфранкістський період [8, с. 235].

Відставка Ніксона у 1974 році посилила вплив Г. Кіссінжера на зовнішню політику США. Він радив майбутньому королю не легалізувати комуністичну і соціалістичну партії. Проте на початку 1975 року держдепартамент США збирав інформацію про активність антифранкістських лівих об'єднань, особливо Соціалістичної партії. Посольство США в Мадриді встановило контакт з її очільниками, аби дізнатись про ставлення партії до монархії і про розрахунки на роль в майбутній політичній системі. З тих же міркувань у Вашингтоні відбулась зустріч з Демократичною хунтою, на якій запрошені іспанські діячі запевнили, що не вимагатимуть закриття американський авіабаз. Адміністрація Форда навідріз відмовилась спілкуватись з іспанськими комуністами. Вони безуспішно шукали контактів з Кіссінжером через Ніколае Чаушеску та Ден Сяопіна, які переконували його, що іспанська компартія не залежить від Москви [10, с. 286].

Отже, ще до повноцінного транзиту влади в Іспанії, США встановили контакти з основними протагоністами майбутнього процесу демократизації, визначили розстановку сил і можливе втручання Радянського Союзу, оцінили загрози для внутрішньої стабільності. Однією з перешкод вони вбачали опозицію консервативного крила режиму до Хуана Карлоса. Режим, як і сам Франсіско Франко, перебував у передсмертній агонії, яка закінчилась 20 листопада 1975 р.

Держдепартамент надіслав стратегічний план дій американської дипломатії в Іспанії, головною метою якої мали стати тісні політичні та військові двосторонні відносини, але в рамках трансатлантичного альянсу. Сполучені Штати Америки мали всебічно сприяти демонтажу інститутів франкізму і проведенню поміркованої лібералізації, виступати адвокатом приєднання Іспанії до сім'ї західних демократій та НАТО [11].

Отже, Сполучені Штати Америки виконали стабілізуючу роль в демократичній транзиції Іспанії та стали адвокатом її інтересів на міжнародній арені. Для США ключовим питанням двосторонніх відносин у цей період було

збереження військового союзу, укладеного в середині 1950-х рр. Встановлення демократії в Іспанії гарантувало приєднання країни до євро-атлантичних структур, що посилювало позиції США у Середземноморському регіоні.

Джерела та література:

1. Pablo León Aguinaga. Ecos lejanos. La historiografía sobre “Estados Unidos y el Mundo” durante la Guerra Fría y la historia de España // La apertura internacional de España Entre el franquismo y la democracia (1953–1986) / Lorenzo Delgado Gómez Escalonilla, Ricardo Martín de la Guardia y Rosa Pardo Sanz. Madrid: Sílex, 2016. P. 94.
2. Resolution 39 (1). Relations of Members of the United Nations with Spain. Fifty-fifth plenary meeting. New York. December 11, 1946 / United Nations. URL: [https://undocs.org/en/A/RES/39\(I\)](https://undocs.org/en/A/RES/39(I))
3. Liedtke, Boris Nikolaj. International relations between the U.S. and Spain 1945–53: Economics, ideology and compromise. Ann Arbor, MI: ProQuest, 1996.
4. Nigel Townson. Cuando Eisenhower visitó a Franco. 2009, 21 diciembre / El País. URL: https://elpais.com/diario/2009/12/21/opinion/1261350010_850215.html
5. Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla. Modernizing a Friendly Tyrant: US Public Diplomacy and Sociopolitical Change in Francoist Spain // US Public Diplomacy and Democratization in Spain / Francisco J. Rodríguez, Lorenzo Delgado, and Nicholas J. Cull. New York: Palgrave Macmillan, 2015. P. 63–86.
6. Lorenzo Delgado Gymez-Escalonilla. Unidos, ¿soporte del franquismo o germen de la democracia? // La apertura internacional de España Entre el franquismo y la democracia (1953–1986) / Lorenzo Delgado Gómez Escalonilla, Ricardo Martín de la Guardia y Rosa Pardo Sanz. Madrid: Sílex, 2016. p. 263–307.
7. Charles Powell. Henry Kissinger y España, de la Dictadura a la Democracia (1969-1977) // Historia y Política. Madrid, enero-junio 2007. Págs. 223–251.
8. Charles Powell. The United States and Spain: From Franco to Juan Carlos // Spain transformed / Nigel Townson. New York: Palgrave Macmillan, 2007. P. 227–246.
9. Juan Carlos se hizo confidente de la Casa Blanca y se convirtió en su gran apuesta para controlar España. 03 abril, 2013 / Público.es. URL: <https://www.publico.es/internacional/juan-carlos-hizo-confidente-casa.html>
10. Charles Powell. El amigo americano. España y Estados Unidos: de la dictadura a la democracia. Barcelona: Galaxia Gutenberg, S.L. 2011. P. 672.
11. Margaret P. Grafeld Declassified / Released US Department of State. EO Systematic Review. 06 July 2006. URL: <http://imagenes.publico-estaticos.es/resources/archivos/2013/4/7/13653617083851975STATE262112.pdf>

Анастасія Косенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2 курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Шевченко Н.І., кандидат історичних наук, доцент
asia98mykolaeva@knu.ua

АМЕРИКАНСЬКО–БРАЗИЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА АДМІНІСТРАЦІЙ Б. ОБАМИ (2009–2017 РР.)

США та Бразилія від початку становлення своїх відносин мають міцні політичні, торговельно-економічні та культурно-гуманітарні зв'язки. Зайнявши пост президента США, Б. Обама вважав за необхідне здійснити перебудову зовнішньополітичного курсу відносно країн Латинської Америки. Свої наміри він виголосив в 2009 р. напередодні саміту ОАД в острівній державі Тринідад і Тобаго, де пообіцяв відкрити нову сторінку в міжамериканських відносинах.

Спочатку Б. Обамі довелося співпрацювати з адміністрацією Луїса Інасіо Лули да Сілви, який прагнув закріпити за Бразилією провідну роль в Південній Америці, а також збільшити політичну вагу своєї країни в світі. Реалізацію своїх зовнішньополітичних планів бразильський лідер також вбачав через інтенсифікацію відносин із КНР.

У березні 2009 р. відбулася зустріч в Овальному кабінеті Б. Обами з Л. І. Лула да Сілвою. Під час зустрічі американський президент наголосив на наступному: «Між нашими країнами міцна дружба, але ми завжди можемо зробити її ще міцнішою в таких сферах, як енергетика та біопаливо, розширенні торговельних відносин, а також в інтересах підвищення рівня життя в бідних країнах по всій Латинській Америці...» [1]. Тон Б. Обами під час розмови був шанобливим, на відміну від свого попередника. Він похвалив "прогресивні лідерські якості" своїх бразильських колег і підкреслив важливість зростаючої ролі Бразилії в глобальних справах [2, с. 46]. Але після цієї зустрічі відносини між країнами характеризувались певною віддаленістю. Більше того, на американсько-бразильських відносинах негативно позначився військовий переворот в Гондурасі 28 червня 2009 р. Попри те, що спочатку обидві країни засудили цей переворот, після листопадових виборів у Гондурасі Вашингтон визнав новообраного президента Порфірію Лобо Саса, який був представником правих сил. Натомість Бразилія та деякі інші країни Латинської Америки зайняли позицію невизнання.

Напруженість в американсько-бразильських відносинах також була спричинена бажанням адміністрації Лули да Сілви зміцнити відносини з Іраном. Вона підтримувала розвиток іранської ядерної енергетики в мирних цілях. Також Вашингтон неодноразово критикував позиції Бразилії щодо прав людини.

За наступниці Лули да Сілви – Ділми Русеф (2011–2016) спостерігались певні ознаки потепління у відносинах між США і Бразилією. Зовнішня політика

Д. Русеф стала менш ідеологічною і більш прагматичною. Бразилія продовжила боротьбу за місце постійного члена в Раді Безпеки ООН. Водночас вона пом'якшила свою риторику щодо іранської ядерної проблеми і відмовилася від участі в перемовинах, що створило сприятливі умови для американсько-бразильського зближення [3].

Державний візит Барака Обама до Бразилії в березні 2011 р. позитивно позначився на міждержавному діалозі. Обама і Русеф домовились про розширення співпраці в галузі торгівлі та інвестицій. Будучи двома найбільшими демократіями і найбільшими економіками в Західній півкулі, вони відзначали динамічні економічні відносини, засновані на міцних торгових й інвестиційних зв'язках [4].

19 березня було підписано торгово-економічну угоду, згідно з якою створювалася комісія з економічних і торговельних питань. До компетенції цієї комісії входили питання сприяння лібералізації двосторонньої торгівлі та інвестицій, сільського господарства, електронної комерції та ін. [5] Також було підписано низку інших договорів, зокрема, договір про Партнерство в розвитку авіаційного біопалива, Меморандум про взаєморозуміння щодо створення програми стратегічного діалогу Бразилія–США для підтримки і оцінки вищої освіти та Комісії з освітнього обміну, Меморандум про взаєморозуміння щодо впровадження технічного співробітництва в третіх країнах у сфері гідної праці та Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва для підтримки організації великих світових спортивних заходів.

У квітні 2012 р. Ділма Русеф відвідала Вашингтон, де під час зустрічі з Бараком Обамою обговорили питання поглиблення міждержавних відносин. Обама підкреслив, що країни повинні досягти важливого прогресу в енергетичній співпраці. На спільній прес-конференції президенти зазначили, що їхні країни спільно координують такі питання як розширення освітніх обмінів, торгівля наркотиками і питання безпеки [6]. США підкреслювали посилення ролі Бразилії як глобального гравця. Але попри похвальнення відносин між країнами, адміністрація Б. Обама не надала підтримки прагненням Бразилії здобути постійне місце в Раді Безпеки ООН.

У червні 2015 року Ділма Русеф знову здійснила візит в США. Під час свого виступу на прес-конференції вона акцентувала на американських і бразильських інвестиціях: «США є основним іноземним інвестором Бразилії. У 2013 році сукупний обсяг американських прямих інвестицій в Бразилію склав 116 мільярдів доларів. Бразильські інвестиції в США зросли. У 2013 році загальна сума бразильських інвестицій у США склала 15,7 мільярдів доларів...Ми хочемо ще більше розширити ці потоки – інвестиції і торгівлю, а також хочемо, щоб вони були вищими, враховуючи реальні можливості, наявні в двох наших економіках».[7]

На торговельно-економічне співробітництво між США і Бразилією впливало те, що з 2009 року КНР стала основним ринком для бразильського експорту. Однак, як зазначає дослідник американського Центру стратегічних та міжнародних досліджень Даніель Ф. Рунд, відносини між Бразилією і Китаєм є

односторонніми, орієнтованими на видобувні й низькокваліфіковані галузі, такі як гірничорудна, м'ясна і соєва. США, в свою чергу, посідають перші позиції для бразильського промислового експорту. На цьому тлі Рунд відзначав, що американсько-бразильські відносини варто сприймати через призму торгівлі, оскільки їй останнім часом приділяється найбільше уваги [8].

Таким чином, оцінюючи американсько-бразильські відносини за адміністрацій Б. Обама, потрібно зазначити, що за адміністрації Лули да Сілви вони були дещо натягнутими. Це було обумовлено в першу чергу бразильсько-іранським зближенням. Проте за президентства Д. Русеф відбулося потепління відносин і поліпшення міждержавного діалогу.

Джерела та література:

1. Remarks by President Obama and President Lula Da Silva of Brazil / The White House. Obama`s Administration. Archives. 2009, March 14. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-president-lula-da-silva-brazil>
2. Augusto de Castro Neves J. and Spektor M. "Obama and Brazil" in *Shifting the Balance: Obama and the Americas* / Ed. Loventhal F. Abraham, Picconne J. Theodore and Whitehead Laurance / Washington D.C: Brookings Institution Press, 2011. P. 43–54.
3. Aramayo C., Pereira C. Obama's Visit to Latin America: Redefining U.S.-Brazil Relations / The Brookings Institution. 2011. URL: <https://www.brookings.edu/opinions/obamas-visit-to-latin-america-redefining-u-s-brazil-relations/>
4. The United States and Brazil: The Fact Sheets / Office of the Press Secretary. 2011, March 19. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/19/united-states-and-brazil-fact-sheets>
5. Agreement on trade and economic cooperation between the government of The United States of America and the government of The Federative Republic of Brazil / The White House. Obama`s Administration. Archives. 2011, March 19. URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/uploads/Brazil_ATEC.pdf
6. Slack M. President Obama Meets with President Rousseff of Brazil / The White House. Obama`s Administration. Archives. 2012, April 9. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2012/04/09/president-obama-meets-president-rousseff-brazil>
7. Remarks by President Obama and President Rousseff of Brazil in Joint Press Conference / The White House. Obama`s Administration. Archives. 2015, June 30. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/06/30/remarks-president-obama-and-president-rousseff-brazil-joint-press>
8. Runde F. D. Beyond the Headlines: The U.S.-Brazil Relationship / Center for Strategic International Studies. 2016, March 17. URL: <https://www.csis.org/analysis/beyond-headlines-us-brazil-relationship>

Давід Маглакелідзе

Київській національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
davmaglakelidze@gmail.com

ПОЛІТИКА «ВЕЛИКОЇ ХВИЛІ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СИТУАЦІЮ В ІРАКУ

На початку 2006 р. в Іраку розпочалась громадянська війна. Новий уряд країни зіштовхнувся з великими проблемами, включаючи ескалацію конфлікту з боку радикальних ісламістських організацій, зокрема, сунітської Аль-Каїди і шіїтської Армії Махді.

У цих умовах перед адміністрацією Дж. У. Буша постало завдання стабілізації ситуації в Іраку. Особами, які безпосередньо відповідали за безпеку в Іраку, були секретар оборони Д. Рамсфельд, голова Центрального командування збройних сил США генерал Дж. Ф. Абізаїд і командир міжнародних коаліційних сил в Іраку генерал Дж. Кейсі-молодший. Вони перебували на цих посадах з початку збройної інтервенції до Іраку, крім Дж. Кейсі, який очолив Центральне командування в 2004 р. Протягом 2006 р. був розроблений і введений у дію план боротьби з повстанцями під назвою «Разом вперед». Ця операція, проведена у липні–жовтні 2006 р., виявилася невдалою. Не було досягнуто основної мети – розгрому радикальних ісламістських угруповань [1, с. 3]. Ситуація в Іраку продовжувала характеризуватися хаосом і високим рівнем насильства [2].

У листопаді 2006 р. відбулись проміжні вибори до Конгресу США. Демократи здобули рішучу перемогу і взяли контроль над обома палатами Конгресу. Серед причини поразки республіканців була і невдача, з точки зору американців, політика в Іраку [3]. У зв'язку з цим адміністрація Дж. У. Буша вирішила суттєво змінити політику в Іраку.

Дж. Кейсі розробив план часткового виведення військ коаліції з Іраку, проте на зустрічі 12 грудня 2006 р. президент висловився проти. Він підтримував альтернативний план, який передбачав збільшення кількості військ в регіоні й додаткову мобілізацію сил для боротьби з іракськими повстанцями. На його думку, це дозволило б США виграти час для відновлення Іраку і стабілізації ситуації в країні. До того ж, це продемонструвало б світу рішучість США щодо підтримки нового іракського уряду [1, с. 23–24]. Таке рішення було прийняте після зустрічі з Д. Рамсфельдом 13 грудня [4].

10 січня 2007 р. у зверненні до нації Дж. У. Буш оголосив про оновлення американської стратегії в Іраку. США мали допомогти іракській поліції і збройним силам забезпечити безпеку і порядок в країні шляхом посилення військової присутності. Було анонсовано відправлення додатково 20 тис. військових, більшість з яких були розподілені по різних районах Багдада. Окрім

цього, 4 тис. військових були направлені до віддалених регіонів Іраку, таких як провінція Анбар. Дж. У. Буш звинуватив Сирію й Іран у підтримці терористичних і екстремістських угруповань всередині Іраку і заявив, що нова стратегія США покращить безпекову ситуацію у країні в довгостроковій перспективі [5].

Імплементація нової стратегії супроводжувалася кадровими змінами. Головою Центрального командування збройних сил США був призначений адмірал В. Фелон, командиром міжнародних коаліційних сил в Іраку – генерал Д. Петреус. Д. Рамсфельд подав у відставку ще у листопаді 2006 р., за кілька днів до проміжних виборів. Замість нього на посаду вступив Р. Гейтс.

Після прибуття додаткових військ до Іраку в лютому 2007 р. було розпочато нову операцію «Закон і порядок» («Фард аль-Канун», «Law and Order»). Її сутність полягала у забезпеченні порядку в Багдаді, де діяльність терористів була найбільш відчутною. Нова тактика боротьби з повстанцями полягала в тому, щоб максимально розосередити війська коаліції по місту. Для цього солдат розмістили у менші за розміром бази посеред житлових районів міста. Це дозволило їм перебувати в безпосередньому контакті з місцевим населенням. Такі зміни мали сприяти кращому збору інформації про повстанців і кращому реагуванню на їхні атаки. Багдад було розподілено на п'ять зон, в кожній з яких знаходився військовий контингент США: північний захід (2-га бригада 1-ї піхотної дивізії), південний захід (4-та бригада 1-ї піхотної дивізії), центр міста (2-га бригада 1-ї кавалерійської дивізії), північний схід (2-га бригада 82-ї повітрянодесантної дивізії), південний схід (2-га бригада 2-ї піхотної дивізії). 3-тя бригада 2-ї піхотної дивізії перебувала в резерві [6, с. 70–73].

Така тактика виявилася успішною. Рівень насильства в Багдаді суттєво знизився. Наприклад, кількість вбитих мешканців міста зменшилась з 1079 осіб у січні до 628 осіб у лютому. Цього вдалося досягти шляхом встановлення жорсткого контролю військових над містом. Збільшилась кількість блокпостів на вулицях, перевірок автотранспорту і приміщень. Невирішеною проблемою залишилися атаки терористів-смертників, які, за умов посилення присутності регулярних військових частин в місті, виявилися найбільш зручною для Аль-Каїди тактикою [7].

Тактика активної взаємодії з місцевим населенням, яку ввів генерал Д. Петреус виявилася доволі ефективною. Наприклад, в травні 2007 р. імам Шейх Валід погодився співпрацювати з 1-м батальйоном 5-го кавалерійського полку, що охороняв порядок в кварталі аль-Амірійя в Багдаді. Релігійні діячі були авторитетними фігурами для іракців, що сприяло співпраці місцевих жителів з військовими США [8, с. 16].

16 червня 2007 р. розпочалася операція «Фантомний грім» («Phantom Thunder»), що передбачала масовані атаки на бази терористів і їхню ліквідацію. У її рамках проводилися більш локальні операції, такі як «Наконечник стріли» («Arrowhead Ripper») і «Орел Коммандо» («Commando Eagle»). Найбільшою була операція «Наконечник стріли», до якої з червня по серпень 2007 р. було

залучено 10 тис. американських і декілька тисяч іракських військових. Бойові дії проходили в місті Бакуба (провінція Діяла). Вони закінчилися перемогою військ коаліції і зачищенням міста від бойовиків Аль-Каїди. За повідомленнями іракських політиків, під час операції загинуло також близько 350 цивільних осіб [9].

У цей час найбільш нестабільною була ситуація на південь від Багдаду, в так званому «трикутнику смерті». У цьому регіоні, а саме біля містечок Аль-Махмудія і Аль-Іскандерія, розгорнулась операція «Орел Коммандо». Унаслідок операції опір повстанців було придушено, а рівень насильства суттєво знизився вперше з початку війни в Іраку.

Наслідки політики «Великої хвилі» почали бути відчутними вже восени 2007 р. 10–11 вересня на слуханнях перед Комітетом зі збройних сил у Конгресі щодо воєнного статусу і політичного розвитку Іраку генерал Д. Петреус презентував доповідь стосовно ситуації в країні. Він заявив про ліквідацію або затримання близько сотні ватажків Аль-Каїди, знищення 2,5 тис. терористів і здобуття стратегічної перемоги над цим сунітським угрупованням і шийтською армією Махді. Згідно з наданою ним інформацією, дії сил коаліції призвели до суттєвого зменшення рівня насильства в Іраку, порівняно з осінню 2006 р. Це стосувалось зменшення кількості насильницьких смертей серед цивільного населення (на 45 % по країні, на 70 % в Багдаді), загального зменшення кількості атак повстанців (в середньому в 10 раз, в залежності від провінції). Д. Петреус вважав головним досягненням зменшення підтримки терористичних угруповань з боку іракців, що, на його думку, мало в довготривалій перспективі покласти край діяльності Аль-Каїди в цій країні [10].

Згідно з доповіддю американського аналітичного центру «Брукінгс» (грудень 2007 р.), відбулось різке зменшення кількості насильницьких смертей серед цивільних (з 3,5 тис. осіб у листопаді 2006 р. до 650 осіб у листопаді 2007 р.). Також зменшилась смертність серед солдат коаліції, кількість атак знизилась удвічі. Водночас рівень безробіття і корупції залишався надвисоким, а економіка Іраку була дуже слабкою і залежною від високих цін на нафту [11].

Таким чином, політика «Великої хвилі» полягала у посиленні військової присутності США в Іраку і змінах стратегії антитерористичної боротьби. Основна мета такої політики полягала у забезпеченні порядку в країні, захисті демократично обраної влади Іраку та усуненні загрози з боку ісламістських збройних угруповань. Протягом 2007 р. ці завдання були виконані, що призвело до політичної стабілізації Іраку. Проте загальне економічне становище країни залишалось складним, а повстанці не були повністю переможені. Це могло призвести до подальшого росту симпатій іракців до радикального ісламізму, посилення впливу Ірану і повторної дестабілізації Іраку.

Джерела та література:

1. Rayburn J.D., Sobchak F.K. (eds.). The U.S. Army in the Iraq War. Surge and Withdrawal, 2007-2011. Washington: U.S. Army War College, 2019.

2. Over 34,000 civilians killed in Iraq in 2006, says UN report on rights violations. January 16, 2007 / United Nations. URL: <https://news.un.org/en/story/2007/01/205862-over-34000-civilians-killed-iraq-2006-says-un-report-rights-violations>
3. Balz Dan, Cohen Jon. Independent Voters Favor Democrats by 2 to 1 in Poll. October 24, 2006 / The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/23/AR2006102300766.html>
4. President Bush Meets with Senior U.S. Defense Officials on Iraq. December 13, 2006 / The White House. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/12/20061213-5.html>
5. President's Address to the Nation. January 10, 2007 / The White House. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html>
6. Mansoor P. R. Surge. New Haven: Yale University Press, 2013. URL: <https://www.twirpx.com/file/2999695/>
7. Юрченко В. П. Военно-политическая обстановка в Ираке (февраль 2007 года) / Российский Институт Ближнего Востока. URL: <http://www.iimes.ru/?p=5529>
8. Knowlton, William A. Jr. The Surge. General Petraeus and the Turnaround in Iraq. Washington: National Defense University Press, 2010. URL: <https://inss.ndu.edu/Media/News/Article/693840/the-surge-general-petraeus-and-the-turnaround-in-iraq/>
9. Юрченко В.П. Военно-политическая обстановка в Ираке (июнь 2007 года) / Российский Институт Ближнего Востока. URL: <http://www.iimes.ru/?p=5946>
10. Petraeus David H. Report to Congress on the Situation in Iraq. 10-11 September 2007 / U.S Department of Defense. URL: <https://web.archive.org/web/20070910193939/http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/Petraeus-Testimony20070910.pdf>
11. Campbell J. H., O'Hanlon M. E. The State of Iraq: An Update. December 22, 2007 / Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/opinions/the-state-of-iraq-an-update-12/>

Дмитро Помаз

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,

освітня програма «Американістика та європейські студії»

Науковий керівник – Корнієнко А.Ю., кандидат історичних наук, доцент

pomazdmytro@gmail.com

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ

Україна, яка є стратегічним партнером США, доклала значних зусиль для реформування своєї армії та підвищення її оперативної сумісності з НАТО.

США підтримують реформи в Україні для зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, сприяння конкуренції й економічного зростання. У відповідь на російську агресію на сході України та незаконне захоплення Криму Сполучені Штати запропонували Україні додаткову підтримку. Вони не визнають і ніколи не визнають анексію Криму Росією, продовжують співпрацювати зі своїми партнерами для пошуку дипломатичного вирішення спричиненого Росією конфлікту на сході України.

Сполучені Штати продовжують підтримувати євроатлантичні прагнення України, щоб вона була безпечною, процвітаючою, демократичною і вільною. Хартія стратегічного партнерства України і США підкреслює важливість двосторонніх відносин, підтримку Вашингтоном посиленої взаємодії між НАТО і Україною. Україна доклала значних зусиль для реформування і модернізації свого оборонного сектору, відповідно до принципів і стандартів НАТО. Сполучені Штати та їхні союзники створили Багатонаціональну спільну комісію та Спільну багатонаціональну тренувальну групу для координації міжнародних зусиль, допомоги у розбудові обороноздатності України для стримування подальшої російської агресії [1].

З 2014 р. США виділили понад 2,7 млрд дол., щоб допомогти Україні зберегти свою територіальну цілісність, захистити свої кордони і покращити оперативну сумісність з НАТО. Вони, між іншим, включають 721 млн дол. на іноземне військове фінансування і 1,35 млрд дол. у рамках Ініціативи допомоги безпеці Міністерства оборони України. Україна також отримала від США близько 19,7 млн дол. допомоги з 2014 р. по 2021 р. для підтримки професійної військової освіти приблизно 370 молодших, середніх і старших військових офіцерів у школах Департаменту оборони США. У грудні 2021 р. президент санкціонував негайну передачу 200 млн дол. на потреби Міністерства оборони України. Представники США перебувають в тісному контакті з українськими партнерами і союзниками по НАТО, щоб сприяти додатковій допомозі Україні, а також використовують усі доступні інструменти співпраці у сфері безпеки [2].

Допомога США шляхом надання нелетальних і летальних оборонних засобів підвищила готовність, командування, контроль і ситуаційну обізнаність українських збройних сил. Безпосередньо серед допомоги були наявні: високомобільні багатоцільові колісні транспортні засоби, тактичні безпілотні літальні апарати, засоби безпечного зв'язку, супутникові знімки і підтримка аналізу, контрбатареїні радары, прилади нічного бачення і теплові приціли, снайперські гвинтівки і обладнання для підтримки військових процедур лікування і бойової евакуації. Крім того, надавались консультативні послуги щодо зменшення корупції і підвищення прозорості в Міністерстві оборони, були спрямовані зусилля для розвитку сучасного навчального центру бойової підготовки [3].

Між іншим, військова допомога США була зосереджена на посиленні спроможності України захищати свої територіальні води. У червні 2020 р. Адміністрація Президента США повідомила Конгрес про можливий продаж Україні шістнадцяти патрульних катерів Mark VI вартістю близько 600 млн дол.

Очікується, що перші вісім катерів Mark VI приєднаються до п'яти патрульних кораблів берегової охорони США типу Island, які були на службі США, вони будуть оновлені за кошти американських організацій. Разом патрульні катери Mark VI і Island становлять невеликий «москітний флот» озброєних патрульних кораблів, здатних протистояти агресії Росії в українських територіальних водах. Вони також нададуть змогу Україні приєднатися до регіональної програми поінформованості про ситуацію в зоні Чорного моря та оперативно взаємодіяти із партнерами та союзниками у Чорному морі [4].

США мають 595,9 млн дол. в активних міжурядових домовленостях та оборудках з Україною за системою іноземних військових продажів. За повідомленнями Конгресу мова йде про наступні контракти постачання: продаж у 2018 році 210 протитанкових ракет Javelin, які забезпечили Україну критично важливими протитанковими можливостями; продаж у 2019 році 150 додаткових Javelins; і продаж патрульних катерів Mark VI 2020 року.

З 2015 р. по 2019 р. Сполучені Штати Америки дозволили постійний експорт оборонних виробів в Україну на суму понад 287 млн дол. через процес прямих комерційних продажів (DCS). Головними категоріями продажу Україні в цей період були: боєприпаси (129 млн дол.); обладнання для керування вогнем, пристрої для відтворення зображення та наведення (56 млн дол.); і вогнепальна зброя та пов'язані з нею статті (54 млн дол.).

Крім того, з 2017 р. Бюро Держдепартаменту з питань міжнародної безпеки та нерозповсюдження надало понад 17 млн дол. на підтримку програм боротьби із тероризмом, розмінування та пов'язаних із ними програм. Ці зусилля слугують для захисту суверенітету та територіальної цілісності України та протидії російській агресії в Азовському та Чорному морях шляхом розробки та підтримки малих човнових груп та підрозділів швидкого реагування. Допомога зміцнює здатність України ефективно контролювати, виявляти та розслідувати незаконні торгівельні прецеденти у власних водах, військовими та іншими стратегічними технологіями. Ця ініціатива підтримує будівництво нових експлуатаційних, технічних та навчальних об'єктів, а також забезпечення обладнанням, навчанням та наставництвом.

Фонд глобальної безпеки, спільна програма Державного департаменту та міністерства оборони США, надав понад 23 млн дол. на навчання, консультативні послуги та обладнання для допомоги уряду України у подальшому розвитку тактичного, оперативного та інституційного його потенціалу. Сили спеціальних операцій, Національна гвардія, Збройні сили, бойова медична служба відчували та отримали значну фінансову підтримку завдяки цій програмі.

З 2004 по 2020 рік Сполучені Штати Америки надали понад 68 млн дол. для подолання наслідків зберігання великої кількості озброєнь і боєприпасів, які Україна успадкувала після розпаду Радянського Союзу, а також на забезпечення очищення зони бойових дій уздовж лінії зіткнення між українським урядом та підтримуваними Росією антиурядовими силами на сході України.

Зі свого боку, Україна надає значні війська для миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй. Наразі майже 300 осіб залучено до шести місій, у тому числі критично важливі гелікоптери до Місії ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго. Україна також є країною-партнером Глобальної ініціативи з миротворчих операцій і отримала понад 4 млн дол. допомоги в розбудові потенціалу миротворчих операцій. Крім того Україна бере участь у багатьох двосторонніх та багатосторонніх військових навчаннях із Сполученими Штатами, союзниками по ЄС та НАТО, зокрема: Rapid Trident, Sea Breeze та Cossack Mace.

Таким чином, можна простежити динамічне нарощування військово-технічного співробітництва між США та Україною. У зв'язку з російською загрозою, США закладають в державний бюджет сотні мільйонів доларів для технічного оснащення української армії. Важливим рішенням став дозвіл надати Україні летальну зброю. Підтримка Сполученими Штатами Америки обороноспроможності України є важливим фактором протистояння російській агресії.

Джерела та література:

1. Хартія стратегічного партнерства США – Україна. 10 листопада, 2021. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/u-s-ukraine-charter-on-strategic-partnership/>
2. FACT SHEET: U.S. Assistance to Ukraine since February 2014. June 15, 2016. URL: <https://ua.usembassy.gov/fact-sheet-u-s-assistance-ukraine-since-february-2014/>
3. Оновлення Хартії давніх союзників: як розвивається стратегічне партнерство України та США. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/11/12/onovlennya-hartiyi-davnih-soyuznykiv-yak-rozvyvayetsya-strategichne-partnerstvo-ukrayiny-ta-ssha/>
4. Американські Mark VI та Island з ракетами й британські катери: стали відомі нові деталі постачань закордонної техніки ВМСУ. 4 січня 2021. URL: https://defenceua.com/news/amerikanski_mark_vi_ta_island_z_raketami_j_britansk_i_kateri_stali_vidomi_novi_detali_postachan_zakordonnoji_tehniki_vmsu-2503.html

Діана Ожерельєва

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2-го курсу історичного факультету,

освітня програма «Американістика і європейські студії»

Науковий керівник – Грищенко Т.А., доктор історичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. БАЙДЕНА В УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ РОСІЙСЬКО–УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Історія гібридної війни Російської Федерації проти України, аналіз спроб колективного Заходу стримати, а часом умиротворити цю агресію є надзвичайно актуальним для сучасних дослідників. Від 11–12 лютого 2015 року, коли в Мінську у форматі «нормандської четвірки» Німеччина, Франція, Україна та Росія уклали Мінські угоди з метою деескалації на сході України, було припинено широкомасштабні бойові дії, але водночас намагання досягти політичного врегулювання зазнали невдачі. Стрімка, часом небезпечна зміна військово-політичної ситуації на Сході України потребує ретельного аналізу не лише військових та дипломатів, але й науковців. Адже тема російської агресії на Сході України, позиція США щодо цієї конфронтації Кремля є нині однією з провідних для світових політологів, міжнародників, фахівців із сучасної історії. Передусім вони акцентують увагу на порушенні на початку 2021 року режиму припинення вогню на сході, нарощуванні військової присутності на кордонах України, нагнітанні атмосфери наближення прямої військової конфронтації в поєднанні з періодичним незначним послабленням напруженості за умов розгортання переговорного процесу Кремля із Вашингтоном.

Якщо розглянути вищезначену проблематику у світлі останніх подій, то варто погодитись з доречністю наголосу колишнього посла США в Україні Стівена Пайфера щодо оцінки, висловленої в інтерв'ю президента України Володимира Зеленського у «Нью-Йорк Таймс», який привітав Джо Байдена р обранням президентом США, зауваживши, що американський керівник «знає Україну краще за попереднього президента» і «справді допоможе зміцнити відносини, допоможе врегулювати війну на Донбасі та припинити окупацію нашої території» [12].

Ставлення Джо Байдена до українського питання від самого початку полягало в репрезентації України як лінії фронту в більш масштабній битві за стримування президента Росії В. Путіна не лише в рамках протистояння здійснюваній останнім економічній та енергетичній дестабілізації України, а й з огляду на можливість здійснення Кремлем дискредитації функціональної спроможності ліберальних демократій та колективного Заходу [6].

У пошуках стартової точки вибудовування українського зовнішньополітичного вектору адміністрації Джо Байдена варто звернути увагу на змістове наповнення спільної Декларації учасників міжнародної Кримської платформи (серпень 2021 р.) в контексті туманного обумовлення конкретних

заходів, зокрема додаткових санкцій проти Росії певними гіпотетичними обставинами. Саме це виявилось каменем спотикання для підписантів та обумовило одностайність їх згоди лише щодо реалізації політики «невизнання незаконної анексії Криму» [7].

Тож, можливо, саме історія «Кримської платформи» стала первинним симптомом нерішучості дій у протидії російській ескалації з боку адміністрації Дж. Байдена, посилюваної нівелюванням значущості деескалації більш глобальним конфліктом із Китаєм як «геостратегічним ворогом № 1» та непоодиноким у США сприйняттям України «за межами геостратегічної орбіти Вашингтону» [13]. Український історик Ярослав Грицак у колонці «Звідки нам брати сили?» влучно прокоментував вищезгадану проблематику в площині того, що «...нам треба втікати від статусу геополітичного пограниччя», від сприйняття України як «буферної зони» [18, с. 142–143]

Саме в контексті цього аспекту «Кримської платформи» викликають сумнів заяви, зокрема, заступника помічника держсекретаря США з питань Східної Європи Джона Армстронга про серпневу нараду як стратегічно успішну. Зважаючи на необхідність віднайти Україні свої місце в багатовимірному світі міжнародних відносин у рамках членства в НАТО, вступу до Євросоюзу, Кримська платформа, як справедливо зазначила президентка Естонії Керсті Кальюлайд, засвідчила лише волю багатьох країн «продемонструвати стратегічне терпіння», а не здатність до геостратегії як мистецтва стратегічного вибудовування геополітичних процесів [17].

Такі настанови були помітними у контексті реагування Заходу й США на подальшу ескалацію російсько-українського конфлікту. Під час візиту до Брюсселю 15 листопада 2021 р. міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, генсек НАТО Єнс Столтенберг та глава європейської дипломатії Жозеп Боррель дійшли згоди, що концентрація російської військової армади на кордонах України навесні досі залишалась незручним dokonаним фактом. Але відповідно до даних «Вашингтон пост», реакція, зокрема ЄС, на питання про практичні кроки в запобіганні ескалації наштовхує на усвідомлення причини нерішучості зусиль з протидії російській агресії в цілому. Так Жозеп Боррель зазначив: «Наскільки я знаю, ми з Україною не маємо нічого, окрім угоди про асоціацію. Ми не маємо військового альянсу з Україною».

Варто виокремити також два взаємозалежних чинники, що визначають український зовнішньополітичний вектор Дж. Байдена з огляду на зауваження координатора напрямку міжнародної політики Центру політичних досліджень «Доктрина» Д. Москалика про те, що аналітичним центрам властиво вбачати можливий початок Третьої світової війни з низки локальних конфліктів, а вже глобальною війну зможе зробити конфронтація між великими державами, а саме між основними гравцями – США та Китаєм, «союзником, молодшим партнером» якого лише і є Росія, а кожен крок Джо Байдена буде залежати й від рішень основних європейських союзників США. У цьому аспекті варто згадати 10 червня 2021 р., коли президент США Джо Байден та прем'єр-міністр Сполученого Королівства Борис Джонсон підписали документ, покликаний

значно зміцнити трансатлантичне співробітництво – Нову Атлантичну хартію, ціла низка пунктів якої спрямована безпосередньо проти Росії та Китаю в контексті економічного розвитку та вільної торгівлі [14].

Загалом у контексті порушеної проблематики варто зробити проміжний висновок про взаємозалежність стратегічних рішень у вибудовуванні зовнішньополітичного вектору від дій найважливішого союзника США, і не лише в Європі, а саме – Німеччини. Зокрема, порушена проблематика знаходить найяскравіший вияв у контексті стратегічних та економічних інтересів навколо питання функціонування «Північного потоку-2».

Насамперед напруженість спостерігається через контроверсійні стратегічні оцінки питання «Північного потоку-2» Україною і Німеччиною. З одного боку, колишній президент України П. Порошенко стверджував: «Це не комерційний проект... це абсолютно політичний проект» [16], а президент В. Зеленський назвав газопровід «геополітичним питанням» [11]. Натомість німецька канцлерка А. Меркель розцінювала цей проект як «суто економічний». Відповідно, Німеччина розцінювала санкції США як втручання Америки у внутрішні справи Німеччини та Європи [10].

Доказом того, що вибір Дж. Байдена в контексті дискусій навколо трубопроводу залежить від формування рамок конфронтації не лише з Росією, а й з Китаєм у майбутньому, за умов якої Німеччина постає безперечним стратегічним партнером, можна вважати нерішучість протидії цьому проекту та неготовність сприймати «Північний потік-2» як дієвий важіль тиску з боку Кремля, яка була помітна у словах головного дипломата США Ентоні Блінкена під час зустрічі з міністром закордонних справ України Дмитром Кулебою: «Якщо Росія спробує використовувати енергію як зброю або вдасться до реалізації подальших агресивних дій проти України, ми залишимося з вами, а Німеччина також прагне вжити відповідних дій» [4].

Однак саме така відданість тактиці «конструктивного діалогу» у європейській та американській зовнішній політиці зумовлює неоднозначність оцінки повідомлень прес-служби Південного військового округу Росії про відведення 10 тисяч військових від кордону з Україною від 25 грудня 2021 року на тлі даних від 23 грудня агенції Bloomberg, ґрунтованих на супутникових знімках оборонно-розвідувальної компанії Janes про продовження нарощування військової присутності на кордонах України попри підготовку до переговорів із США [3].

Зважаючи на таку дихотомію, варто припускати лише створення видимості деескалації та тактичної реакції В. Путіна на вимоги американської адміністрації. 20 грудня 2021 року в телефонній розмові радник президента США з національної безпеки Джейк Салліван заявив помічнику президента РФ з питань зовнішньої політики Юрію Ушакову про готовність США брати участь у дипломатії на двосторонньому та багатосторонньому рівнях в рамках Ради НАТО–Росія і ОБСЄ задля повної координації з європейськими союзниками та партнерами, щоправда за умови деескалації біля кордонів України. Попри

відсутність виконання умови про повну деескалацію, 30 грудня за ініціативи російської сторони Джо Байден провів телефонну розмову з В. Путіним [9].

Саме в такому контексті прагнення Джо Байдена до характерного вибудовування зовнішньополітичного вектору в рамках спілкування віч-на-віч зі світовими лідерами варто розцінювати й перший окремий саміт США і Росії 16 червня 2021 р. Контroversійні реакції представників Демократичної та Республіканської партій стали не лише доказом прагнення Дж. Байдена просувати в першу чергу основні національні інтереси США в контексті глобального загострення відносин з Китаєм, а й репрезентацією політичної поляризації Сполучених Штатів, та постійної міжпартійної боротьби. Так Радник з національної безпеки, представник Демократичної партії Дж. Салліван в ефірі CNN наголосив, що Дж. Байден «повернув» собі «мантію лідера вільного світу», підтвердив співпрацю між країнами G-7 у боротьбі з Китаєм [8]. Натомість лідер республіканців у Палаті представників Кевін Маккарті розкритикував саміт Джо Байдена з В. Путіним, оскільки, на його переконання, той «дав Володимиру Путіну перепустку» [2]. Щодо «українського питання», то Володимир Путін під час прес-конференції зазначив, що двоє лідерів «торкнулися теми (питання України), але не в деталях» [5].

За оцінкою Associated Press, саме нова хвиля нарощування військової присутності Росії стала каталізатором віртуального саміту 7 грудня 2021 р. Джо Байдена і В. Путіна, у рамках якого Д. Байден вкотре висловив «глибоке занепокоєння» щодо можливості потенційного вторгнення Росії [15]. У контексті розуміння цих подій у часовій віддаленості варто згадати обговорення верховним представником ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки Жозепом Боррелем з міністеркою зовнішніх справ Великої Британії Елізабет Трасс питання нагромадження Росією військ поблизу України 28 грудня 2021 року, звернувши увагу на аспект, що обумовлює значною мірою методи вибудовування зовнішньополітичного вектору адміністрації Дж. Байдена: «Будь-які обговорення повинні відбуватись в координації та за участі ЄС». Саме через це після віртуального саміту 7 грудня, за повідомленням Білого дому, Джо Байден у першу чергу проінформував про його результати президента Франції Еммануеля Макрона, канцлера Німеччини Ангелу Меркель, прем'єр-міністра Італії Маріо Драгі та прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона. Проте, за повідомленням Associated Press, Росія за допомогою цього саміту таки змогла вибудувати плацдарм для маніпулювання подальшими кроками колективного Заходу [1].

Якщо ж проаналізувати загальну міжнародну диспозицію, яка сформувалась протягом 2021 р. і оцінити український зовнішньополітичний вектор адміністрації Джо Байдена за обставин ескалації російсько-українського конфлікту, то, як виглядає, існують підстави говорити про відстоювання Вашингтоном насамперед інтересів національної безпеки Америки, прагнення встановлення більш «стабільних, передбачуваних» відносин між США та Росією. Це зумовлено фактом визнання стрижневого значення насамперед Європи та Євroatлантичної спільноти для зовнішньої політики США,

спрямованістю на більш глобальний конфлікт систем у контексті протистояння США та Китаю. Про це, як виглядає, свідчить скликаний Саміт за демократію 9–10 грудня 2021 р., створення нового альянсу AUKUS, політика «загравання» з Росією, у якому Україна постає геополітичним суб'єктом із необхідністю реформування на шляху залучення американської допомоги з метою приєднання до євроатлантичного табору ліберальної демократії та права. Це у свою чергу обумовлює ще одну важливу реалію: як традиційні аморфні тези про підтримку суверенітету й територіальної цілісності України, так і рішучі дії на шляху запобігання подальшій ескалації агресії Росії перебувають у безпосередньому зв'язку зі сприйняттям України як надійної держави-партнера з перспективою на подальшу європейську та євроатлантичну інтеграцію, з процесом «просування верховенства права», реформуванням у сфері економіки в Україні, зміцненням українських інституцій, поступом антикорупційних зусиль.

Лише за переконливості досягнень України у цих ділянках виникнуть вирішальні передумови для дієвої, а не риторичної підтримки України та рішучості партнерів України назавжди відкинути російських експансіоністів від суверенних кордонів нашої держави. Власне тому прагнення пошуку т.зв. «надійних і довгострокових гарантій безпеки» на тлі створення видимості деескалації після нової хвилі нарощування військової загрози Росії наприкінці 2021 р. нашою є на усвідомлення неможливості уникнути в ближчій часовій перспективі реалізації В. Путіним своїх планів шляхом маневрів, притаманних веденню гібридної війни, зусиль з контролю за порядком денним переговорних процесів, влаштовування провокацій за одночасного репрезентування Росії як шанованої міжнародною спільнотою держави, незважаючи на її експансіоністську політику.

Джерела та література:

1. What's Behind Russia-Ukraine Tensions? / Associated Press. 2021, December 7. URL: <https://www.usnews.com/news/world/articles/2021-12-07/explainer-whats-behind-russia-ukraine-tensions>
2. Diaz Daniella. McCarthy slams Biden for giving 'Putin a pass' after years of silence on Trump's relationship with Russian president / CNN. 2021, June 17. URL: <https://edition.cnn.com/2021/06/17/politics/mccarthy-biden-trump-putin/index.html>
3. Meyer Henry. Russia Builds Up Forces Near Ukraine Ahead of U.S. Talks / Bloomberg. 2021, December 23. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-12-23/russia-builds-up-forces-near-ukraine-even-as-u-s-offers-talks>
4. Humeysa Pamuk, Simon Lewis. Blinken meets Ukraine official, warns Russia on natgas supplies / Reuters. 2021, November 10. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/blinken-meets-ukraine-official-warns-russia-natgas-supplies-2021-11-10/>

5. Biden-Putin summit: changes for Ukraine? / International audience outreach. 2021, August 18. URL: <https://uacrisis.org/en/biden-putin-summit-changes-for-ukraine>
6. Joe Biden. Promise Me, Dad. A year of hope, hardship, and purpose. Flatiron Books, New York, 2017.
7. Joint Declaration of the Participants of the International Crimean Platform, Ukrainian Foreign Ministry. August 23, 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-uchasnikiv-mizhnarodnoyi-krimskoyi-platformi>
8. Ward Myah. Sullivan rejects argument U.S. gained little in Biden-Putin summit. 06/17/2021. URL: <https://www.politico.com/news/2021/06/17/sullivan-biden-putin-meeting-495122>
9. Bertrand Natasha. Biden to speak with Putin on Thursday at Russian leader's request / CNN. 2021, December 30. URL: <https://edition.cnn.com/2021/12/29/politics/biden-putin-call/index.html>
10. NDAA 2020, Title LXXV Section 7503. 2019. United States Congress. Washington DC. URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1790/text>
11. Nord Stream 2: Go-ahead for Russian gas pipeline angers Ukraine // BBC. 2019, October 31. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50247793>
12. Steven Pifer. The Biden Presidency and Ukraine. Stanford International Policy Review, 2019-2020. Vol. 5, Issue 2.
13. Carpenter Ted Galen. Why Is Joe Biden Risking War with Russia over Ukraine? 2021, April 20. URL: <https://www.cato.org/commentary/why-joe-biden-risking-war-russia-over-ukraine>
14. The New Atlantic Charter / The White House. Briefing room. 2021, June 10. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/10/the-new-atlantic-charter/>
15. White House urges Putin to embrace 'de-escalation and diplomacy' toward Ukraine // The Guardian, 2021, 7 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/live/2021/dec/07/joe-biden-vladimir-putin-call-russia-ukraine-invasion-us-politics-latest?filterKeyEvents=false&page=with:block-61afbe4c8f0819fcb698a4da#block-61afbe4c8f0819fcb698a4da>
16. Wintour Patrick. Germany and Russia gas links: Trump is not only one to ask questions // The Guardian. 2018, July 11. URL: <https://www.theguardian.com/usnews/2018/jul/11/germany-and-russia-gas-links-trump-questions-europe-nord-stream2>
17. Decision on Ukraine's admission to the EU largely depends on its members' political will – Dmytro Kuleba / Yalta European Strategy. 2021, September 11. URL: <https://yes-ukraine.org/en/news/rishennya-shchodo-priynyattya-ukrayini-do-yes-znachnoyu-miroyu-zalezhit-vid-politichnoyi-voli-yogo-chleniv-dmitro-kuleba>
18. Що дасть нам силу? Есеї українських інтелектуалів на фокус-тему Українського ПЕН 2019/2020. Упор. Тетяна Терен. К.: Дух і Літера, 2020. 208 с.

Назарій Луценко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
аспірант 2-го року навчання, історичний факультет,
кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
Науковий керівник – Машевський О. П., доктор історичних наук, професор
nazariilutsenko@gmail.com

БЛИЗЬКИЙ СХІД У АМЕРИКАНСЬКО–БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 2017–2021 РР.

Близький Схід посідає одне з провідних місць у зовнішній політиці Сполучених Штатів і Великої Британії. Насамперед це пов'язано з питанням національної безпеки, оскільки в регіоні діють сили, визнані терористичними організаціями (Хезболла, ХАМАС, Талібан, Аль-Каїда, Ісламська держава та інші). Більшість з них вважають Сполучені Штати та їх союзників своїми головними ворогами. За останнє десятиріччя тут відбулися війни у Лівії (2014–2020 рр.), Сирії (2011–до тепер); Афганістані (2001–2021 рр.), неврегульованою залишається палестинська проблема.

Другий чинник – це економічний інтерес, адже держави Близького Сходу мають один з найбільших у світі запасів нафти. Дестабілізація ситуації у регіоні призводить до зростання ціни на паливо, що завдає удару економікам як Великої Британії, так і Сполучених Штатів. Саудівська Аравія, Кувейт і Об'єднані Арабські Емірати – одні з основних постачальників нафти до США і Британії. У 2018 р. Велика Британія експортувала до близькосхідного регіону більше товарів і послуг ніж до Китаю, Індії, Бразилії разом взятих [1], що є беззаперечним доказом важливості економічних зв'язків з державами Близького Сходу для королівства. Саме тому важливим для США та Британії є збереження безпеки Перської та Оманської затоки, через які проходять їх торгові судна. Саудівська Аравія, Катар, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Кувейт – важливі як економічні, так і політичні партнери Сполучених Штатів та Британії.

З приходом до влади у 2017 р. адміністрації Дональда Трампа політика США щодо держав Близького Сходу була переглянута. У Стратегії національної безпеки США Іран розглядався як одна з головних загроз у сучасному світі. Наголошувалося, що загрозу для Сполучених Штатів та їх союзників несуть джихадисти, Аль-Каїда, Ісламська держава (ІД), які скеровуються «варварськими ідеологіями» [2]. У Стратегії національної безпеки та оборони Великої Британії 2015 року, яка була прийнята за прем'єрства Девіда Кемерона, Аль-Каїда та ІД, також визначені як організації, з якими держава має намір рішуче боротися [3]. Відповідно до зазначених документів, США та Британія розглядають Саудівську Аравію як важливого економічного та політичного партнера. Британія наголосила на своїх намірах поглиблювати відносини з Єменом, Кувейтом, ОАЕ. У той же час, США

заявили про свою готовність надавати підтримку Саудівській Аравії та Єгипту у проведенні державних реформ.

Сполучені Штати і Велика Британія з 2011 р. беруть участь у врегулюванні збройного конфлікту у Сирії. Станом на 2020 рік з моменту початку конфлікту США надали Сирії гуманітарну допомогу на суму близько 12 млрд дол. [4]. Витрати Великої Британії у свою чергу склали понад 3,7 млрд дол. [5]. США і Британія з початком війни у Сирії підтримали опозиційні сили та визнали президентство Башара Асада злочинним режимом, а головною метою держав стала боротьба з терористичними джихадистськими формуваннями на території Сирії.

Продовж 2017–2018 рр. Дональд Трамп та Тереза Мей неодноразово спільно зі своїми союзниками у Європі обговорювали проблему врегулювання конфлікту в Сирії, спільно проводили військової операції. Саме США та Велика Британія здійснили найбільшу кількість бомбардувань позицій терористів Ісламської Держави. У квітні 2018 р. американсько-британські повітряні сили спільно з літаками Франції завдали удару по військових об'єктах уряду Башара Асада у відповідь на застосування забороненої хімічної зброї у місті Дума [6].

У 2019 році Сполучені Штати оголосили, що виведуть свої війська із Сирії і залишать лише невелике угруповання, оскільки Ісламська Держава розбита і головне завдання США у Сирії з її ліквідації виконано. Британський уряд не розділив рішення американського президента. До того ж, на думку Лондона, перемога над терористичною організацією ще не була досягнута. Тереза Мей та Дональд Трамп кілька днів у телефонному режимі обговорювали цю проблему. Британська преса негативно відреагувала на таке рішення з боку Сполучених Штатів. Зокрема, наголошувалося, що через це постраждають курди, які доклали значних зусиль для боротьби з ІД. Знищення курдських сил у Сирії прагнув президент Туреччини Раджеп Ердоган, який вбачав у них загрозу, а вивід військ США давав йому можливість для цього [7]. Станом на грудень 2019 року у Сирії залишалося 600 американських військових [8]. Таким чином, у 2019 році Велика Британія спільно із Францією прийняла рішення увести на територію Сирії додатковий військовий контингент. Попри мінімізацію військової присутності, США продовжили надавати Сирії як гуманітарну допомогу, так і допомогу у підготовці та комплектуванні збройних сил.

Важливим партнером США та Великої Британії є Туреччина. Турецький уряд з 2012 р. бере участь у конфлікті в Сирії з метою посилення впливу у регіоні. Після спроби перевороту у Туреччині у 2016 році у країні відбулися масові арешти, які були засуджені з боку європейських держав. Тереза Мей мала зустріч з президентом Реджепом Тайїпом Ердоганом у 2017 році, в ході якої стало зрозуміло, що Британія вбачає у Туреччині партнера з торгівлі та безпеки. Головний фактор, який позначився на зближенні Великої Британії з турецьким урядом, – це вихід королівства з ЄС та необхідність укласти вигідний торговий договір. У 2018 році Ердоган здійснив візит до Лондона. За прем'єрства Бориса Джонсона Британія також засуджувала дії Ердогана проти курдів, однак, це не вело до погіршення відносин між державами. У 2020 році

Сполученому Королівству вдалося підписати з Туреччиною договір про вільну торгівлю [9]. Сполучені Штати за каденції Дональда Трампа зіткнулися з низкою проблем пов'язаних з Туреччиною. Поряд з Лондоном Вашингтон рішуче засуджував військові операції Туреччини проти курдів на півночі Сирії. Другий чинник, який негативно позначився на американсько-турецьких відносинах, – це закупівля Туреччиною зброї у Росії. Окрім того, США надали політичний прихисток турецькому громадському діячу Фетхуллаху Гюлену, якого вимагав видати Реджеп Ердоган.

Точкою біфуркації американсько-британських відносин на Близькому Сході став Іран. У травні 2018 року Дональд Трамп заявив про вихід США з ядерної угоди з Іраном, що британський уряд сприйняв негативно, адже для досягнення домовленостей з Ісламською республікою було докладено значних дипломатичних зусиль. Розірвання цієї угоди підривало стабільність у регіоні, якої прагнула Велика Британія. На ліквідацію Сполученими Штатами лідера Корпусу вартових ісламської революції Кессема Сулеймані у 2020 році уряд королівства відреагував стримано, оскільки КВІР своєю діяльністю ставив під загрозу життя британських військових, які дислокувалися в Іраку [10].

Важливим союзником для США та Великої Британії є Ізраїль, тому для обох держав важливим є врегулювання палестинської проблеми. У 2020 році Дональд Трамп представив план по мирному вирішенню конфлікту Ізраїлю та Палестини, який підтримав Борис Джонсон [11]. Проте питання про його реалізацію не постало, оскільки план відкинули як Ізраїль, так і Палестина.

Таким чином, можна зробити висновок, що Близький Схід має вагоме значення як для Сполучених Штатів, так і для Великої Британії. Обидві держави зацікавлені у співпраці з країнами регіону, що обумовлено економічними інтересами та інтересами безпеки держав. Оскільки Вашингтон та Лондон залишаються стратегічними партнерами, то часто держави діють спільно як союзники, що ми бачимо на прикладі Сирії. Попри те, що між Британією та США можуть виникати дискусії стосовно врегулювання окремих питань, це не погіршує американсько-британські відносини на міжнародній політичній арені.

Джерела та література:

1. British Middle East strategy after Brexit. London, UK. November, 2018 / Britain Israel Communications and Research Centre. URL: <https://bit.ly/3n9DSoo>.
2. National Security Strategy of the United States of America. Washington, DC. December, 2017 / Trump White House Archieve. URL: <https://bit.ly/3Gh2mU5>.
3. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review. London, UK. 2015 / Gov.UK. URL: <https://bit.ly/3HSlxUy>.
4. The United States Announces more than \$720 million in additional humanitarian assistance for the response to the crisis in Syria. September, 2020 / USAID. URL: <https://bit.ly/31MJzRK>.

5. The Syrian civil war: timeline and statistics. London, UK. November, 2021 / UK Parliament. URL: <https://bit.ly/3tIPjNo>.
6. Julian Borger. Peter Beaumont. Syria: US, UK and France launch strikes in response to chemical attack. 2018, April 14 / The Guardian. URL: <https://bit.ly/3G9Cyt0>.
7. Simon Tisdall. The US withdrawal from northern Syria creates the perfect climate for war crimes. 2019, October 7 / The Guardian. URL: <https://bit.ly/3zIECpu>.
8. Carla E. Humud. Christopher M. Blanchard. Armed conflict in Syria: Overview and U.S. response. 2020, July 27 / Congressional research. URL: <https://bit.ly/3nbDiX4>.
9. UK-Turkey Free Trade Agreement. 2021, April 21 / UK Parliament. URL: <https://bit.ly/3f8iOtR>.
10. Kimberly, D. The Special U.S. – U.K. Relationship is bruised after Trump officials left U.K. out of Iran strike planning. 2019, July / Time. URL: <https://bit.ly/3Gj8WcL>.
11. Rowena Mason. Boris Johnson Praises Trump's Middle East peace plan at PMQs. 2020, January 29 / The Guardian. URL: <https://bit.ly/3HU58im>

Ольга Моціяка

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірантка 2-го року навчання
Науковий керівник – Швед В.О., кандидат історичних наук, доцент
olgam1995@ukr.net

ВІДНОСИНИ США І ТУРЕЧЧИНИ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖ. БАЙДЕНА

На початку президентства Дж. Байдену довелося зіткнутися з низкою серйозних проблем в американсько-турецьких відносинах, значна частина яких була успадкована з часів президентства Д. Трампа.

По-перше, ще під час своєї передвиборної кампанії Дж. Байден і його команда наголосили на тому, що зовнішня політика США базуватиметься на демократичних і ліберальних цінностях, неухильне дотримання яких президент використовуватиме як наріжний камінь свого курсу на міжнародній арені. Саме виходячи з цих принципів, Дж. Байден характеризував президента Туреччини Р. Т. Ердогана як «авторитарного правителя», який порушує демократичні принципи.

По-друге, у спадщину від адміністрації Д. Трампа новообраному президенту США перейшла така складна проблема, як придбання Туреччиною декількох батарей російського ЗРК С-400. США цілком обґрунтовано розглядали цю подію як найбільш серйозний виклик системі НАТО і перейшли до значного скорочення військово-технічної співпраці Туреччиною [2].

По-третє, існували серйозні розбіжності між Анкарою і Вашингтоном у ставленні до курдської партії «Демократичний союз (ПДС)» і її збройного

крила – «Загонів народної самооборони» (ЗНС). Якщо адміністрація розглядала цю структуру як своїх союзників, то турецька влада вважала їх терористами.

По-четверте, для нової американської адміністрації такі регіони світу як Близький Схід і Східне Середземномор'я перестали бути пріоритетними, відповідно зникла необхідність у тісному спілкуванні з турецьким президентом і в його допомозі [1].

Відтак, перший період в американсько-турецьких відносинах при новій адміністрації, до жовтня 2021 р. відзначався серйозним спадом і значними суперечками.

Серйозним випробуванням для американсько-турецьких відносин стало офіційне визнання Америкою 24 квітня 2021 р. геноциду вірмен, що було, до речі, однією з передвиборних обіцянок Дж. Байдена [6]. Бурхлива реакція турецької сторони, починаючи від Великих національних зборів Туреччини, турецьких високопосадовців і громадських діячів, була передбачуваною [7]. Це стало найсерйознішим тестом для американсько-турецьких відносин.

З другої половини 2021 р., особливо з вересня, розпочався другий етап у розвитку цих відносин. Він характеризується поступовим налагодженням більш конструктивної співпраці між двома країнами, пошуками взаємних точок дотику. Цьому сприяла низка об'єктивних причин, пов'язаних зі значними змінами у геополітичному балансі сил на глобальному і регіональному рівнях. Йдеться передусім про значне посилення агресивності путінського режиму в Російській Федерації, який взяв курс на неприкриту ревізію існуючого світового і європейського порядку, відкрито загрожував демократичному світу і вимагав фактичного відновлення колишньої Російської імперії [9]. За таких умов значно зросла цінність Туреччини, без якої неможливо забезпечити надійність південно-східного флангу НАТО та зміцнення міжнародної коаліції. Тому президент Дж. Байден та його адміністрація значно активізували свої контакти і співпрацю з президентом Туреччини Р.Т. Ердоганом і турецькою владою.

Також президент США і його адміністрація після трагічних подій в Афганістані на початку осені 2021 р. і захоплення влади радикальним угруповання «Талібан» взяли до уваги збільшення ваги Туреччини у мусульманських регіонах Азійського континенту – Центральній Азії, Середньому Сході – як важливого чинника протистояння розповсюдженню впливу «Талібану» у цих регіонах. Ці чинники обумовили намагання до переформатування американсько-турецьких відносин [3, с. 5].

З осені 2021 р. відбувається помітне наростання позитивних тенденцій в американсько-турецьких відносинах. Так, у вересні Р. Т. Ердоган відвідав Нью-Йорк, аби відкрити «Турецький дім» (Türkevi). За словами президента Туреччини, Türkiye уособлює прихильність Анкари до принципів ООН, а також багатосторонності, справедливості та миру [8]. 31 жовтня Байден і Ердоган зустрілися на полях саміту G20. Байден підкреслив бажання підтримувати конструктивні відносини, розширювати сфери співпраці та ефективно

врегулювати їхні розбіжності; окрім того, висловив вдячність за майже два десятиліття внеску Туреччини в місію НАТО в Афганістані [5].

Наразі відносини Вашингтону й Анкари характеризуються відносною стабільністю. 7 січня 2022 р. у столицю Туреччини прибув новий американський посол Джефф Флейк. Як він говорив раніше, відносини США з цією державою є особливо значущими для них [4].

Для України такий розвиток американсько-турецьких відносин у позитивному напрямку є надзвичайно важливим. Адже зазначена тенденція сприяє зміцненню міжнародної коаліції на підтримку України, у якій і США, і Туреччина займають провідні позиції.

Отже, незважаючи на полярні точки зору в деяких питаннях, американсько-турецькі стосунки в період президентства Дж. Байдена демонструють позитивну динаміку, порівняно з періодом перебування при владі Д. Трампа. Обидві сторони готові йти на компроміси заради спільної мети.

Джерела та література:

1. Abdullayev Ramin. Эрдоган обвинил США в поддержке террористов в регионе. 15.02.2021. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/политика/эрдоган-обвинил-сша-в-поддержке-террористов-в-регионе/2145390>
2. Abdullayev Ramin. Эрдоган: цель санкций США – удар по оборонпрому Турции. 16.12.2020. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/турция/эрдоган-цель-санкций-сша-удар-по-оборонпрому-турции/2078826>
3. Danforth N. A cool, cautious calm: US-Turkey relations six months into the Biden administration. // Foreign Policy. July, 2021. P. 1–12.
4. Irtak Kenan, Ekberova Elmira. Новый посол США прибыл в Турцию. 07.01.2022. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/турция/новый-посол-сша-прибыл-в-турцию/2467942>
5. Readout of President Biden's Meeting with President Recep Tayyip Erdogan of Turkey. Oct. 31, 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/10/31/readout-of-president-bidens-meeting-with-president-recep-tayyip-erdogan-of-turkey/>
6. Statement by President Joe Biden on Armenian Remembrance. Apr 24, 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/24/statement-by-president-joe-biden-on-armenian-remembrance-day/>
7. Türkiye Büyük Millet Meclisi'in, Abd Başkanı Biden'ın Açıklamasına İlişkin 1283 Sayılı Kararı. URL: <http://lahey.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/383930>
8. Yusupov Abdulrahman. Президент Эрдоган открыл здание «Турецкого дома» в Нью-Йорке. 20.09.2021. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/мир/президент-эрдоган-открыл-здание-турецкого-дома-в-нью-йорке-/2369891>
9. Yusupov Abdulrahman. США заняли неблагоприятную позицию по вопросу F-35. 23.09.2021. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/политика/сша-заняли-неблаговидную-позицию-по-вопросу-f-35/2373310>

Павло Чуткий

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання

Науковий керівник – Солошенко В. В., кандидат історичних наук, доцент
existent@ukr.net

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ США І КНР ЩОДО ПАКИСТАНУ

Пакистан протягом своєї історії відігравав одну з ключових ролей у зовнішній політиці США у регіоні Південна Азія. Ця країна виступала зручним плацдармом для просування американських інтересів в цій частині світу. Тісне стратегічне партнерство між Китаєм та Пакистаном мало специфіку, відмінну від американо-пакистанських відносин. Маючи величезний демографічний потенціал, ядерну зброю і комплекс внутрішніх проблем, пов'язаних з політичною, економічною та соціальною нестабільністю, Пакистан завжди виступав об'єктом впливу з китайської та американської сторін.

Мета дослідження полягає у виявленні й огляді досягнень і прогалин у політиці двох найбільш впливових країн сучасного світу – Китаю та США по відношенню до Ісламської Республіки Пакистан.

Двосторонні відносини між США і Пакистаном мали складний, циклічний характер. Вони характеризувалися періодами «потеплінь» та «охолоджень». На початковому етапі співробітництва, зі встановлення дипломатичних відносин між ними 15 серпня 1947 р., вступ Пакистану до міжнародних організацій у більшості випадків відбувався під ретельною опікою і детальними рекомендаціями США (наприклад, приєднання Пакистану до СЕАТО у 1955 р.) [1]. Це змушувало пакистанське керівництво активно шукати інші альтернативні шляхи встановлення стратегічних партнерств. Завдяки зусиллям пакистанського дипломата Ага Шахі в 1965 р. на міжнародному рівні КНР було офіційно прийнято до ООН, незважаючи на негативне ставлення до цього США [2, с. 87]. У подальшому це мало суттєві наслідки для зміцнення двосторонніх відносин між Пакистаном і Китаєм.

Після 1971 р. Пакистан виступив своєрідним посередником між КНР і США. Об'єднуючим фактором для китайців та американців став спільний на той час геополітичний супротивник – СРСР. Свого часу Мао Цзедун, під час зустрічей та розмов з радником президента США з питань національної безпеки Генрі Кіссінджером, підкреслював стратегічну важливість Пакистану на рівні з такими країнами як Туреччина та Іран, як бар'єрів на шляху радянської експансії [3, с. 364].

Пакистан відігравав важливу роль для США під час Афганської війни 1979–1989 рр., коли був плацдармом для підготовки моджахедів, які протистояли лояльному до СРСР режиму Демократичної Республіки Афганістан. За даними, наведеними британським журналістом Адріаном Леві,

станом на кінець 1985 р., ЦРУ виділяло Пакистану понад 330 млн. дол. на рік [2, с. 106].

Після розпаду СРСР у 1991 р. фінансова і військова підтримка Пакистану з боку США припинилася. Підґрунтям для цього стало посилення урядових кіл Вашингтона на так звану «Поправку Пресслера», прийняту 31 липня 1992 р. Цей документ передбачав припинення допомоги Пакистану, оскільки велика частина коштів, які впродовж дев'яти років виділялись на підтримку афганських повстанців і військову обороноздатність Пакистану для створення протипаки СРСР (за період з 1981 р. по 1992 р. Пакистану було виділено близько 4 млрд дол.), насправді йшли на розробку його ядерної програми. Показово, що перші такі санкції до Пакистану були застосовані ще в 1977 р. (Поправка Стюарта Саймінгтона), а потім у квітні 1979 р. [4]. На думку міжнародних фахівців з ядерної безпеки і американської розвідки, створення пакистанської ядерної зброї не обійшлося без допомоги Китаю. Загалом 1990-ті рр. для Пакистану були своєрідним десятиріччям санкцій з боку США, яким у такий спосіб вдалося вплинути на міжнародну ізоляцію цієї країни.

Трагічні події 2001 р. призвели до того, що Пакистан знову повернувся до орбіти інтересів США як один з основних союзників у боротьбі з міжнародним тероризмом. Відповідно було відновлено значну фінансову допомогу Ісламабаду з кінцевою метою знищення терористичних осередків у цій державі. Ці атаки стали важливим тригером для відновлення діалогу у трикутнику Пакистан–Китай–США. Оскільки було виявлено значні недоліки у системі міжнародної безпеки, це спричинило комплекс домовленостей, допомоги, а в деяких випадках і прямого співробітництва між цими державами. Про суттєве значення цього фактору для пошуку спільних точок перетину між Китаєм і США щодо Пакистану вказував провідний американський спеціаліст з цієї проблематики Пол Сміт [5, с. 214].

У 2011 р. відносини Ісламабада і Вашингтона різко погіршились. Приводом до цього стала добре спланована військова операція США по ліквідації Усами Бен Ладена, яка була інтерпретована Пакистаном як втручання у його внутрішні справи. Тоді ж США припинили військову допомогу Пакистану США на суму 800 млн. дол.

Уряд Трампа продовжив курс критичного переосмислення фінансової допомоги Пакистану, що викликало невдоволення з боку урядових кіл Ісламабада, які, зокрема, погрожували закриттям доступу до повітряних та наземних маршрутів для США [6].

Не зважаючи на доволі складну динаміку співробітництва Пакистану і США в різних сферах, Пакистан залишався їхнім стратегічним союзником, враховуючи важливість ринку США для експорту, значними американськими інвестиціями в пакистанську економіку, міжнародною терористичною загрозою і значною пакистанською діаспорою в США (приблизно 600 тис. осіб станом на 2018 р.) [7].

У пакистансько-китайських відносинах важко виокремити подібні періоди «зближення-віддалення», оскільки ці відносини з кожним новим десятиліттям

зберігали тенденцію до поглиблення співробітництва: розвивались двосторонні економічні відносини, Китай постійно вкладав значні кошти в пакистанську інфраструктуру, науково-технічну і військово-матеріальну базу. 2 березня 1963 р. було підписано договір про демаркаційну лінію між КНР і Пакистаном, у зв'язку ця дата є важливою для формування стратегічного партнерства двох держав [8]. З часом поглиблення співробітництва відбувалось на загальному тлі погіршення відносин Пакистану і Китаю з Індією, пов'язаних з невирішеністю територіальних питань.

У 1990-х рр. США застосували також санкції стосовно Китаю, унаслідок отримання інформації про ймовірну китайську допомогу у створенні пакистанської ядерної програми.

У 1990-х рр. поглиблювалося пакистано-китайське співробітництво у сфері боротьби з тероризмом, у зв'язку з тим, що Пекін був занепокоєний зростанням терористичної загрози в Сінцзян-уйгурському автономному районі. Китайський уряд стверджував, що представники радикальної організації Ісламський рух Східного Туркестану отримували вказівки від бойовиків з території Пакистану. Пекін розумів, що лише за підтримки Пакистану можна було встановити контроль над неспокійним регіоном [9, с. 9].

Важливим з точки зору поглиблення двосторонніх відносин був 2006 р., коли було підписано «Угоду про вільну торгівлю» між Пакистаном і Китаєм. Вона вивела співробітництво двох країн на новий рівень. Після ратифікації цієї угоди обсяги торгівлі між Пакистаном і Китаєм у 2006 р. перевищили ті, які існували між Пакистаном та США. У 2009 р. КНР посідав другу сходинку серед інших торговельних партнерів Пакистану [9, с. 5]. Серед важливих напрямів двосторонніх відносин китайський дослідник Чжен Жуйсян виділив поглиблення співробітництва у сфері розвитку інфраструктури, сільського господарства, енергетики та інформаційних технологій [10, с. 350].

Вагомим етапом в розвитку пакистансько-китайських відносин стало офіційне проголошення у 2015 р. початку роботи над Китайсько-пакистанським економічним коридором (СРЕС). Ця економічна ініціатива була охарактеризована Міністерством планування, розвитку і спеціальних ініціатив Пакистану як «шлях до економічної регіоналізації в глобалізованому світі» [11]. Подальше співробітництво між Пакистаном і Китаєм розвивалось довкола завершення цього проєкту і спільної боротьби з терористичними організаціями, які могли загрожувати територіальній цілісності двох країн.

Отже, унаслідок порівняльного аналізу політики США та Китаю щодо Пакистану можна констатувати, що Вашингтон і Пекін завжди розуміли необхідність підтримувати партнерські відносини з урядом Ісламабада. Постійні загрози внутрішній стабільності Пакистану з боку радикально налаштованих екстремістських груп в умовах досить слабкого стану економіки змушували США і КНР підтримувати досить міцні двосторонні відносини з урядом цієї держави. Проте Китай і США застосовували різні підходи до Пакистану. У той час як уряд США часто використовував ультимативну риторичку, Китай, навпаки, залучав до свого дипломатичного арсеналу

вироблені століттями стратегами, які включали традиційну конфуціанську філософію та обережність у зовнішній політиці, що позначилося на встановленні більш-менш міцного фундаменту двосторонніх відносин.

Джерела та література:

1. Factbox: A chronology of U.S.–Pakistani ties. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-usa-chronology-factbox-idUSTRE6991FD20101010>
2. Levy Adrian. Deception: Pakistan, the United States and the secret trade in nuclear weapons. New York.: Walker, 2007. 608 p.
3. Киссинджер Генри. О Китае [перевод с английского В. Верченко]. Москва: Издательство АСТ, 2020. 768 с.
4. The Pressler Amendment and Pakistan`s Nuclear Weapons Program (Senate, July 31, 1992). URL: <https://web.archive.org/web/20151117000324/http://fas.org/news/pakistan/1992/920731.htm>
5. Smith Paul. The China-Pakistan-United States strategic triangle: from Cold War to the “War on terrorism”// Asian Affairs: An American Review. 2011. № 38. Pp. 197-220.
6. Erickson Amanda. The long of incredibly fraught relations between the U.S. and Pakistan // The Washington Post. 2018, January 5. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/01/05/the-long-history-of-incredibly-fraught-relations-between-the-u-s-and-pakistan/?noredirect=on>
7. Pakistani Population in America Reaches 600,000. URL: <http://www.riazhaq.com/2018/09/pakistani-population-in-america-reaches.html>
8. Pakistan-China boundary agreement 1962. HISTORY PAK. COM. URL: <https://historypak.com/pakistan-china-boundary-agreement-1962/>
9. Riedel Bruce, Singh Pavneet. U.S. - China Relations: Seeking Strategic Convergence in Pakistan. Policy Paper // Foreign Policy at Brookings. Washington, January. 2010. № 18. 17 p.
10. International Situation and China`s Foreign Affairs (Chinese Edition). World Affairs Press. January 6, 2012. 560 p.
11. Pak-US Relations. Embassy of Islamic Republic of Pakistan. URL: <https://embassyofpakistanusa.org/pak-us-relations/>

Андрій Кирилук

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
студент 2-го курсу факультету права і міжнародних відносин,
освітня програма «Суспільні комунікації»

Науковий керівник – Ілюк Т. В., кандидат історичних наук, доцент
akytyliuk.fpmv20@kubg.edu.ua

ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН США І АСЕАН

Південно-Східна Азія – це регіон світу з динамічним розвитком і значним економічним потенціалом. Не в останню чергу, цьому сприяє присутність в регіоні Сполучених Штатів, які протягом тривалого часу залишаються сильним, надійним і активним гравцем у регіоні в політичній, економічній і військово-безпековій сферах.

Відносини США з АСЕАН і державами-членами цієї Асоціації сформувались в період холодної війни. США підтримували АСЕАН з метою стримування поширення комуністичної ідеології й політичної експансії в регіоні з боку СРСР і Китаю. Зі свого боку, АСЕАН потребувала підтримки США для реалізації своїх економічних і безпекових інтересів [3, с. 1].

У роки холодної війни в східноазійському регіоні сформувалась система двосторонніх альянсів США з регіональними державами у сфері безпеки, включаючи Філіппіни (30 серпня 1951 р.) і Таїланд. У 1954 році Філіппіни і Таїланд разом із США, Британією, Францією, Австралією, Новою Зеландією і Пакистаном підписали Договір колективного захисту Південно-Східної Азії (СЕАТО), який був чинним до 1977 року. Проте центральну роль в регіональній системі безпеки посідав американсько-японський альянс [2].

Крім стримування комунізму, ще одним важливим напрямом політики США в регіоні було і залишається забезпечення «свободи морів», тобто безперешкодного користування важливими морськими шляхами), що проходять через Південно-Східну Азію (наприклад, Малаккська протока) [2].

З 1977 р. бере початок механізм політичного діалогу США і АСЕАН [1]. На межі 1970-х –1980-х років в рамках цього механізму в основному обговорювались питання розширення доступу АСЕАН до ринків США, стабілізації цін на сировину, стимулювання інвестицій США в Південно-Східну Азію.

Після закінчення холодної війни важливим завданням американської політики в Східній Азії залишилася підтримка миру і стабільності. Проте після припинення ядерного протистояння двох наддержав, зникнення загрози поширення комунізму і у зв'язку зі стрімким розвитком процесів економічної глобалізації США почали поступово скорочувати військову присутність у Східній Азії. Суттєво більшого значення для США набула торговельно-економічна політика, на провагу захисту безпеки регіону в умовах холодної війни [4].

АСЕАН у перші роки після закінчення холодної війни створила багатосторонній форум – Регіональний форум АСЕАН (АРФ) для обговорення регіональних проблем безпеки, щоб не покладатися більше на союзи і партнерства безпеки з США [3, с. 3]. США також увійшли до нього як одна з регіональних держав. Також США разом з державами-членами АСЕАН брали участь у форумі Азійсько-Тихоокеанського співробітництва, діяльність якого була спрямована на сприянні торгівлі й інвестиціям у регіоні.

У 1998 р. АСЕАН схвалила Ханойський план дій. Він окреслював бачення розвитку АСЕАН до 2020 р., включаючи сферу безпеки, акцентував на принципах, закладених Договором про дружбу і співробітництво АСЕАН (ТАС). Однією з головних цілей декларувалася кооперативна безпека шляхом розвитку співробітництва у межах АРФ.

У 2008–2012 рр. відбувались важливі процеси інституалізації АСЕАН. У грудні 2008 року була ратифікована Хартія АСЕАН, яка сформувала юридичну основу для її подальшого розвитку. У листопаді 2011 р. було прийнято Декларацію «Про спільноту АСЕАН у глобальній спільноті націй» («Угода Балі ІІ»), у якій були конкретизовані основні цілі та завдання створення Спільноти АСЕАН в економічній, політично-безпековій і соціокультурній сферах [5].

США підтримали АСЕАН через численні ініціативи у сфері розвитку. Вони описані у працях професора історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Н. Д. Городньої [2; 4; 5; 8]. Найбільшого розвитку така підтримка набула за президентства Б.Обами (2009–2017 рр.). Так, у 2016 році було запущено стратегічну програму уряду США для економічної взаємодії з АСЕАН і її державами-членами US-ASEAN Connect. Вона була організована навколо чотирьох головних компонентів – взаємодій в сфері бізнесу, енергії, інновацій та політики. Ця ініціатива у першу чергу зосереджувалася на економічній діяльності США в регіоні. Вона об'єднала усі ресурси і досвід уряду США та приватного сектора, щоб створити єдину систему для економічної діяльності Сполучених Штатів в регіоні [6]. Створення цієї програми стало важливим знаком прагнення Америки підтримувати АСЕАН та подальшу інтеграцію держав-її членів у глобальну економіку.

Остання взаємодія між двома сторонами на рівні глав держав відбулася 14 листопада 2020 року під час 8-го саміту АСЕАН-США, який відбувся дистанційно. З цієї нагоди лідери країн АСЕАН і президент США Дж. Байден видали Спільну заяву про розвиток людського капіталу, що продовжила співпрацю в цьому напрямку [7].

Отже, діалог США – АСЕАН, який спочатку мав винятково економічний характер, розвивається і розширюється на різні сфери. На сьогодні США і більшість країн АСЕАН є надійними і перевіреними партнерами, у тому числі у сфері безпеки. Вони спільно протистоять можливості встановлення регіональної гегемонії КНР. Водночас відносини США, АСЕАН і її держав-членів розвиваються на тлі суперництва великих держав і багатократного посилення впливу Китаю в регіоні.

Джерела та література:

1. U.S. – ASEAN Timeline. Partnership Timeline. URL: <https://asean.usmission.gov/our-relationship/policy-history/u-s-asean-timeline/>
2. Городня Н.Д. Еволюція політики США в Південно-Східній Азії в постбіполярний період // Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. К.: КиМУ, 2011. Вип. 2. С. 89-105.
3. Nathan K.S. US-ASEAN Relations in the Context of ASEAN's Institutional Development: Challenges and Prospects During the Cold War. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/singapur/04601/2007-3/nathan.pdf>
4. Городня Н.Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013). Київ: Прінт-сервіс, 2014.
5. Городня Н.Д. Політика США в Південно-Східній Азії (2009-2013 рр.): відносини з АСЕАН // Гілея. 2014. № 84. С. 192-197. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/id/eprint/630>
6. History of the U.S. and ASEAN relations // U.S. Engagement with ASEAN. URL: <https://asean.usmission.gov/our-relationship/policy-history/usasean/>
7. Overview of Asean-United States Dialogue Relations // Asean Secretariat's Information Paper as of October 2021. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/10/Overview-of-ASEAN-US-Dialogue-Relations-as-of-October-2021-ERD2.pdf>
8. Городня Н. Политика США в Юго-Восточной Азии: преемственность и новые приоритеты // Соединенные Штаты Америки: история, политика, культура / Национальная академия наук Беларуси; редкол. А. А. Коваленя [и др.]. Минск: Беларуская навука, 2018. 277 с. С. 251–262.

Нікіта Дейнеко

Київська Мала академія наук учнівської молоді
учень 11-го класу Центру освіти "Оптіма" (Київ)
Науковий керівник – Дмитрук В.І., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України)
taldarim.nik@gmail.com

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ ЯК ОСНОВНИЙ АГЕНТ СВІТОВОЇ ВЕСТЕРНІЗАЦІЇ

Вестернізація – багатофакторний загальноісторичний процес перейняття західних політичних практик, економічних моделей, філософських систем, культурних звичок і духовних цінностей незахідними суспільствами, культурами, державами та цивілізаціями [1]. Вестернізація відбувається внаслідок впливу Західного світу на інші регіони. Вестернізаційні процеси самі по собі не несуть певних ідей, а лише виступають репрезентацією динамічного соціокультурного розвитку Європи та Америки [2, с. 116-117].

Слід вважати початком вестернізації початок активної експансії Західної цивілізації, тобто епохи колоніалізму (з кінця XV ст.), коли європейський спосіб життя і мислення став поширюватися світом разом з колонізаторами, торговцями і місіонерами [3]. Наслідком повної вестернізації Північної Америки стало знищення державних утворень місцевого населення та утворення французьких, англійських, іспанських і голландських колоній. Колонії, хоча й не були повною мірою європейськими (через географічну віддаленість від метрополій, активні контакти з місцевою культурою), були вкрай вестернізованими, що проявлялося в домінації європейських мов, християнства, європейських філософських течій та мистецьких стилів. Згодом, через низку повстань та війн, довгі державотворчі процеси, різні в культурному плані колонії, поступово об'єдналися в Сполучені Штати Америки. Таким чином, утворення США – наслідок перших хвиль вестернізації.

Не зважаючи на те, що Америка розвивалась в контексті європейської традиції, наслідуючи науку, моду, мистецтво, філософію Старого світу, вона значною мірою культурно відрізняється від колишньої метрополії [2, с. 96-97]. Більше того, унікальні риси Американської цивілізації, які сформувалися внаслідок кардинально іншого, відносно Європи, шляху розвитку дозволяють їй претендувати на роль «універсальної цивілізації» [4, с. 84].

Специфіка генезису американської нації та вдалий історичний розвиток призвели до становлення США як капіталістичної наддержави [5, с. 131], яку деякі вчені вважають «імперіалістичною». При цьому вони зазначають, що «американський імперіалізм» відрізняється від класичного європейського, оскільки базується на ідеї домінації не окремих держав, а певних цінностей, які розглядаються не як локальні культурно детерміновані духовні орієнтири, а як загально необхідні «універсальні» догмати [5, с. 130–131]. У сучасному світі вестернізація проявляється у поширенні й повсюдному утвердженні американської культури, яка сприймається як універсальна.

С. Гантінгтон наводить наступні риси «універсальної цивілізації», які стосуються США: розподіл духовної і світської влади, примат права, політичний і соціальний плюралізм, демократичні інститути, індивідуалізм [6, с. 98–101]. Ці західні практики не лише прижилися в Америці, а й досягли свого апогею у світі. Усвідомлення власної унікальності та обраності, що зростало протягом століть разом з домінуючим положенням в світі визначили специфіку зовнішньої політики Америки.

У другій половині XX ст. США утверджуються як лідери не лише свого континенту, а також Європи і Африки. США стають основним носієм Західної цивілізації [1, с. 4], а вестернізація – основним інструментом експансії американської культури у всіх можливих формах. Американці не прагнуть до опанування нових територій. Вони вважають, що «американізація» світу може бути досягнута просуванням принципів, а не людей» [5, с. 132].

Вестернізація відбувається усіма можливими методами: від американських продуктів і технологій на світових ринках, глобального розповсюдження масової (загалом американської) культури, до військового втручання,

наприклад в Іраку. США пропагують власні цінності і стиль життя, певні політичні практики і економічні інститути. Американські ідеї, що претендують на універсальність, захоплюють світ, але їм усе більше протистоять інші цінності і практики з боку авторитарних держав, які піднімаються і зміцнюють свої міжнародні позиції.

Джерела та література:

1. Тетюшкина С. А. Вестернизация как социокультурное явление // Социально-гуманитарные знания. 2010. С. 1–9.
2. Любарский Г. Ю. Морфология истории: сравнительный метод и историческое развитие. Москва: КМК, 2000. 449 с.
3. Bauer P. Westernization // Encyclopaedia Britannica. 2020. URL: <https://www.britannica.com/topic/Westernization>
4. Дмитриев Т. А. Американская внешняя политика и ее архитекторы: взгляд слева // Перспективы. Электронный журнал. 2017. С. 82–100.
5. Соломатина В. М. Фергюсон Н. Колосс. Цена американской империи // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. 2005. №5. С. 129–133.
6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.

РОЗДІЛ 2. ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АМЕРИКАНСЬКИХ УРЯДІВ, СУСПІЛЬСТВО І КУЛЬТУРА США

Євген Білоус

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Історія України та культурна антропологія»
Науковий керівник – Могильний Л.П., доктор історичних наук, професор
26.johnny.10.2001@gmail.com

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ПЕРШОЇ ХВИЛІ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК АМЕРИКАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В історіографії прийнято називати першу хвилю української імміграції трудовою або економічною. Першочергово, її причинами називають скорочення і подорожання земель та досить складні умови праці на українських землях в Австро-Угорщині. Для пошуку кращого життя люди, серед яких були здебільшого селяни та робітники, переїздили за кордон і зокрема, до держав Нового світу. До берегів США українці, крім поодиноких випадків, масово почали прибувати в кінці XIX ст., що, у свою чергу, збігається з періодом індустріалізації в США.

Іммігранти – це в першу чергу люди зі своєю культурою і традиціями. Їхній консолідації, збереженню культурних та історичних цінностей, зокрема й мови, сприяли греко-католицька та православна церкви. Деякі їхні представники заснували осередки поширення української культури в США. Наприклад, греко-католицький діяч Іван Волянський відправився до США у 1884 році як місіонер. У місті Шенандоа (штат Пенсильванія) він заснував, як вважається, першу греко-католицьку церкву Святого Михаїла на території США [1, с. 25–26]. Також він став засновником часопису «Америка», який виходив з 15 серпня 1886 року по 22 лютого 1890 р. [2].

Одним з важливих джерел, що зображають життя діаспори стала україномовна газета «Свобода», що виходить з 1893 р. у м. Джерсі-Сіті, засновником та редактором якої був священник Григорій Грушка. Часопис є досить інформативним. Значна кількість рекламних оголошень, переклади іноземних творів, літературна творчість земляків з України та іммігрантів, новини, низка інтелектуальних розваг, гумор, повідомлення про свята, згадка про різні організації тозо роблять цю газету невід'ємним джерелом дослідження соціуму української діаспори.

Серед культурних заходів особливе місце посідали вистави, концерти, бали тощо. Так, у різдвяному випуску газети «Свобода» за 1910 рік можна прочитати про театральні вистави, організовані українськими трупамі. Наприклад, «Руський народний театр» показав оперу «Запорожець за Дунаєм». Особливу поміч у цьому надавало товариство «Просвіта». Зокрема у цьому ж

випуску вказується на організацію театральних вистав «Заручини по смерті» та «Відьми». Також згадується суто руська вистава «Ніч Вифлеємська». Вона особлива тим, що задіяні в ній актори були тільки українського походження, а сама п'єса стала досить популярною [3].

До розваг також належали бали. Один з них був організований у Нью-Джерсі 19 січня 1910 року. Організаторами балу 20 січня стали товариства «Українська муза» і «Молодечний клуб поступовий», 22 січня – Сестринство св. Ольги в Нью-Йорку [3].

Різдвяний випуск газети «Свобода» згадує також про читальню ім. Шашкевича у Пітсбургу [3]. Випуск за 1899 рік – про бібліотеку Васерманна у Нью-Йорку, де можна було зустріти й руську літературу, придбати книги [4]. На різних шпальтах можна прочитати інформацію про відкриття тих чи інших читалень. Наприклад, у місті Дербі була заснована читальня імені Тараса Шевченка [5].

Повідослялось також про новостворені друкарні, які випускали українські літературу, часописи, журнали тощо. Наприклад, у друкарні «Свобода» можна було дістати перекладені іноземні й суто українські книги. Відомою була друкарня в канадському місті Вінніпег. Вона надавала послуги всім українцями Північної Америки.

Не слід забувати про образотворче, прикладне і музичне мистецтво. На шпальтах газет можна було прочитати про різьбяр Євгенія Василенка, який займався створенням і декоруванням релігійного начиння, наприклад, ікон, іконостасів, престолів тощо [3]. Ольга Ольшанська відкрила свою справу по рукоділлю і пошиттю речей. Зокрема, у різдвяному випуску газети «Свобода» 1912 року вміщувалось повідомлення про її послуги [6]. Крім Ольги Ольшанської, власну справу, схожу за описом на шинок, мав Стефан Рябець [9]. Перший випуск газети за 1899 рік згадує про салон Петра Серафіна у місті Шамокін [4]. Газета за 4 червня 1914 р. вміщує повідомлення про першу українську фабрику з виготовлення дзвонів, розташовану в місті Скрантон (штат Пенсильванія). Також цей випуск публікує повідомлення про школу дамського кравецтва Клавдії Гаєвич у місті Чикаго і костюмерію народного одягу Ємілії Угорчак в місті Джерсі-Сіті [7]. У червневому випуску часопису за 1914 рік зустрічається також інформація про музиканта Дмитра Мельника [7].

Вагомим внеском українців стало привнесення власних харчових традицій. Видання «Українсько-англійська кухарка», яке виходило на канадських теренах, демонструє, які страви, зокрема, обрядові, були присутніми на столі українця Америки. Також цей посібник надавав поради стосовно введення домашнього господарства, гігієни і косметики, здоров'я тощо. На його сторінках можна зустріти рецепти борщу. У публікації він поділяється на один загальний рецепт і шість інших, які дещо відрізняються один від одного. Автор зазначає різницю у галицькому та київському рецептах [8]. У виданні присутня тодішня діалектична лексика.

Підсумовуючи, українці трудової імміграції створювали осередки, які поширювали їхні традиції та самобутню культуру. Особливо це простежується

через надання власних послуг суспільству, що сприяло збереженню власної ідентичності й водночас культурному взаємообміну.

Джерела та література:

1. Гнідик І. Перша українська греко-католицька парафія у Сполучених Штатах Америки // Мандрівець. 2014. № 3. С. 23–27.
2. «Америка» – перший часопис української громади в США. 15 серпня 2020 р. / Facebook. URL: <https://www.facebook.com/history.diaspora/posts/934644003708210/>
3. Свобода. 1910. № 1.
4. Свобода. 1899. № 1.
5. Свобода. 1908. № 36.
6. Свобода. 1912. № 1.
7. Свобода. 1914. № 23.
8. Українсько-англійська кухарка. Вінніпег: Вид-во "Українського Фермера". 220 с. URL: <https://cdnpdf.com/embedcdn/50545-ukrainsko-angliiska-kuharka>.
9. Свобода. 1907. № 52.

Арсеній Мотузюк

Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ
студент 1-го курсу механіко-технологічного факультету, ОП «Агроінженерія»
Науковий керівник – Булгакова О.В., кандидат історичних наук, доцент
arseniycivic@gmail.com

ПЕРША ХВИЛЯ ЕМІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ДО США: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У середині XIX ст. українці, які тоді проживали в Австро-Угорській та Російській імперіях, у переважній більшості займалися сільським господарством. Життя більшості з них характеризувалось тяжкою фізичною працею, відсутністю власності на землю, браком будь-якої техніки, низькими врожайми. «Та саме в пору, коли український мужик опинився в такому розпачливому положенні, що здавалося ніде немає виходу, саме о цій порі, немов десь із-за семи гір, семи рік прийшли вісті про якийсь далекий, яскравий та багатий край – Америку» [1. с. 3–4].

З цього часу почалася перша хвиля української еміграції до Нового світу. Перші українські емігранти були з Австрійсько-Угорської монархії, з Галичини та Лемківщини. Їхнє вербування до переселення в інші країни проходило більш-менш організовано. Багато хто, до кого звертався агент по переселенню, радо піддавалися «мантрі про заморський край», про нечувано високі заробітки, про краще життя і погоджувався на переселення [1].

Проте місцева влада була не зацікавлена в такому розвитку подій. Вже з самого початку української еміграції в березні 1877 р. галицьке намісництво

розсилало таємне звернення до всіх старост і голів жандармерії з наказом зупиняти еміграцію усіх бідних селян, виловлювати тих, хто пустився в дорогу й повертати їх до рідних сіл. Конфісковували їхні пароплавні карти, навіть забирали гроші, щоб вони не купували нових карт. Але, не зважаючи на це, вербування селян на переїзд до США відбувалось, завдяки переконливій агітації агентів, досить успішно. То була заслуга, перш за все, агентів з еміграції, які мали від цього чималі прибутки. Крім нагороди від пароплавних компаній, агенти брали від бажаючих емігрувати гроші вдвічі або втричі більші, ніж платили цим компаніям-перевізникам. У 1896 році був навіть ухвалений закон про відповідальність за підмовляння до еміграції. Проте пароплавні компанії підкупляли урядників залізниць, жандармів, поліцейських і навіть суди. Австро-Угорський уряд хотів просто заборонити еміграцію, але це суперечило закону про свободу переміщення [1].

У Російській імперії еміграція до США розвивалась набагато повільніше, ніж в Австро-Угорщині. Більшість бідних російських селян переважно мігрували до Сибіру, де було багато неосвоєної землі [1, с. 15].

Еміграція відбувалась найчастіше за таким сценарієм. Мігранти спочатку прямували до портових міст Західної Європи. Після цього їх чекала довга дорога, під час якої вони перебували у жалюгідних умовах. Багато хто потерпав від морської хвороби, а їжа була далеко не кращою. Витримати важкі умови їм допомагала надія, що скоро в Америці настане нове життя. З прибуттям емігрантів у будь-яке портове місто Нового світу їх оглядали лікарі, бо в США приймали лише здорових. Емігрантів, які приїздили до різних портових міст, розміщували у спеціально відведених для них готелях, поки вони проходили усі перевірки. Кожний емігрант платив один долар, який пароплавні компанії передавали до фонду емігрантів США. Кожна родина повинна була мати при собі щонайменше п'ятдесят доларів [1].

Більшість суден з українськими емігрантами прибували до Нью-Йорку. Унаслідок першої хвилі до США прибуло близько 400 тис. українців. Спочатку більшість з них починали працювати на виробництвах або на шахтах, щоб заробити стартовий капітал. Далі американська влада планувала поселяти українських емігрантів окремими поселеннями по 150–200 родин на вільних землях півдня Сполучених Штатів. На кожную родину мало бути 160–200 акрів землі, але ці південні землі були у переважній більшості неродючими. Після того серед емігрантів почалося поширюватися поняття, що Канада, Аргентина і Бразилія – для фермерської еміграції, а США – для робітничої. Дехто з них поміняв країну для подальшого проживання [1, с. 169].

Перша спроба американської влади залучити українців до сільського господарства була невдалою, але на цьому вона не зупинилася. Було знайдено землю біля міста Йорктаун у Вірджинії. Вона належала Cheasapeake Land Corporation. Компанія продавала землю малими ділянками по 10–20 акрів, тобто по 4–8 гектарів. 1 акр коштував 100 дол. Тобто ціна 1 гектара дорівнювала 250 дол. Враховуючи 5-відсоткову девальвацію долара, це 1500 дол на теперішні гроші, тобто ціна була не досить високою. Ферма площею

10 акрів і будинок з худобою коштували 1750 дол. Селянин міг відразу сплатити 500 дол, а решту сплачував під 6 відсотків річних [1].

У 1897 р. українські емігранти прибули на Гавайські острови, де також почали займатися фермерством. Середній розмір землі українського фермера складав 25 акрів, тобто 10 га [1].

Завдяки українськими емігрантам США почали обробляти більше землі на неосвоєних територіях.

Вагомий вклад у розвиток сільського господарства США вніс наш земляк Іван Євгенійович Овсинський. Під час проживання у Російській імперії, він почав вирощувати сою і переконав керівництво побудувати завод по її переробці на олію. Американському суспільству він невідомий, проте він запровадив технологію no-till, яку в Америці застосовують переважна більшість фермерських господарств. У 1943 р. його працю «Нова система землеробства» видав у США один із засновників цієї технології Едвард Фолкнер [2]. Крім цього, І. Овсинський розробив багато зразків сільськогосподарської техніки. Її у 1940-х рр. почав виробляти один з найбільших в США виробників сільськогосподарської техніки Массей Фергюсон.

Вважаємо, що кожен американський фермер, який застосовує технологію no-till, має знати про її походження, пов'язане з ім'ям видатного землероба з України – Івана Овсинського. В цілому внесок українських емігрантів у розвиток сільського господарства США ще не оцінено належним чином.

Джерела та література:

1. Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки. Львів: Накладом Юліана Балицького і Олександра Гарасевича, 1914.
2. Овсинский И.Е. Новая система земледелия. Москва, 1909.

Павло Михальов

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,

освітня програма «Американістика та європейські студії»

Науковий керівник – Шевченко Н.І., кандидат історичних наук, доцент

pavlomihaliov@gmail.com

СТАНОВИЩЕ КОРИННОГО НАСЕЛЕННЯ В США ТА АНДСЬКОМУ РЕГІОНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Становище корінного населення тої чи іншої території є актуальним питанням в сучасній політиці країн. США не є винятком. Андський регіон Латинської Америки споріднений до США найбільше в цьому процесі. Це виявляється у сучасних процесах, пов'язаних з корінним населенням цих регіонів.

Протягом колонізації європейці створювали усі необхідні умови для зменшення демографічних показників росту корінного населення Північної та Південної Америки. Співвідношення тубільців і прибульців зі Старого Світу постійно змінювалося не на користь перших. Так, частка корінного населення, яка у 1492 році була 100% [1], поступово скоротилась до 6% від загальної кількості населення на двох континентах. У ХХ ст. було помічено істотне зростання показників частки корінного населення, зумовлене кращим медичним обслуговуванням, покращенням гігієнічних і житлових умов, харчуванням. У результаті цього смертність було зменшено, а народжуваність зросла. Це було характерно для резервацій в США та Андах, адже кращий доступ до об'єктів інфраструктури, постійний нагляд з боку держави та пільги дозволяли інтегрувати тубільців до соціального життя.

Проте в гірських регіонах і важкодоступних місцях розселення рівень смертності корінного населення постійно зростає і продовжує зростати. Це змушує його переходити до міст аби отримати мінімальний пакет послуг для забезпечення життя. Попри такі умови, більшість людей не бажають використовувати такі можливості щодо переїзду до резервацій та територій, що підпадають під індіанське самоуправління. Зумовлюється це тим, що протягом історії та свого життя для індіанців був відсутній доступ до базової шкільної освіти. Тому деякі можуть не знати іспанської або англійської мови для мінімальної комунікації. В США цю ситуацію в більшій мірі вирішили резервації та першопочаткове компактне розселення груп індіанців (наприклад, крі або чирокі). В Андах використовують схожу систему з американською. Різниця полягає у тому, що резервації в Андських країнах часто не мають офіційного статусу на конституційному рівні та не мають достатнього рівня пільг.

Система відносин держави та індіанського населення в США стала основою для побудови таких самих відносин і в Андському регіоні. США відноситься до тієї категорії країн, де статус індіанського населення регулюється конституційно та визначається на законодавчому рівні. Індіанці довгий час не могли отримати офіційний статус в США, тобто громадянства набули лише відповідно до Закону про індіанське громадянство від 2 червня 1924 року [3]. Місця проживання (резервації) почали формуватися ще на початку ХІХ ст. відповідно до кожного окремого договору між федеральним урядом та племенем.

Більшість індіанців в США проживають в резерваціях. Вони мають правовий статус громадянина США, резервації та штату. В межах резервації вони мають дотримуватися федеральних законів та законів резервації. Більшість законів штату не діють на території резервацій. Це лише стосується випадків, які передбачені законом 1988 р. про регулювання грального бізнесу в племінних казино [4]. Формат казино не може суперечити федеральним законам та штату відповідно. Але лише федеральний уряд має право регулювати і змінювати цей формат.

Після підписання цього закону було створено Національну індіанську комісію з азартних ігор, яка має опікуватися казино із високими ставками. Саме такий формат економічної діяльності приносить великі прибутки корінним общинам та забезпечує їхнє функціонування. Це стало можливим також завдяки законам щодо економічної діяльності всередині резервації – податок на прибуток не діє на бізнес, який знаходиться в межах резервації, а також податок на власність. На розсуд племінних общин віддано регулювання податків, видання племінних законів, судова влада в резервації, обрання племінного уряду та економічна діяльність [2].

З огляду на це, можна зробити висновок, що індіанські резервації в США мають статус, який можна порівняти зі статусом штату. Також індіанці мають право використати можливість отримати безкоштовну освіту за рахунок держави, але лише близько 50 тис. індіанців користуються цим. Це обумовлено також і закритим статусом племінних общин всередині штатів. За рахунок такого статусу смертність в резерваціях зменшилась, а народжуваність підвищилась. Середній вік індіанця в США складає близько 29 років, решти населення – 36, що визначає більш молодую вікову структуру та підтверджує поступове демографічне зростання індіанського населення США. В індіанських сім'ях завжди більше дітей, ніж в інших американських. Через це кількість корінного населення постійно збільшується, що вимагає від федерального уряду збільшувати території резервацій та надавати все більші пільги.

Щодо ситуації в Андському регіоні (до цього регіону відносять такі країни як Колумбія, Еквадор, Перу, Чилі, Болівія, Венесуела та умовно Аргентина), то на конституційному рівні більшість країн визначили статус мови, культури тощо, але не племінної общини корінного населення як частини держави. Наприклад, конституція Еквадору [5] закріплює статус корінних мов як частини однієї культури в межах держави та надає їм офіційного статусу на рівні з іспанською.

У Перу і Болівії мова кечуа, яка є найбільш поширеною серед корінного населення, має статус державної. Це істотно відрізняє становище та розвиток корінних мов від США. Але в США індіанці складають малу частку від загальної кількості населення країни. Більшість представників корінних народів вивчає англійську як основну мову для комунікації, що створює умови для вимирання племінних мов.

В Колумбії в Конституції закріплено статус офіційних мов корінного населення, що залежить від території проживання того чи іншого племені. Щодо Аргентини та Чилі, то мала частка індіанців по відношенню до загальної кількості населення визначає і відсутність будь якого регулювання статусу мови, культури чи общини. Чилі та Аргентини серед усіх країн Андського регіону істотно виділяються. Так, Аргентина створила резервації для індіанців, щоб “вберегти” їх від вимирання, але таким чином повністю ізолювала їх від зовнішнього світу. Чилі ж не має такої можливості, але постійно проводить політику наступу на території резервацій індіанців мапуче, які є найчисельнішими серед усіх етносів республіки. Через це індіанці є найбільш

активними учасниками громадянського руху за права. Це підтверджується численними виступами мапуче у 2020–2021 рр. під час суспільних протестів у Чилі. Це витікає із законодавчої діяльності влади держави, де більшість становлять креоли, а тому не беруть до уваги інтереси корінних народів в більшій мірі.

Закони, що видаються з другої половини 70-х рр. XX ст. регулюють можливість державних органів керувати та ліквідовувати самоуправління індіанських резервацій. Таким чином знищуються ліси, забруднюються ріки та нищаться місця, де індіанці жили століттями. Власне економічний розвиток країн Андського регіону також не дозволяє проводити прогресивну соціальну політику по відношенню до тубільців. Так, Еквадор має можливість фінансувати побудову лише дешевого житла для індіанців, які мають бажання переїхати до міста. Фінансування освіти та медицини не закладено у цю програму. Болівія ж є найбільш потужним місцем індіанського руху в часи президентства Ево Моралеса та Луїса Арсе, які є представниками партії “Рух до соціалізму”. Ця партія на початку 2000-х рр. в основному представляла більшу частину населення Болівії, тобто індіанців. Останні не мали вагомого впливу на політику країни, якою керували креоли та всіляко порушували права людей, які проживають на своїх територіях. Тому після перемоги на виборах Ево Моралеса у грудні 2005 р. розпочався період реформ та інвестування у інфраструктуру та життя індіанців. Щодо Перу, то ситуація схожа із Еквадором. У держави немає можливості фінансувати соціальні програми для гірських районів, а тому рівень інтеграції цих територій залишається вкрай низьким. Але останнім часом саме гірські райони Анд показують високі показники приросту населення, на відміну від рівнинних та міських частин андських держав. З чим це пов’язано достеменно не відомо, адже рівень медичного обслуговування, освіти та харчування там досі залишається на вкрай низькому рівні.

Отже, процеси, які впливають на становище корінного населення в США та Андському регіону досить схожі між собою. Демографічні показники в обох регіонах продовжують зростати, рівень освіти знаходиться на досить низькому рівні в обох випадках через брак інфраструктури або заохочення до цього. Щодо мовного питання, то ситуація в США більш сприятлива для англійської мови, адже рівень збереженості корінних мов досить малий, мала кількість індіанців знає мову свого племені. Інша ж ситуація в андських країнах, де рівень збереженості мов на високому рівні завдяки надання їм офіційного або державного статусу в окремих районах або ж у всій державі. Загалом, корінне населення в обох випадках користується привілеями та пільгами, продовжує зростати та розвивати власну ідентичність. Це не стосується Чилі та Аргентини, де корінне населення усе ще не має жодного впливу.

Джерела та література:

1. Rosenblat Angel. La población de América en 1492. Viejos y nuevos cálculos, México, 1967. P. 109.
2. Bolivia: Características de Poblacion y Vivienda. Censo Nacional de Poblacion Vivienda 2012. Instituto Nacional de Estadísticas, 2012. URL: <http://www.ine.gob.bo:8081/censo2012/PDF/resultadosCPV2012.pdf>
3. Constitucion Politica de la Republica de Chile. URL: https://www.oas.org/dil/esp/constitucion_chile.pdf
4. Haas Theodore. The Indian and the Law. United States Indian Service, 1949.
5. The Indian Citizenship Act (1924). URL: <https://web.archive.org>.
6. Indian Gaming Regulatory Act (1988). URL: <https://www.gao.gov>.
7. Constitución de la República del Ecuador. URL: <https://wipolex.wipo.int>.

Анастасія Надточій

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

студентка 4-го курсу факультету права та міжнародних відносин,
освітня програма «Регіональні студії»

Науковий керівник – Бессонова М.М., кандидат історичних наук, доцент
aonadtochii.fpmv18@kubg.edu.ua

СИСТЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ У США

Природні катастрофи та природні лиха є невід'ємною частиною нашого життя. Вони є поширеним явищем, що відбуваються на всіх континентах та несуть катастрофічні наслідки для інфраструктури, економіки, екології, охорони здоров'я держав. Кожного року стихійні лиха забирають життя понад тисячі людей і завдають багатомільйонні збитки країнам. Актуальність вивчення впливу природних катастроф на життя та здоров'я людей, функціонування установ, закладів та систем інфраструктури є цілком обґрунтованою. У цьому дослідженні викладено стислий опис системи оповіщення і реагування державних установ США на виклики, які несуть стихійні лиха. Завданням дослідження є розгляд національної системи попередження та реагування на надзвичайні ситуації на прикладі США.

Стихійні лиха мають великий вплив на функціонування інфраструктури та життя громадян. Очевидно, що повністю попередити наслідки природних лих неможливо, тому для того, щоб зменшити, мінімізувати та ліквідувати їх США мають інтегровану систему оповіщення та попередження, план дій підготовки та реагування.

Системою оповіщення завідує Федеральне агентство з надзвичайних ситуацій (FEMA), яке підпорядковується керівництву Міністерства

національної безпеки США. Важливу роль відіграє Інтегрована система оповіщення і попередження громадськості, яка є національною системою FEMA локального оповіщення, що надає достовірну інформацію про надзвичайні ситуації та порятунк для населення за допомогою мобільних телефонів з використанням бездротових аварійних сповіщень; на радіо та телебаченні через систему оповіщення про надзвичайні ситуації, а також на Радіо погоди Національного управління океанічних і атмосферних досліджень [1].

Існує також Система аварійного сповіщення (EAS), що є національною системою оповіщення населення, яка вимагає від радіо- і телевізійних станцій, кабельного телебачення, безпроводних кабельних систем, супутникових і дротових операторів, і надає Президенту можливість звернутися до американського народу протягом 10 хвилин під час національної надзвичайної ситуації. Ця система керується вже згаданим Федеральним агентством з надзвичайних ситуацій (FEMA), Федеральною комісією зв'язку та Національним управлінням океанічних та атмосферних досліджень. FEMA у партнерстві з цими організаціями відповідає за здійснення, підтримання та функціонування Системи аварійного сповіщення (EAS) на федеральному рівні [2].

Важливу роль у системі попередження про стихійні лиха відіграють бездротові сповіщення про надзвичайні ситуації (WEA). Це короткі екстрені повідомлення, що надсилаються від уповноважених федеральних, державних, місцевих, плеємінних і територіальних органів оповіщення, які передаються з веж стільникового зв'язку на будь-який мобільний пристрій із підтримкою WEA в цільовому регіоні. Провайдери бездротового зв'язку переважно використовують технологію стільникового мовлення для доставки повідомлень WEA. WEA є партнером FEMA, Федеральної комісії зв'язку і постачальників бездротового зв'язку для підвищення громадської безпеки [3].

Існують наступні види бездротових аварійних сповіщень: (1) президентські сповіщення – це особливий клас сповіщень, які надсилаються лише під час національної надзвичайної ситуації; (2) попередження про неминучу загрозу, які стосуються ситуацій стихійних лих або техногенних катаклізмів, екстремальної погоди, перестрілок та інших загрозливих надзвичайних ситуацій, як поточних, так і тих, які можуть виникнути; (3) попередження про громадську безпеку містять інформацію про загрозу, яка виникла або може бути неминучою. Попередження про громадську безпеку є менш серйозними, ніж попередження про неминучу загрозу; (4) попередження про зниклих безвісти – це термінові бюлетені, які видаються у випадках викрадення дітей. Ці оповіщення населення часто відіграють вирішальну роль у безпечному поверненні зниклої дитини; (5) тестові повідомлення оцінюють здатність державних і місцевих органів влади надсилати свої WEA. У повідомленні буде зазначено, що це ТЕСТ [3].

Важливу роль у системі попередження та боротьби з надзвичайними ситуаціями у США відіграє загальнонаціональна мережа радіостанцій *Weather*

Radio All Hazards (NWR), яка підпорядковується Національному управлінню океанічних і атмосферних досліджень. Ця мережа передає інформацію про погоду безпосередньо з найближчого офісу Національної метеорологічної служби на постійній основі. NWR транслює офіційні попередження служби погоди, прогнози та іншу інформацію про небезпеку 24 години на добу, сім днів на тиждень [4].

NWR є радіомережою «Всі небезпеки», яка працює з системою попередження про надзвичайні ситуації Федеральної комісії зв'язку, що робить її єдиним джерелом для отримання вичерпної інформації про погоду та надзвичайні ситуації. Спільно з федеральними, державними та місцевими менеджерами з надзвичайних ситуацій та іншими державними службовцями, NWR транслює попереджувальну інформацію та інформацію після подій щодо всіх видів небезпек, включаючи природні (наприклад, землетруси або лавини), екологічні (наприклад, викиди хімічних речовин або розливи нафти), а також громадську безпеку (наприклад, сповіщення AMBER або відключення телефону 911) [5].

Якщо стихійне лихо вже відбулося, США мають відповідні органи, які займаються питаннями реагування та відновлення. Головним агентством з реагування на природні катастрофи є вже згадуване Федеральне агентство з надзвичайних ситуацій, створене за Президентським планом реорганізації № 3 від 19 червня 1978 р. [6] та реалізоване двома виконавчими розпорядженнями 1 квітня 1979 р. [7]. Це одне із агентств Міністерства внутрішньої безпеки, його основною метою є координація реагування на катастрофи, які сталися в США і для подолання яких в місцевих органах влади недостатньо ресурсів.

Система попередження та реагування на надзвичайні ситуації у Сполучених Штатах Америки регламентується низкою законодавчих актів. Крім тих, які унормували утворення вищезгаданих національних інституцій, їхні функції та взаємодію, варто окреслити й інші документи. Федеральним урядом США був виданий Закон Роберта Т. Стаффорда (1988 р.) про допомогу при стихійних лихах та надзвичайній допомозі з метою забезпечити впорядковані та постійні засоби допомоги Федеральним урядом штатам та місцевими органами влади у виконанні обов'язків щодо полегшення страждань та збитків шляхом розширення обсягу існуючих програм допомоги при катастрофах, розробки місцевими органами влади комплексних планів готовності до катастроф та ін. [8]. Відповідно до цього закону Міністерством національної безпеки США і Федеральним агентством з надзвичайних ситуацій були розроблені спеціальні посібники, завданням яких є презентація керівних принципів для ефективної підготовки, планування, реагування та відновлення після стихійних лих та надзвичайних ситуацій.

Таким чином, основним органом, що опікується попередженням і оповіщенням населення стосовно природних катастроф, що наближаються, є Федеральне агентство з надзвичайних ситуацій (FEMA). Разом з тим до основних завдань агентства належить координація дій з ліквідації наслідків катастроф, з якими не здатна впоратися місцева влада. Відповідно, FEMA у

своєму розпорядженні має основну Інтегровану систему оповіщення та попередження громадськості, а також Систему аварійного сповіщення. Важливу роль у повідомленні про небезпеку відіграє мережа радіостанцій NOAA Weather Radio All Hazards (NWR), яка кожного дня повідомляє інформацію стосовно всіх небезпек. Як приклад використання бездротових сповіщень про надзвичайні ситуації (WEA) 1 листопада 2012 р. жителі штату Нью-Йорк за декілька хвилин до наближення урагану Сенді отримали сповіщення про його наближення, повідомлення супроводжувалося певним звуковим сигналом та зображенням аварійної тривоги, що пояснювало про необхідність залишатися в безпечному місці [9]. Отже, можемо зазначити, що розглянута національна мережа попередження та реагування на надзвичайні ситуації США є складною системою з реагування на майбутні або потенційні загрози, що допомагає владі та місцевому населенню бути в курсі усіх небезпек, які вимагають швидкого реагування та відповідних дій задля ліквідування, зменшення та усунення наслідків природних лих. Ця система регулюється низкою законодавчих актів, включає вищезгадані інституції та канали комунікації.

Джерела та література:

1. Integrated Public Alert & Warning System / Federal Emergency Management Agency. Last updated January 6, 2022. URL: <https://www.fema.gov/emergency-managers/practitioners/integrated-public-alert-warning-system>
2. Emergency Alert System / Federal Emergency Management Agency. Last updated January 3, 2022. URL: <https://www.fema.gov/emergency-managers/practitioners/integrated-public-alert-warning-system/public/emergency-alert-system>
3. Wireless Emergency Alerts / Federal Emergency Management Agency. Last updated August 6, 2020. URL: <https://www.fema.gov/emergency-managers/practitioners/integrated-public-alert-warning-system/public/wireless-emergency-alerts>
4. About the NWS National Program. National Weather Service NOAA. URL: <https://www.weather.gov/about/>
5. Weather Radio / National Weather Service NOAA. URL: <https://www.weather.gov/nwr/>
6. Reorganization Plan, No.3 of 1978. June 19, 1978 / Office of the Law Revision Counsel of the United States House of Representatives. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title5a-node84-leaf187&num=0&edition=prelim>
7. Executive Order 12127 – Federal Emergency Management Agency. March 31, 1979 / Office of the Federal Register. URL: <https://irp.fas.org/offdocs/eo/eo-12127.htm>
8. Robert T. Stafford Disaster Relief and Emergency Assistance Act, Public Law 93-288, as amended, 42 U.S.C. 5121 et seq. FEMA P-592 vol. 1, May 2021

URL: https://www.fema.gov/sites/default/files/documents/fema_stafford_act_2021_vol1.pdf

9. Hurricane Sandy Wireless Emergency Alerts: Why Only Some People Got Them by Joanna Stern 2012, November 1. URL: <https://abcnews.go.com/Technology/hurricane-sandy-wireless-emergency-alerts-people/story?id=17612492>

Вікторія Бистра

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ,
студентка 1-го курсу ОР «Магістр» факультету права та міжнародних відносин,
освітня програма «Регіональні студії»
Науковий керівник – Бессонова М.М., кандидат історичних наук, доцент
vobystra.fpmv21@kubg.edu.ua

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID–19 НА ІМІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ США

Безпрецедентна глобальна пандемія, яка не знає кордонів, втрутилась в усі сфери суспільно-політичного життя по всьому світу. Імміграційна політика і політика охорони здоров'я США тісно переплелись. На початку 2022 р. тема впливу пандемії на міграційні процеси як на глобальному, так і на національному рівнях залишається актуальною.

Свого часу COVID–19 допоміг адміністрації Д. Трампа впровадити більше імміграційних обмежень та видати принаймні 63 документи, які стосуються майже всіх аспектів імміграційної системи. Зауважимо, що деякі обмеження на подорожі були введені разом із обмеженнями в багатьох інших країнах світу. Низка документів має відмітку ширшого антиіммігрантського порядку денного президентської адміністрації, навіть якщо вони були виправдані в ім'я захисту громадського здоров'я та економіки Сполучених Штатів. Далі з погіршенням ситуації з COVID–19 був призупинений прийом біженців на невизначений термін і надання притулку на кордоні США та Мексики [1].

31 січня 2020 р. видання USA Today повідомило, що в США більше не будуть видаватись закордонні візи громадяни Еритреї, Киргизстану, М'янми, Нігерії та будуть введені додаткові обмеження для громадян Судану і Танзанії. Згідно із заявою Білого дому, причиною було те, що ці країни не проводили процедури належного управління ідентифікацією або не дотримувались основних вимог національної безпеки [2].

Питаннями, пов'язаними з обмеженнями і специфікою імміграційної політики під час пандемії COVID–19, займаються Національний імміграційний форум [3], заснований ще у 1982 р. з метою захисту інтересів іммігрантів. Окрему увагу означеній проблематиці присвячено у звіті Інституту міграційної політики «Демонтаж і реконструкція імміграційної системи США: каталог змін за президентства» [4], а також у розробленому проєкті відстеження імміграційної політики [5].

Обмеження на в'їзд до США так чи інакше вплинули на кількісні демографічні показники. Так, звернеміся до статистичних даних стосовно імміграції у 2020 р. Легальна імміграція майже повністю припинилася у квітні та травні 2020 р. після того, як Державний департамент заклав свої консульства, а президент Трамп видав прокламацію про призупинення видачі нових віз більшості категорій іммігрантів. У Сполучених Штатах у другій половині 2020 р. кількість нових іммігрантів з-за кордону скоротилася більш ніж на 90 відсотків. Таким чином річний рівень легальної імміграції з-за кордону становив 0,03% населення США. Це найнижчий рівень імміграції в історії США, за винятком трьох років під час Другої світової війни та одного року під час Великої депресії. Так само різко скоротилася кількість робочих віз [6].

З приходом до влади адміністрації Джо Байдена, деякі виконавчі дії його попередника стосовно імміграційних обмежень були скасовані, проте багато з них залишалися в силі, принаймні протягом пів року після зміни президента. 24 лютого 2021 р. за повідомленням Державного департаменту США адміністрація Байдена скасувала заборону на імміграційні візи, яка була запроваджена навесні 2020 р. через ризик для ринку праці США на тлі пандемії. Всім, хто отримав різноманітні візи у 2020 р., було дозволено в'їхати в країну, однак ковідні обмеження все ще діяли для більшості людей, які були в Китаї, Ірані, Великій Британії, Ірландії, Бразилії, Південній Африці або будь-якій країні Шенгенської зони протягом 14 днів до в'їзду в США [7]. До літа 2021 р. адміністрація Байдена припинила суперечливу програму «Залишитися в Мексиці», створила довгоочікувану робочу групу для возз'єднання розлучених сімей і відновила прийом біженців. Тим не менш, йому ще потрібно було розглянути розпорядження про охорону здоров'я, яке було введено президентом Трампом на початку пандемії, яке до липня 2021 року призвело до відхилення заяв майже 500 000 мігрантів, у тому числі багатьох шукачів притулку. Він також відновив швидкі депортаційні рейси до Центральної Америки після збільшення кількості центральноамериканських сімей, які перетинали долину Ріо-Гранде в Південному Техасі протягом літа 2021 р. [1].

План Байдена щодо легалізації 11 млн іммігрантів в США почав працювати вже в перші пів року його каденції на посаді [8]. У передвиборчому процесі ця пропозиція звучала скептично для електорату. Більше того, її назвали найсміливішою імміграційною програмою, яку висунула будь-яка адміністрація за попередні покоління. По суті цей законопроект дозволив іммігрантам без документів, які перебували в Сполучених Штатах до 1 січня, подавати заявки на тимчасовий легальний статус після проходження перевірок і сплати податків. Як майбутнім законним іммігрантам, їм буде дозволено працювати, служити в армії та подорожувати без страху депортації. У кінцевому результаті вони через п'ять років матимуть можливість подати заявку на отримання грін-карти і стати повноцінними громадянами США [9]. Тому передбачається, що вже у 2022 р. можна буде спостерігати покращення ситуації з легальними іммігрантами в США у статистичному вимірі.

Отже, вплив пандемії на імміграційну політику Сполучених Штатів був величезним та безумовно несподіваним. COVID–19 став кризою для системи охорони громадського здоров'я, не схожою на будь-яку іншу, яка стала «чорним лебедем» не тільки для США, а й для всього світу. Хоча вірус вплинув на багато аспектів життя американців, він створив унікальні проблеми для негромадян, а також для різних державних установ, які регулюють імміграцію. Деякі аспекти імміграційної системи повністю зупинилися. В інших випадках багатьом негромадянам, їхнім родинам, їхнім адвокатам та урядовцям довелося продовжувати орієнтуватися на певні рутинні операції, які змушували їх порушувати заходи соціального дистанціювання. Десятки тисяч негромадян були змушені залишатися в імміграційному ув'язненні та потенційно піддалися впливу COVID–19 [10] через відмову уряду впровадити значущу політику звільнення, незважаючи на життєздатні альтернативи ув'язненню. Спалах COVID–19 був використаний у певних владних маніпуляціях, щоб провести зміни в політиці, які влада намагалась впровадити раніше. Президент Байден поступово, проте впевнено знімав обмеження щодо нелегальних іммігрантів у США, що призведе до легального статусу майже 11 мільйонів осіб. Статистичні дані починають змінюватись. 2022 рік має показати перші результати реалізації плану Байдена і зробити апробацію цього найсміливішого законопроекту.

Джерела та література:

1. Eunice Kim, Erika Lee, Maddalena Marinari, Lei Zhang. Immigrants in COVID America. 2021, November / University of Minnesota. URL: <https://immigrantcovid.umn.edu/immigration-policy>
2. Jackson, David. Trump Expands Controversial Travel Ban Restrictions to 6 New Countries. 2020, January 31 / USA Today. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2020/01/31/trump-expands-controversial-travel-ban-six-new-countries/4620473002/>
3. Danilo Zak. Immigration-related Executive Actions During the COVID–19 Pandemic. 2020, November 18 / National Immigration Forum. URL: <https://immigrationforum.org/article/immigration-related-executive-actions-during-the-covid-19-pandemic/>
4. Sarah Pierce, Jessica Bolter. Dismantling and Reconstructing the U.S. Immigration System: A Catalog of Changes under the Trump Presidency. 2020, July / Migration Policy Institute. URL: <https://www.migrationpolicy.org/research/us-immigration-system-changes-trump-presidency>
5. Immigration Policy Tracking Project. 2021 URL: <https://immpolicytracking.org/home/>
6. David J. Bier. No Year Has Seen Legal Immigration Cut Like the 2nd Half of FY 2020. October 3, 2020 / CATO.org. URL: <https://www.cato.org/blog/no-year-has-seen-legal-immigration-cut-2nd-half-fy-2020>

7. COVID-19 Travel. 2021 / Travel.State.gov URL: <https://travel.state.gov/content/travel/en/News/visas-news/rescission-of-presidential-proclamation-10014.html>

8. Комалдовский М. Байден подписал три указа об изменении иммиграционной политики. 2021, 3 февраля / Голос Америки URL: <https://www.golosameriki.com/a/biden-signs-three-executive-orders/5763158.html>

9. Miriam Jordan. The Reality Behind Biden's Plan to Legalize 11 Million Immigrants. 2021, January 27 / The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2021/01/27/us/biden-undocumented-immigrants-citizenship.html>

10. Jorge Loweree, Aaron Reichlin-Melnick and Walter Ewing. The Impact of COVID-19 on Noncitizens and Across the U.S. Immigration System. 2020, September 30 / American Immigration Council URL: <https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/impact-covid-19-us-immigration-system>

Олег Преловський

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,

освітня програма «Американістика та європейські студії»

Науковий керівник – Комаренко О.Ю., кандидат історичних наук, доцент
olehprelovskiy@knu.ua

БОРОТЬБА МІЖ РЕСПУБЛІКАНЦЯМИ І ДЕМОКРАТАМИ ЗА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ: ДОСВІД 2000–2020 РОКІВ

Позитивний образ політиків у громадянському суспільстві має важливе значення для їхньої кар'єри і партії, до якої вони належать. Боротьба за прихильність суспільства завжди, а особливо в американському соціумі, залишалася важливою частиною порядку денного тієї чи іншої партії. Метою цієї роботи є висвітлення боротьби двох провідних політичних партій США за симпатії суспільства. Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання: 1) визначити способи осягнення суспільства; 2) оглянути методи впливу обох партій на думку громадськості. Хронологію обмежено 20 роками: 2000 рік як нижня межа, коли відбуваються перші переможні для Джорджа Вокера Буша вибори і 2020 рік як верхня межа, коли перемагає Джозеф Робінетт Байден.

Першочергово важливо окреслити умовний антагонізм двох партій, аби розуміти, на що спираються політики. Незважаючи на популярне протиріччя (демократи – прогресивні, республіканці – консервативні), сучасний стан речей не є таким повністю. Історично, протистояння двох партій тягнеться щонайменше від другої половини XIX ст., коли вибула Громадянська війна, коли республіканці почали емансипацію темношкірого населення; коли морально-етичні питання стали головними до вирішення, а напрямки

діяльності партій стали розбіжними у деяких проблемах. Наразі у противагу політично-соціальному питанню такі особистісні, себто базові (раса, стать тощо), які вже визначені Конституцією США, стають радше об'єктом спекуляцій та маніпуляцій в руках політиків, а отже шляхом утвердження в очах виборців.

Професор Джеральд М. Помпер називає вибори 2000 року «щонайменше парадоксом, а більш того скандалом американської демократії» [6]. У певних сенсах з таким твердженням можна згодитися, зокрема через фактор залучення Верховного суду, рішення якого викликало негатив соціуму, проте відзначимо, що система колегії виборників є від початку її заснування способом збереження демократичного перебігу подій. Незважаючи, що ті вибори були першим за понад 100 років випадком переважання голосів виборників над народним голосуванням, вони зараз не є єдиними. Тим не менш, губернатор Буш, як і загалом Велика стара партія (інша назва Республіканської партії, далі — ВСП), поступово прагнули перемоги і почали відходити від звичних виборцю попереднього століття основ. Поступово відбувалася помірна підтримка урядових проєктів, зокрема Medicare, а також оновлений погляд на питання моралі, наприклад аборти (їхня заборона стосується лише пізніх строків). На наш погляд, така політика є політикою осучаснення, що вже не робить партію суцільно консервативною. У додачу відзначилася протидія на контрасті: проти пропозиції А. Гора передавати частину податку на фонди страхування Дж. В. Буш пропонував ці ж кошти вкладати в особисті інвестиції [6]. Ідея отримання на руки «живих» грошей помітно позначилася американцями на виборчій дільниці.

Цікавою рисою Буша в 2000 році стала спроба привернення темношкірого населення через програми освіти, які були б направлені першочергово на ці етнічні меншини. Утім така ідея не виявилася значно вдалою, позаяк кількісний показник з-поміж цього цільового виборця у республіканців майже не зріс [2], а решта меншин голосувала за Гора. Помпер зазначає [6], що тоді Гор прагнув політичного центру, що сильно протиставляється Демократичній партії сьогодні. На думку автора цієї статті, прагнення центризму є ознакою більшої взаємодії із суспільством, аніж є залучення до впливу на нього лідерів думок. Остання зміна стає помітною у подальших виборах.

Виборча кампанія 2004 року ставила за основу для демократів перемогу, що хоч не було зреалізовано, втім створило зразок, яким партія слідує досі. На національній партійній конвенції [5, р. 1242] тоді одним із промовців, який загалом не був дотичний до політики, став актор Бенджамін Маккензі, відомий роллю Раяна Етвуда у популярному того часу серіалі «The O.C.». Попри виступ без політичного внеску і не в основній частині, такий крок мав на меті продемонструвати соціуму активність участі молоді в справах держави, де провідною мала б стати саме Демократична партія. Випадок на конвенції не був поодиноким — зірки були в кампанії Джона Керрі цілісно, зокрема репер Ш. Комбз, актори Б. Аффлек, Е. Кутчер, Майкл Дж. Фокс і В. Гольдберг, співачка Б. Страйзенд тощо. Отже, саме цей час можемо вважати

новоствореним прецедентом масового залучення лідерів думок, кумирів на сторону політики, хоча припускається, що деякі з них все ж більш зашкодили Дж. Керрі [5, р. 1243]. Окрім знаменитостей Голівуду були й політичні: 42-ий президент Клінтон і кандидат Ал Гор поміж демократів; популярні сенатор Маккейн, мер Джуліяні (вважався героєм після подій 11/9), губернатор Шварцнеггер серед республіканців.

На нашу думку, залучення культурних діячів є певним способом диктату, особливо для незрілого виборця, який слідуватиме не діям, а зразку; однак участь політично відомих постатей має бути більш значущою. Отож політичне, а не медійне тло на тих виборах все ж було вирішальним, передусім через події попередніх років президенства Буша, які відзначилися згаданою вище атакою 11 вересня, що посприяло «війні з тероризмом». У дійсності дух патріотизму і помсти, який ототожнювався з уславленням США у світі проти Афганістану й Іраку, був значущим при виборі влади.

Вибори 2004 року заклали важливі принципи, за якими здобуватимуть позитивну думку обидві партії. Першорядно це стосується демократів, які почвли апелювати до всіх історично пригноблених прошарків суспільства, чому підтвердженням можна вважати залучення в партійне будівництво більше жінок. Автори статті «Вплив знаменитостей на молодих виборців під час президентської кампанії 2004 року: чого очікувати у 2008 році» [5, р. 1247] зазначають, що в подальшому балотування сенаторки Г. Клінтон, держсекретаря К. Райз є цілком реальним. Окрім того, акцент ставився на наближенні до молоді, зокрема через появу політиків на різного штибу вечірніх чи денних шоу, що вважаймо правильним поступом по наближенню до народу.

Наступним кроком звернення демократів до суспільства стали расові питання, акцент на які буде зміщено всередині 2010-х рр. Активна підтримка антидискримінаційних рухів, законопроектів і різного роду виступи представників демократів надали велику кількість підтримки не лише представників етноменшин, але серед умовного білого виборця. Найкращим прикладом є масові акції Black Lives Matter в 2020 р. Важливим моментом, на який слід зважати, є тривале прагнення подолання соціальної нерівності, чого прагне американське суспільство і на чому стоїть лівий популізм Демократичної партії. У той же час Республіканська партія, перебуваючи при владі чи в опозиції, виборює суспільну підтримку через свою антиіміграційну політику, наприклад у питаннях кордону з Мексикою чи диверсифікаційної візової лотереї.

Повертаючись до виборів 2008 року, вони показали дві протилежні речі: очікувану перемогу кандидата Обама і неочікувану поразку кандидата Маккейна, героя війни. Розбираючи цей випадок можна виокремити декілька шляхів осягнення соціуму.

По-перше, Б. Обама своєю передвиборчою програмою зазначає про виведення військ із Іраку (відбувається в 2011 р.), що фактично протиставляється прагненню Республіканської партії, зокрема в особах її кандидата і тогочасного президента. Такий контраст, на наш погляд, є за своєю

суттю спаданням хвилі патріотизму та послабленням гегемонії США. Такий крок є показником зміни вектору цінностей громадян із оберненням до інших, більш матеріальних позицій.

По-друге, відбувається поява низки соціальних мереж і боротьба за їхнього користувача, можемо ствердити, була програна кандидатом від ВСП. Підтверджувальними є статистичні дані [1]: на час виборів сенатор Обама мав близько 2 млн підписників загалом у мережі; слідувачів сенатора Маккейна налічувалося приблизно 265 тис у цілому. Внесок соціальних мереж виявляється показовим, тому протягом усього президенства Б. Обами відбувається створення мережевих, поряд з приватними, сторінок ключових постатей держави.

По-третє, слід враховувати згадані раніше «слабкі» точки американського суспільства, як расові питання, тому висунання кандидатом сенатора від Іллінойсу сприйнялося як прогресивний крок.

Кампанія 2012 р. показала посилену значущість інтернет-ресурсу: обидва кандидати вийшли за межі стандартних медіа. Авторка статті «Ефект соціальних мереж у президентській кампанії 2012 року» [3, р. 3] стверджує, що додавання до своїх кампаній інтернет-простору кандидатами Обамою та Ромні дало можливість розширити коло прибічників шляхом можливості їхнього самовираження. Можемо погодитися з таким твердженням, додавши, що з того часу залучення мережі стає, незалежно від партії, невід'ємною частиною: 1) агітаційного процесу; 2) центром політичного блогінгу.

На подальших виборах відбувається злиття зірок із соціальними мережами, таким чином їх фактично іменують п'ятою владою [7]. Співаки, активісти, актори не лише як раніше виступали із демократичними кандидатами, а й почали вести агітацію за Г. Клінтон і Дж. Байдена, поряд з деструкцією Д. Трампа. Серед прикладів можна надати активісток А. Мілано, А. Вінтур та А. Окасіо-Кортес, акторів Дж. Клуні і Т. Генкса, співачок К. Перрі та Леді Гагу тощо; окремий сегмент приділявся заохоченню до електронного голосування у виборах 2020 р.

Водночас мережі швидкого публікування, наприклад Твітер, стають механізмом критики і цензури одночасно. Вибіркове блокування і обмеження особистих сторінок (Дж. Е. Бенкс, Д. Трамп, М. Т. Грін і т.д.) лівосхильним керівництвом мережі є, на думку автора цих рядків, додатковим кроком по досягненню відповідного виборця.

Схожими були моделі завоювання суспільної думки в останні п'ять років. У виборчій кампанії 2016 р. відбувається певне повернення до традиції початку ХХ ст., коли при владі перебував республіканець Т. Рузвельт, про що зазначає і сам Д. Трамп [4]. Гасло «Америка для американців» зазнає змін сучасності під гаслом «Спочатку Америка» [9], що приносить прихильність громадян. Пізніше реалізація гасла набуває вигляду у введенні податків на товари з Європейського союзу, себто для заохочення купівлі американського продукту. На нашу думку, саме прагнення глобалізму та космополітизму посприяло негативному сприйняттю віддалення Америки Трампа від світових установ. На контрасті до

цього Демократична партія не лише розгортає критику опонентів, але й обіцяє відновлення американського впливу у світові. Ствердно говорячи, політична боротьба обох партій була майже однаковою в напрямі утвердження Америки, хоч в різних площинах та із забарвленням антитрампізму в демократів.

Щодо критики і боротьби за громадську думку, то вагоме місце займають ЗМІ, упередженість та маніпуляція яких не є нововведенням, але впливає на сприйняття подій. Високий попит на продемократичні медіа-ресурси в американському суспільстві є привілеєм для цих політиків. Демонстративним доказом є, на наш погляд, акція, яка була проведена в нічному шоу Джимі Кімела [8] в 2016 році, коли прибічникам Г. Клінтон озвучували нібито її фрази, що належали насправді Д. Трампу. Усі, крім однієї відповідачки, погодилися з виголосами і заперечували їх, якби вони належали кандидату від ВСП.

Підсумовуючи, політичне змагання і отримання суспільної прихильності історично є тяглим процесом, який вчергове видозмінюється в XXI ст. До вжитку приходять соціальні медіа, звернення до вразливих місць соціуму та залучення популярних постатей, чий погляд для громадян є часом більш важливим.

Джерела та література:

1. Brendon John. Barack Obama wins Web 2.0 race. 2008, August 19 / Computerworld. URL: <https://web.archive.org/web/20120710001029/http://blogs.computerworld.com/president>
2. Bump Philip. Trump's presentation of changes in black voting is largely ridiculous – but not entirely. 2020, January 17 / Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/01/17/trumps-presentation-changes-black-voting-is-largely-ridiculous-but-not-entirely/>
3. Dalton-Hoffman Maggie. The Effect of Social Media in the 2012 Presidential Election. The First-Year Papers. 2012 / Trinity College Digital Repository, Hartford, CT. URL: <https://digitalrepository.trincoll.edu/fypapers/36>
4. Krieg Gregory. Donald Trump reveals when he thinks America was great. 2016, March 28 / CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2016/03/26/politics/donald-trump-when-america-was-great/index.html>
5. Payne Gregory, Hanlon John, Twomey David. Celebrity Spectacle Influence on Young Voters in the 2004 Presidential Campaign: What to Expect in 2008 // American Behavioral Scientist. 2007. Vol. 50, No. 9. Pp. 1124-36. URL: <https://doi.org/10.1177/0002764207300051>.
6. Pomper Gerald M. The 2000 Presidential Election: Why Gore Lost // Political Science Quarterly. 2001. Vol. 116, No. 2. Pp. 201–23. URL: <https://doi.org/10.2307/798059>
7. Schleffer Guy, Miller Benjamin. The Political Effects of Social Media Platform on Different Regime Types. Summer 2021 / Texas National Security Review. URL: <https://tnsr.org/2021/07/the-political-effects-of-social-media-platforms-on-different-regime-types/>

8. Shepherd Jack. Jimmy Kimmel misleads Hillary Clinton supporters into agreeing with Donald Trump quotes. 2016, August 4 / The Independent. URL: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/tv/news/jimmy-kimmel-misleads-hillary-clinton-supporters-into-agreeing-with-donald-trump-quotes-a7172136.html>.

9. Trump: America first and only America first. 2017, January 20 / CNN. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dIaoZqMrbCo>

Ольга Репешко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

студентка 4-го курсу історичного факультету,

освітня програма «Американістика та європейські студії»

Науковий керівник – Пількевич В.О., кандидат історичних наук, доцент

repeschko.olya345@gmail.com

РЕКЛАМА СОСА–СОЛА: АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРІЯ УСПІХУ

США є однією з провідних країн у світі, що займає перші позиції в економічній, енергетичній, фінансовій та військових сферах. На міжнародній арені американський бізнес має потужну технологічну базу та високі показники довіри споживачів. Співпраця з Вашингтоном є стратегічно важливим рішенням для будь-якої країни світу, у тому числі й для України. Тому знати цінності своїх партнерів надзвичайно актуально в наш час.

Американське суспільство формує унікальну культуру ведення бізнесу, яка зумовлена цілою низкою чинників. Для того, щоб краще зрозуміти чи існує американський «рецепт успіху», на наш погляд, варто дослідити історію розвитку The Coca-Cola Company як одного з найкращих прикладів успішного ведення бізнесу.

The Coca-Cola Company уже протягом 135 років залишається одним з найвідоміших брендів у всьому світі. Можна стверджувати, що продовж шляху свого розвитку, компанії вдавалося адаптуватися до вимог часу, наприклад, під час запровадження «Сухого закону» в США в 1920 році, під час Великої депресії та Другої світової війни. Позиціювання цього бренду завжди залишалося знайомим та зрозумілим кожному американцю.

Продовж першої половини ХХ ст. відомі художники та ілюстратори Америки створювали неповторні образи для реклами бренду в газетах, в календарях, на купонах. Так з'явився найвпізнаваніший образ Санта Клауса, який тісно асоціюється саме з цим безалкогольним напоєм. Малюнки були розроблені ілюстратором з Мічигану Х. Саддома ще у 1920-х роках. The Coca-Cola Company вдалося їх вдало адаптувати у своїх рекламних кампаніях. Уже в другій половині ХХ століття компанія залучає до співпраці провідні американські агенції.

Окремої уваги заслуговують рекламні кампанії Coca-Cola, які стали потужним каналом комунікації. Варто наголосити, що Coca-Cola проводила послідовну концепцію просування напою в маси: від промоакцій на локальному

рівні до одних з найвідоміших рекламних кампаній XX ст. Мова йде про рекламну кампанію «Пауза, яка освіжає» 1929 року. У цей час у США була одна з найбільших економічних криз за всю історію. Проте The Coca-Cola Company завдяки продуманій маркетинговій стратегії вдалося не лише залишитися на ринку, але навіть збільшити доходи [4]. Чітко продумана концепція просування бренду та весь обсяг залучених ресурсів мали позитивні результати.

Один з найяскравіших прикладів є відома реклама “Holiday is coming”. Культова реклама з різдвяними вантажівками з’явилася у 1995 р. і була розроблена провідним американським агентством WB Doner спеціально для The Coca-Cola Company [2]. У 1998 р. цей рекламний ролик транслювався майже в 100 країнах світу, а зараз він асоціюється з різдвяними святами.

The Coca-Cola Company позиціонує себе як соціально відповідальний бізнес. Зокрема, варто згадати її співпрацю з Червоним Хрестом, стратегічну концепцію “Світ без відходів”, фінансову допомогу для боротьби з пандемією [6]. Все це робить компанію не просто виробником газованих напоїв, але і важливим двигуном нововведень та необхідних соціальних зрушень.

Протягом усієї історії компанії Coca-Cola активно відстоює та підкреслює свою унікальність. Склад напою, фірмова форма пляшки, шрифт логотипу, який не змінюється вже понад 100 років. Для створення дизайну пляшки Coca-Cola було навіть проведено національний конкурс. Цей крок був необхідний, щоб обмежити масову появу підробок. Вирізнитися і бути незамінним – це головні маркетингові концепції цього бренду. Саме тому впізнаваність Coca-Cola у світі становить 98% [3].

Також можна з упевненістю сказати, що цінності, які наслідує The Coca-Cola Company є ідейним підґрунтям американської мрії. Ряд рекламних слоганів такі як “I’d like to buy the world a coke” і “Look Up America”, яскраво ілюструють це. Кожна реклама та слоган підкреслюють, що всіх людей об’єднує Coca-Cola, і не важливо, якої людини професії, віку, статі чи національності.

Отже, The Coca-Cola Company є прикладом успішного бізнесу і втілення американської мрії з власною історією та чітко продуманою маркетинговою стратегією. Сьогодні цінності та меседжі компанії відомі кожному пересічному жителю планети. Той кейс, який став успішним для Америки, завдяки ефективному управлінню та маркетингу, став успішним і в межах усього світу.

Джерела та література:

1. A short history of Coca-Cola Company / The official website of The Coca-Cola Company. URL: <https://www.coca-colacompany.com/content/dam/journey/us/en/our-company/history/coca-cola-a-short-history-125-years-booklet.pdf>
2. The History of the Coca-Cola / The official website of The Coca-Cola Company. URL: <https://www.coca-colacompany.com/company/history>.

3. Zeidan Adam. The Coca-Cola Company / The Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/The-Coca-Cola-Company>.
4. Коротенко Ольга. 10 найкращих рекламних кампаній 20 століття. 2021, 17 серпня / Bazilik Media. URL: <https://bazilik.media/10-najkrashchykh-reklamnykh-kampanij-20-stolittia/>
5. Чуловська Наталі. Як комунікує Coca-Cola. 2020, 7 квітня / Bazilik Media. URL: <https://bazilik.media/iak-komunikuie-coca-cola/>.
6. Найважливіші події в історії компанії Coca-Cola 1880–1889 років / Офіційний сайт Coca-Cola Україна. URL: <https://www.coca-cola.ua/know-us-better/history/1880s>

Юрій Полішук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Історія мистецтв»

Науковий керівник – Казакевич Г.М., доктор історичних наук, професор
yuriiy.polishchuk@ukr.net

IMAGES OF J. F. KENNEDY ASSASSINATION IN CONTEMPORARY ARTWORKS

The assassination of J. F. Kennedy is one of those historical events that impressed and left lasting traces on collective memory. First and foremost, on the memory of Americans but it also can be considered as a global event (based upon US geopolitical influence of the time). This paper analyzes how Kennedy's assassination was narrated and visualized by American and non-American artists from different generations. I also argue that diverse structures and approaches to artistic representations of the historical event were defined mainly by changes in media discourse.

It is worth pointing out the role of media in constructing the specific perception of Kennedy's personality and his presidential characteristics during his life. Thus, Gary Winogrand's photography «John F. Kennedy, Democratic National Convention» (1960) [1] can be considered as a reflection of this. The photography is emblematic – vision of president as «president». We see him as a real person but also as the image from TV, the image of the president. This Kennedy's media image will become an important pivot for artistic responses after his death.

JFK assassination was visualized to a great extent because of the existence of the vernacular video, created by A. Zapruder. Aestheticization of the historical event is based mainly on video or shots from this video with the influence of changes in wider media surrounding.

Bearing the above in mind, the chronology of artistic responses can be schematized with changes in media discourse, which accompanied the perception of the event. In the first period, which starts from 1963, people could be familiar with verbal and writing narratives of the event and see photos from the Zapruder's video.

Then, in 1975, the film itself was firstly presented on TV and that changed the surroundings again. And the last period cannot be befitted to any strict date, rather we have a deal with next generations – post-boomers and followings, who didn't witness the event but got familiar with it through narratives.

Histories of artworks, created by contemporaries of the assassination, are interesting in the sense of how unexpected historical events shape people's lives (as well as lives of artworks). Gerald Laing created «Lincoln Convertible» in 1964 and, due to the controversy; this work was not revealed in public till the last decade of twentieth century. This gesture of diverting from the existed historical environment, in a way and partially, defunctionalized the artwork itself. It also corresponds with the ethical censorship in the beginning by «Life» magazine, when they showed photos without the moment of shooting. As he also mentioned in his memoir (unpublished, but excerpts exist on his website), he repainted green and black parts of the canvas and made some changes in the picture of a car because the painting suffered in his storage for many years [2].

Simultaneously, from today's perspective, the afterlife of this work shows historical shifts and changes of the attitude to this historical event. In the painting, the author shows some fragments of memory from that tragic day: the president's car, American flags, parts of people's bodies, and blurred characters in the car, including JFK. So then he does not reveal explicitly the process when Kennedy was shot, rather he shows us the obscurity of the situation and fragmentation of collective memory.

Another example from that period is R. Rauschenberg's «Retroactive» (1964). In the peak of JFK popularity, the artist wanted to visualize the president and pre-ordered screened images with Kennedy and some other's magazine clippings for the creation of his work. Although the assassination turned over the context, he decided to re-contextualize and finish work. Simona Cupic puts it in the frame of how all images of JFK life started to get new meanings after the tragic event [3, p. 18]. Rauschenberg surrounds the president with different historical photos of the time and some other anonymous pictures – all from random magazines. So, probably Rauschenberg considered his work also as a historical trace of the time, a window to the world, which surrounded the artist himself.

In 1975, soon after the Zapruder's video was shown on TV, the Ant Farm group reflected in a performative way through a re-enactment (but in a more complex way, than just representing an event). Using pastiche and travesty, they created multilayer artistic gesture that reminds a mockumentary. The structure of the work has its roots in the play between signifiers and signifieds or, in other words, between signs, symbols, and the «reality» itself. The work also can be counted as diegetic, so as an experience of creating «reality» in the chronotope of fiction.

As Øyvind Vågnes pointed out, we can explain the main idea of this artwork through the prism of W. J. T. Mitchell's notion of «metapictures». So it was not a re-enactment of the historical event but rather a subversive strategy to re-enact the life of images of this event – how they became chaotic and went out of control into fictionalization and mythologization [4, p. 48].

Finally, we deal with the artistic perception of that generation of artists, who were not witnesses of Kennedy's assassination. We can look at such practices through Marianne Hirsch's notion of «postmemory». She relates this term to next generations – to people, who didn't experience a moment of trauma but know and remember about the traumatic past mainly by images, stories, and behaviors [5, p. 339]. The work by F.Duerinck, M. Brakel «Famous Deaths» (2015) responds to this issue.

The artist collective uses the power of scent to recreate the last minutes of Kennedy's life [6, p. 33]. So that the audience can have stronger individual experience in interaction with this work. Eventually, they may connect with the historical event on different levels and sympathize.

Overall, the JFK assassination invoked a much smaller number of contemporary art representations, if to compare with film production, literature, and other mediums. Such quantity can be explained mainly by two reasons: 1). Depicting collective trauma is already a complex issue for artists because of the sensitive framework that demands an ethical approach. 2). Widespread distribution of Kennedy's assassination in popular culture. So that the mainstream character of the topic could cause avoidance by artists for whom originality and individuality seemed to be crucial aspects of their careers and niches in the art market.

Hence, there were three waves of artistic responses to JFK's assassinations. Structures and meanings of those artworks from the different time show that they are not just representations of the event but also results of changes in media discourses.

Bibliography:

1. The Museum of Modern Art. Garry Winogrand. John F. Kennedy, Democratic National Convention, Los Angeles from the portfolio «Big Shots». 1960. URL: <https://www.moma.org/collection/works/113229>
2. Laing G. 'Notes on "Lincoln Convertible"', 1993. Excerpts are available at artist's website. URL: http://geraldlaing.org/catalogue/lincoln_convertible
3. Cupic S., The First Political Superstar: JFK as the New Image of History (1960-1963) // The JFK Culture Art, Film, Literature and Media / Edited by S.Cupic. Faculty of Philosophy, University of Belgrade, 2013. Pp. 7–45
4. Vågnes Ø., Zapruder: the Kennedy Assassination Film in Visual Culture. Austin, TX: University of Texas Press, 2011.
5. Hirsch M., Connective Histories in Vulnerable Times. PMLA, 2014, 129 (3). Pp. 330–348.
6. Lai M.K. The Art of Digital Scent - People, Space and Time Mei-Kei Lai. Journal of Science and Technology of the Arts, Volume 10, No. 1. 2018. Pp. 29–42. URL: <https://revistas.ucp.pt/index.php/jsta/article/view/7303>

Вероніка Іваницька

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
студентка 1-го курсу факультету іноземної філології,
освітня програма «Англійська мова і література»

Науковий керівник – Залужна М. В., кандидат філологічних наук
inika016@gmail.com

ПОЕЗІЯ ЕМІЛІ ДІКІНСОН КРІЗЬ ПРИЗМУ АВТОРСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Чим може зацікавити поезія Емілі Дікінсон вибагливого читача ХХІ століття? Плетінням її слів та думок, що вдало приховує таємниці й пристрасті відлюдниці, яка була загадкою для сучасників. Нині твори американської поетки здаються більш актуальними та зрозумілими, адже, наприклад, авторська пунктуація у сучасному розумінні – це прояв авторської ідентичності, що надає тексту виразності, тоді як у часи Дікінсон велика кількість тире вважалася абсурдом. До того ж привабливою як для читачів, так і для науковців є тематика творів – Емілі піднімає вічні питання, цікаві кожному: кохання і самотність, щастя і страждання, життя і смерть, релігія, природа та ін. Авторка може послугувати прикладом особистості, яка діяла всупереч обставинам, викарбовуючи власні «формули життя», відточуючи кожне слово.

Емілі Дікінсон – яскравий зразок чистого, незатьмареного стереотипами й умовностями таланту. Для відтворення вражень від читання лірики Емілі Дікінсон можна дібрати безліч епітетів. Вона може стати для читача як цікавою головоломкою, так і залишитися незрозумілою через занадто поверхневий погляд чи бар'єр сенсів.

У сучасному літературознавстві все більшої популярності набувають гендерні студії, методологічні стратегії яких відкривають перспективи більш глибокого розуміння творчості письменниці. Застосування здобутків гендеристики допомагає вивченню авторської ідентичності таких відомих нині і водночас загадкових постатей, як Емілі Дікінсон.

Мета дослідження полягає в тому, щоб запропонувати поліаспектну характеристику авторської ідентичності Емілі Дікінсон, зосередившись на проблематиці поета і поезії в її творчому доробку.

Для розкриття сутності авторської ідентичності поетки в роботі застосовано біографічний, психобіографічний, порівняльний, аксіологічний (ціннісний) методи, гендерний аналіз. Для розкриття вербального і концептуального аспектів творів використано інтерпретаційний аналіз із метою простежити взаємозалежності між формою тексту та змістом словесно-поетичних образів.

Матеріалом для дослідницьких рефлексій слугували поезії з повного зібрання творів Емілі Дікінсон. Під час вивчення творчого доробку авторки виділено такі провідні мотиви її лірики: кохання, філософська проблема життя і смерті, питання публічності авторства (друк віршів), ставлення до релігії та Бога, осмислення сутності й ролі поетичної творчості. Кожен із мотивів

відображає певний аспект авторської ідентичності поетки: емоційну вразливість, стоїчне прийняття життєвих негараздів і власної «інакшості» щодо родини, оточення, світу в цілому. Схильність до філософського осмислення проблем буття шляхом звернення до образів природи й повсякденності, тонке відчуття смислового потенціалу звичайних слів та можливостей поетичного синтаксису (тире як розділовий знак), свідомо відмова від суто маскулінних творчих імперативів – все це визначає унікальну самотність поетичної ідентичності «відлюдниці з Амгерсту».

Неосяжна тема художньої творчості піднімається у віршах Е. Дікінсон неодноразово. У даних тезах ми зосередилися на аналізі двох віршів – №448 та 883. Твір № 448 – фактично, ода Поету, який творить дива за допомогою самих лише слів, влучно добирає їх та відкриває очі оточуючим:

*And Attar so immense
From the familiar species
That perished by the Door —
We wonder it was not Ourselves
Arrested it — before —
[2, с. 215]*

*Коштовний пах почуть
Умів у простій він траві
Що в нас під ворітьми —
І дивувались — чом раніш
Його не чули ми
(переклад М. Стріха) [1, с. 116]*

На думку С. Павличко, «можливі численні докази того, що Дікінсон ідентифікує себе з героїнею своїх віршів, у них відображено, просто скопійовано реалії, що оточували поетку» [3, с. 10]. У даному випадку теж відображено власне «Я» авторки, її ставлення до себе як до Поета (саме з великої літери, яка, з точки зору Дікінсон, надає слову високої честі). Вона пише про власне вміння побачити незвичайне у буденному, «вмерти за красу», розбити вщент міцне каміння стереотипів. Тут Емілі – не просто відлюдниця, яка занурилася у примарний, химерний світ поезії, а винахідниця, що вважає інших далекими від її відкриттів, збіднілими духовно:

*Of Pictures, the Discloser
The Poet — it is He
Entitles Us — by Contrast
To ceaseless Poverty
[2, с. 215]*

*Видовищ Першовідкривач —
Поет — то саме він —
Задля відмінності — для нас
Обрав жебрацький чин —
(переклад М. Стріха) [1, с. 116]*

Крім того, ключовими є слова «*Portion*» («Доля»), «*Robbing*» («Кривда»), «*Fortune*» («Талан») та «*Time*» («Часи»). На значущість виділених у такий спосіб лексичних одиниць вказує частотність використання великої літери (сім лексем лише в одній строфі). Абстрактний характер зазначених лексем, що позначають узагальнені властивості явищ та абстраговані процеси, свідчить про роль, яку відіграють дані поняття у світогляді творчої особистості Е. Дікінсон. В останній строфі йдеться про безсмертя поетичного Талану, його вічність, велич і перебування «за межами Часів». Також проголошується його незалежність: у

Поета, що не отримав визнання, є тільки він сам, далекий від реалій повсякденності.

У більш пізній поезії на цю тему, № 883, розповідається про нелегку долю поетів, викликану надмірною емоційністю їхнього ремесла, що здатне «спалити» і найстійкіших із них (*«Поети окрім свічок/Палять себе — і гаснуть»*). Шукаючи натхнення в глибині своєї душі, вони спустошують її. Проте зусилля витрачені не дарма: *«Світові даючи/Світло власне»*, - їхнє проміння ще торкнеться чола уважного читача, розрадить його у скруті або дасть поштовх для роздумів. Невипадково поет порівнюється із сонцем: *«...Як це роблять Сонця»*. У розумінні авторки він має освітлювати дорогу тому, хто мандрує шляхом рим та метафор. Але, на жаль, за життя далеко не кожна видатна людина знаходить визнання серед сучасників. Поетеса вказує на це в останніх рядках вірша: *«Лінзою кожне століття/Розсіює їхнє/Світло»*. Настане час, і забринять їхні слова, викарбуються в пам'яті наступних поколінь. Можна сказати, що в цьому творі Е. Дікінсон передбачила власну долю – її творчий доробок було оприлюднено уже після смерті. Її «Світло» також «розсіялося Лінзою» через століття.

Дешифруючи вибрані поезії Е. Дікінсон, ми намагалися якомога точніше та виразніше виявити провідні чинники формування її особистості, до яких належали родинне середовище, виховання в традиціях пуританізму, дружнє оточення, епістолярна комунікація, нещасливе кохання, свідоме відлюдництво. Впадає в око змішаність, «андрогінність» стилю її письма [4, с. 436].

Читаючи вірші Е. Дікінсон, можна дійти висновку про унікальність і математичну точність її поезики. Своєрідна авторська пунктуація слугувала для підсилення експресії, окреслення найбільш важливих образів, постаючи проявом неповторної поетичної ідентичності.

Отже, у дослідженні проаналізовано вибрані поезії Е. Дікінсон крізь призму авторської ідентичності, виділено магістральні мотиви її творчості, розглянуто аспект взаємодії поета і поезії на прикладі лірики неординарної представниці доби романтизму. Видатна американська поетка неодноразово повертається до проблеми митця та його творів, ототожнюючи себе з ліричною героїнею своїх віршів, написаних на дану тему. Погляди Е. Дікінсон на поезію, на питання публікації та мистецтво загалом і нині видаються інтригуючими та актуальними.

Джерела та література:

1. Дікінсон Е. Лірика / Упор. та передмова С. Д. Павличко; пер. з англ. М. Гамблевич, О. Гриценко, О. Зуєвський, Є. Кононенко, Г. Кочур, Д. Павличко, М. Стріха, С. Ткаченко. (Перлини світової класики). Київ: Дніпро, 1991. 301 с.
2. The Complete Poems of Emily Dickinson / Edited by Thomas H. Johnson. Boston, Toronto: Little, Brown and Company, 1976. 770 p.

3. Павлычко С. Д. Философская поэзия американского романтизма. Поэтическое творчество Ральфа Уолдо Эмерсона и Эмили Дикинсон : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.05.05 «Литература стран Западной Европы, Америки и Австралии». Киев : Киевский гос. ун-т им. Т. Шевченко, 1998. 22 с.
4. Горенко О. П. Гендерна візія / Пригодій С. М., Горенко О. П. Американський романтизм. Полікритика. Київ: Либідь, 2006. С. 421-437.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Білоус Євген

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Історія України та культурна антропологія»
Науковий керівник – Могильний Л.П., доктор історичних наук, професор
26.johnny.10.2001@gmail.com

Бистра Вікторія

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ,
студентка 1-го курсу ОР «Магістр» факультету права та міжнародних відносин,
освітня програма «Регіональні студії»
Науковий керівник – Бессонова М.М., кандидат історичних наук, доцент
vobystra.fpmv21@kubg.edu.ua

Данилець Вадим

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання
Науковий керівник – Потехін О.В., доктор історичних наук, старший науковий співробітник
danylets.v@ukr.net

Дейнеко Нікіта

Київська Мала академія наук учнівської молоді
Науковий керівник – Дмитрук В.І., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України)
taldarim.nik@gmail.com

Зацепіло Валентин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 1-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
fejenoordrotterdam@knu.ua

Зьоменко Максим

Сумський державний університет, м. Суми
студент 3-го курсу Навчально-наукового інституту права,
освітня програма «Історія та археологія»
Науковий керівник – Гончаренко А.В., кандидат історичних наук, доцент
max.zomenko@gmail.com

Іваницька Вероніка

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
студентка 1-го курсу факультету іноземної філології,
освітня програма «Англійська мова і література»
Науковий керівник – Залужна М. В., кандидат філологічних наук
inika016@gmail.com

Кирилюк Андрій

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
студент 2-го курсу факультету права і міжнародних відносин,
освітня програма «Суспільні комунікації»
Науковий керівник – Ілюк Т. В., кандидат історичних наук, доцент
akytyliuk.fpmv20@kubg.edu.ua

Косенко Анастасія

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2 курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Шевченко Н.І., кандидат історичних наук, доцент
asia98mykolaeva@knu.ua

Котляр Олександра

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
студентка 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Грищенко Т. А., доктор історичних наук, доцент
alexandra.kotliar@knu.ua

Кошель Олексій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Пількевич В.О., кандидат історичних наук, доцент
exorzism@gmail.com

Латенко Володимир

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
martell@i.ua

Луценко Назарій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
аспірант 2-го року навчання, історичний факультет,
кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
Науковий керівник – Машевський О. П., доктор історичних наук, професор
nazariilutsenko@gmail.com

Маглакелідзе Давід

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
davmaglakelidze@gmail.com

Миненко Діана

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 4-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Сходознавство»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
dianaam.1233@gmail.com

Михальов Павло

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Шевченко Н.І., кандидат історичних наук, доцент
pavlomihaliov@gmail.com

Мотузюк Арсеній

Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ
студент 1-го курсу механіко-технологічного факультету,
освітня програма «Агроінженерія»
Науковий керівник – Булгакова О.В., кандидат історичних наук, доцент
arseniycivic@gmail.com

Моціяка Ольга

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірантка 2-го року навчання
Науковий керівник – Швед В.О., кандидат історичних наук, доцент
olgam1995@ukr.net

Надточій Анастасія

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
студентка 4-го курсу факультету права та міжнародних відносин,
освітня програма «Регіональні студії»
Науковий керівник – Бессонова М.М., кандидат історичних наук, доцент
aonadtochii.fpmv18@kubg.edu.ua

Ожерельєва Діана

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Американістика і європейські студії»
Науковий керівник – Грищенко Т.А., доктор історичних наук, доцент
ozherelevadiana@gmail.com

Поліщук Юрій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Історія мистецтв»
Науковий керівник – Казакевич Г.М., доктор історичних наук, професор
yuriiy.polishchuk@ukr.net

Помаз Дмитро

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Корнієнко А.Ю., кандидат історичних наук, доцент
pomazdmytro@gmail.com

Преловський Олег

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студент 3-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Комаренко О.Ю., кандидат історичних наук, доцент
olehprelovskyi@knu.ua

Проценко Юлія

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 2-го курсу ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Городня Н.Д., доктор історичних наук, професор
Julia_protzenko@ukr.net

Репешко Ольга

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
студентка 4-го курсу історичного факультету,
освітня програма «Американістика та європейські студії»
Науковий керівник – Пількевич В.О., кандидат історичних наук, доцент
repeschko.olya345@gmail.com

Ткачук Тарас

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
аспірант 4-го року навчання, історичний факультет,
кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
Науковий керівник – Машевський О.П., доктор історичних наук, професор
tarastkachuk1995@gmail.com

Чуткий Павло

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
аспірант 4-го року навчання
Науковий керівник – Солошенко В. В., кандидат історичних наук, доцент
existent@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
Освітня програма «Американістика та європейські студії
(з поглибленим вивченням іноземних мов)»
Освітній департамент студентського парламенту історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

США: політика, суспільство, культура

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої 30-річчю встановлення дипломатичних відносин США й України

Видання: Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, каб. 447
e-mail: ngorodnia@knu.ua
Дизайн обкладинки: Андрій Лісовий
Макет: Наталія Городня, Андрій Коваль
Ум. друк. арк.: 6,4
Гарнітура Times New Roman
Ухвалено до публікації 27.01.2022
Виготовлено для поширення через мережу Інтернет